בית יעקב

ליטעראַרישע שריפט פאַר שול און היים

דינט די ענינים פון בית־יעקב שולן און אָרגאַניזאַציעס בנות אגודת־ישראל אין פוילן

רעדאַקטירט דורך א״ג פרידנזאָן

לאדזש־וואַרשע־קראָקע	ב״ה אייר תרצ״ט	נומער 156	זעכצנטער יאָר־גאַנג

SILNI
ZWARCI
GOTOWI

שפענדיט
אַלע פאַרן
„פאַן"

אג״פ

שטאַרק, גיאייניקט, גרייט!

(די לופט־שוץ־הלוואה און וועגן „פאַן")

פון אַלע צייטן אָן זינט מיר יידן וואוינען אין פוילן, זענין מיר שטענדיק גיטריי איבערגיגעבן מיט אַלץ וואָס מיר פאַרמאָגן, דאָס פוילישע לאַנד און די פוילישע מלוכה. אַזוי איז עס גיוועזן הונדערטער יאָרן און קיינמאָל נישט אַנדערש.

אויף די בלעטער פון דער פוילישער גישיכטע, וואָס זענין באַשריבן סיי מיט לייד סיי מיט פרייד, פעלט קיינמאָל נישט דאָרטן אונדזער צושטייער און אונדזער אָנטייל. שטענדיק זענין מיר גיוועזן די גיטרייעסטע דינער און מיטקעמפער פאַרן וואוילזיין און גליק פון פוילנס גאַנצקייט און אומאָפּהענגיקייט. האָט ווער גיפּרואווט אָנרירן פוילן, אירע גרעניצן, איר פרייהייט און כבוד, זענין מיר יידן גלייך מיט אַלע בירגער גיגאַנגען אַקייגן אין קאַמף, אָפּגעבנדיק אונדזער לעבן און פאַרמעגן, און זיך גישטעלט אויף די שווערסטע פּאָזיציעס אין דער מלחמה מיט פוילנס שונאים און באַדריקער.

אין די קרוב 150 יאָר פאַר דער לעצטער אַנטשטייאונג פון דער אומאָפּהענגיקער באַפרייטער פוילישער רעפּובליק אין אונדזער צייט, קענין מיר יידן מיט שטאָלץ אָנווייזן, אַז מיר האָבן אין אַלע שווערע קאַמפן פאַר פוילנס באַפרייאונג גינומין אַן־אַקטיוון אָנטייל, ברענגנדיק דערביי די גרעסטע קרבנות. פוילנס ערלעכע ליבהאָבער און פרייהייטס־קעמפער, פאַרלייקנין קיינמאָל נישט די העראָאישע פּאַטריאָטישע קאַמף־גרייטקייט פון יידן אין אַלע צייטן, אדרבא, זיי באַשטעטיקן דעם דאָזיקן היסטאָרישן אמת מיט גרויסמוטיקייט און אָנערקענונג.

אויך אינים באַפרייטן פוילן פאַר די לעצטע 20 יאָר זענין מיר צווישן די גיטרייעסטע בירגער און מיר דערפילן אַלע אונדזערע בירגערלעכע פליכטן. גאָרנישט איז אונדז טייער ווען ס־גייט אין פוילנס שטאַרקייט און גרויסקייט. אפילו ווען אַ טייל פּאָליאַקן באַגייען זיך אַמאָל מיט אונדז נישט ווי עס באַדאַרף צו זיין און ווייזן אונדז אַרויס שנאה און האַס, הא דאָס אבער קיינמאָל נישט אויף אונדז קיין השפעה, אָפּגישוואַכט צו ווערן אין דער גיטריישאַפט צו פוילן, וואָס איז שוין איינגיבאַקן אין אונדז אַזויפיל דורות. מיר זענין זיכער, אַז אַנטיסעמיטיזם אין פוילן איז בלויז אַן־אימפּאָרט־אַרטיקל יון דער פרעמד און דאָס וועט ביי דער ערשטער יסניכטערונג פאַרשוואונדן. דער טראַדיציאָנעלער פּאָליאַק איז גיוועזן און מוז זיין איידל, מענטשלעך, קולטורעל און דעם מיטבירגער געבן זיינע רעכט און פרייהייט. דאָס גיפונט זיין בעסטן אויסדרוק אין דער קאָנסטיטוציע, וועלכע איז גיחתמיט מיט דער האַנט פון גרעסטן פּוילישן באַפרייער מאַרשאַל יוזעף פּילסודסקי.

פון דעם אַלים גיזאָגטן איז גידרונגין, אַז אויך היינט שטעלן מיר זיך יידן אין דער ערשטער רייע, פון די אַלע וואָס באַשיצן און פאַרטיידיקן פוילנס גרויסקייט און אירע יעצטיקע גרעניצן, וואָס מוזן בלייבן אומבאַרירט.

אין די לעצטע וואכן ווען די אייראָפּעאישע מאַפּע האָט זיך גיענדערט און נאָך דעם ווי די אומאָפּהענגיקע פרייע טשעכאָסלאָוואַקישע רעפּובליק איז פאַרשלינגין גיוואָרן פון די בלוט־דורשטיקע נאַציס, האָט פוילן גיפונין פאַר נייטיק, כדי צו שיצן דעם שלום פון דער וועלט, זיך נאָך מער צו פאַרשטאַרקן און פאַרשאַנצן.

פוילן גיהער צו די קולטורעלע פעלקער און גרויסע מלוכות אין אייראָפּע, וואָס ווילן שלום און נישט מלחמה. פוילן גיהער צו די מלוכות וואָס ווילן אויסמיידן אַ בלוט־באָד פאַר מיליאָנין מענטשן און אַלע מוראדיקע אומגליקן וואָס אַ מלחמה קען ברענגין. כדי אבער צו באַוואַכן דעם שלום, מוז מין זיך באַוואָפינין אַזוי אויף דער יבשה ווי אויפן ים און אין דער לופט.

תוכן

אג״פ: שטאַרק, גיאייניקט, גרייט!
יעקב ראזנהיים: די פרויען־מאַדע.
גרלי׳ בובליק: נאר דער אייביקער אמת
י״ל גערשט: דער ניכטערער מוח
הרב ישעי׳ רייכער: ל״ג בעומר
הרב מנחם עקשטיין: פסיכאָלאָגישע עלימענטן אינים חסידות
אליעזר שינדלער: גיזאַנג
ישראל עמיאט: אַ שיף צווישן ימים
אלימלך שטיינער: קאַפּיטאַן מיגואל סאַנטאָס גנלעבטער
דוד זאַריצקי: ר׳ לייבס גמילת חסד
י. עמיאט: פּרק

בנות־בלעטער:

עלא שמולאוויטש: אָרגאַניזאַציע
שלמה בירנבוים: אַ ווערטער־רשימה: דייטשמעריש – יידיש
ידיעות און מודעות.

דער שונא וואָס וועט וועלן אַרויסרופן אַ מלחמה, וועט נאָר דעמלט זיך מוזן צוריקציען, ווען ער וועט וויסן אַז ס־שטייט קייגן אים אַ גוט־באַוואָפנטער כוח נאָך מער מוו מין זיך פאַרפאַנצערן קייגן לופט־אָנגריפן. אין דער קומינדיקער מלחמה וועט זיין די גרעסטע סכנה וואָס אַעראָפּלאַנין וועלן פון דער הייך באָמבאַרדירן די שטעט און אַלע וועלן זיין איינגישטעלט מיט זייער לעבן. קייגן דער דאָזיקער גיפאַר מוזן זיין וואָס אַ גרעסערע צאָל זעניט־האַרמאַטן וואָס זאָלן נישט צולאָזן די אַעראָפּלאַנין, און איידער נאָך זיי קומין אָן, זיי קענין אַראָפּשיסן. דערצו איז אויסגישריבן גיוואָרן די לופט־שוץ־הלוואה, אַז מיר זאָלן קענין זיין גישיצט פון גיפאַרן, פוילן זאָל האָבן אַ סך אַזעלכע האַרמאַטן.

נאָר ביזן 5 מאַי קען מין צייכינין די הלוואה, יעדער בירגער דערפילט זיין חוב און צייכנט איבער זיינע מעגלעכקייטן.

וואָס גרעסערע סכומים איז דער חוב צו צייכינין פון פאַרמעגלעכע און רייכע. אבער אויך דער מיטלשטאַנד מענטש און יעדער איינער מוז צייכינין די הלוואה. קיין איינער איז נישט באַפרייט פון דעם דאָזיקן הייליקן חוב.

אַלע אונדזערע שול־יוגנט, פאַריינין, תלמידות, מוזן צייכינין די הלוואה, דאָס איז אונדזער בירגערלעכער חוב און אַזוי דיקטירט אונדז אויך דאָס יודישע באַוואוסטזיין.

מיר זענין אויך מחויב כסדר צו שפענדן פאַרן „פאַן" Fundusz Obrony Narodowej גילדן צו גילדן, גראשן צו גראשן, ווי אויך ווערטפולע חפצים דאַרף מין אַליין פרייוויליק אָפּגעבן פאַרן „פאַן".

אויך די הייליקע תורה רופט אונדז צו טון אונדזער דאָזיקן חוב. דער נביא רופט אונדז „דרשו את שלום העיר" – אין די לענדער וואו איר וואוינט אין גלות באַשיצט זיי און פאַרטיידיקט זיי, ווייל דאָס איז אויך אייער אייגינע זאַך!

שטאַרק, גיאייניקט, גרייט!

יעקב ראזנהיים

די פרויען־מאדע

ולא יראה בך ערות דבר.
(דברים, כ״ג ט״ו)

מע קען פאַקטיש נישט באַהויפּטן, אַז די יידישע מסורה און די יידישע רעליגיעזע גיזעצן זאלן אַזוי גרינגשעצן די שיינקייט פון דער פרוי, אדער נאר זאַגן, אַזוי ווי מיר הערן אין אַ טייל אונדזערע קולטור-קרייזן. אַז די פרויען-שיינקייט איז אַ פּראדוקט פונים שטן, און דעריבער דאַרף מין איר אַפּצוזאַגן פון יעדער רעכט אין דער מענטשלעכער גיזעלשאַפט. פאַרקערט, פון דער הלכה און פון דער אגדה, פון דער יידישער גישיכטע און פון די יידישע רעכט, פון די יידישע רעליגיעזע פּיוטים און באַגייסטערטע שאַפונגין, קלינגין צו אונדז אַרויס שטימין, וועלכע לויבן די שיינקייט פון דער פרוי אַלס אַ הויכע מתּנה פון ג—ט. און פון דער דאזיקער פּאזיטיווער באַציאונג ווערן אַרויסגידרונגין פון די אַנטשפּרעכנדע עטישע און רעכטלעכע קאַנסעקווענצן.

שוין אין די גאַר אַלטע צייטן האט דאַס יידישע גיזעץ גיהאַט אַ גרויס פאַרשטענדניש פאַר די קליינע קינסטלעכע מיטלין, מיט וועלכע די בנות־ישראל האבן זיך באַנוצט צו פאַ־שענערן זייער קערפּער. אַזוי האבן די חכמים, למשל, גיגעבן גאַנץ ברייטע קאמוניקאַציע-פּריווילעגיעס פאַר די אַרומפאַר-הענדלער (רוכלים). „כּדי שיהיו תּכשיטין מצויים לבנות ישראל״, כּדי די טעכטער פון פאלק ישראל זאלן זיך שטענדיק קענין איינקויפן פאַרשידינע טאַאַלעט-מיטלין.

אבער די געטלעכע גיזעצן פון דער תּורה הקדושה און די תּקנות פון די חכמים, האבן אין זייער אומפאַרגלייכער טיפער אמתדיקייט אַנגיוויזן און גאַנץ גינוי אַנגיצייכנט דעם קרייז, אין וועלכן עס זאל זיך האַרמאניש צונויפגיסן דאַס טאפּלטע וועזן פונים מענטש, די עקזיסטענץ פון דער זינלעכקייט און פונים גייסט, און ביי דער איבערשרייטונג פון דעם גינוי אַנגיצייכנטן קרייז הייבט זיך אָן די זינד, די עבירה.

נאר פון דער האַרמאַנישער צונויפגיסונג פון זוןשיין און גייסטיקן אינהאַלט אנטשטייט די שיינקייט.

אבער וואו איז די גרעניץ, וואו יענע דערהויבינע תּאווהלאזע שיינקייט-פרייד הייבט אָן אַראָפּצוזינקין אין דער ספערע פון קערפּערלעכער ליידנשאַפט, וואו איז די ליניע, וואו ליכט און שאָטן הייבן זיך אָן צוזאַמינצוגיסן און דער מענטש איז שוין מער נישט פעאיק אונטערצושיידן בין טומאה לטהרה? נאר די ריינע ליבע צום אמת פון אונדזער הייליקער מסורה, קען דינין דעם ייד פאַר אַ וועג-ווייזער אויף דעם גיביט, וואָס די קאַנווענציאָנעלע גיזעלשאַפטלעכע צביעות פון דער מאָדערנער וועלט, האט אַזוי שטאַרק פאַרטושט און מטושטש גימאַכט.

מיטן ווארט „ערווה״ שאַנד, ווערט אין דער תּורה באַצייכנט יעדער אָביעקט, וועלכער קען רייצן די זיטלעכקייט פונים באַאָבאַכטער, דערוועקן זיינע קערפּערלעכע ליידנשאַפטן, צורויבנדיק ביי אים די גייסטיקע קלאָרקייט און שטערן אפילו אויף איין רגע די האַרמאַניע פון דער זיטלעכקייט, וואָס איז אונטערגיוואָרפן דעם ווילן.

און די תּורה זאָגט: „וואָרן ג—ט, דיין ג—ט גיפונט זיך אין דער מיט פון דיין מחנה, און דעריבער זאל דיין מחנה הייליק זיין, אַז ער זאל אין דיר נישט זעען קיין ערווה פון קיין שום זאַך, און זיך צוריקציען פון דיר״. דאָס העכסטע לעבנס־ציל איז אביעקטיוו די נאָנטקייט פון ג—ט אינם ערדישן לעבן, און סוביעקטיוו דער שפּיץ פון דער העכסטער זעליקייט, דאָס גיפיל פון ג—טס נאָנטקייט איז דאָ אין קלאָרע ווערטער אָפּהענגיק גימאַכט גיוואָרן פון דער וואָרנונג, וואָס ווערט באַצייכנט אַלס אַנאיסור ערווה — פאַרכאַפּט פון אַנטבלויזקייט.

און דאָס הייליקע גיזעץ פון די חכמים לערנט אונדז, אַז „טפח מגולה באשה ערוה״ אַזאַ קליינער טייל ווי אַ טפח אַנטבלויזט אינים פרויען־קערפּער ווערט שוין באַצייכנט אַלס ערוה, ווייל דאָס קען שוין עלול זיין צו דערוועקן די זינלעכקייט פונים באַאָבאַכטער. מעגן די צבועקיס פּראָטעסטירן געגן דעם דאזיקן מאמר, און מעגן אפילו מענטשן פון אַנ־איבערנאַרמאַלער גייסטיקייט און אויסערגיוויינטלעכע השלמה פון זיטלעכקייט מחולק זיין געגן דער פּסיכאלאגישער ריכטיקייט פון דער דאזיקער פעסטשטעלונג. די דאזיקע לייט פאַרגעסן דעם חוב פון יידישער ערבות. אַז פאַר יעדן יחיד גילט די נארמע פון כּלל.

און אַ פעסטע גיזעץ-נארמע פאַרן כּלל, אַ געטלעכע גיזעץ־נאַרמע פון גלייכער אַבסאלוטהייט, ווי אַלע תּרי״ג מצוות און לאַווין, וואָס זענין גיגעבן גיטאַרן אויפן באַרג סיני, שטעלט מיט זיך אויך פאַר דאָס ערווה־גיזעץ. אין דער געגנוואַרט פון אַזאַ טפח ערווה טאָר נישט גיזאָגט ווערן קיין שום תּפילה צומאָל, און נישט גימאַכט ווערן קיין ברכה. עס איז שוין אַ קלענערע עבירה אין גאַנצן נישט תּפילה צו טון אין דער אַנוועזנהייט פון אַ טפח ערווה, איידער עובר צו זיין אויף דעם „איסור דאורייתא״ פון ערווה, אַ זאַך, וואָס ווערט, ליידער איצט אַזוי גרינגישעצט.

נישט בחינם האט דער חפץ חיים זצ״ל אַזוי שטאַרק מעורר גיוועזן דערויף די גדולי הדור אויף דער כּנסי׳ הגדולה און מועצת חכמי התּורה אין ווין.

וואָס-זשע זאל מין כון דעם שטאַנדפונקט אַרויסנעמין, פון דעם שטאַנדפונקט וואָס דרינגט אַרויס פון דעם פאַרבאַט „ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם״ זאָגן צו דער מוראדיקער אַנטאַרטונג, צו דער שרעקלעכער זיטלעכער ירידה, וואָס מיר זעען היינטיקע צייטן אין מזרח און מערב, בעוונותינו הרבים אפּילו אין די פרומע יידישע קרייזן און אין די נישט פרומע, וועלכע איז גיקומין אַדאַנק דער נייצייטיקער פרויען-מאָדע.

די יידישע פרויען האבן נאָכגיטון דעם ביישפּיל פון דער אַרומיקער וועלט. וועלכע האבן אין די הייסע זומער-חדשים אויף די גאַסן און שפּאַציר-גענג, אין די פּאַרקן און אין דער גיזעלשאַפט, אַראָפּגיצויגן פון זיך די אַלטע טראַדיציאנעלע צניעותדיקע קליידונג, און גיפאַלן אַ קרבן פונים מאָדע־ווילקיר און אַלע זענין אין דער מיינונג, אַז די דעקאַלטן און אַנטבלויזטע אדער נאַקיטע הענט וועט זיי גלייך ברענגין דעם „גן־עדן״ אויף דער וועלט.

אבער די טויערן פון גן־עדן זענין שוין לאַנג פאַרשלאָסן און פאַרן לאַנגין דערנער־פּולן וועג פון זיטלעכער זעלבסטדערציאונג האט שוין דער פּאָטער פון דער מענטשהייט אַנגיטון אדם און חוהן אין קליידער און ער האט זיי גימאַכט „כּתנות אור״. דער תּנא רבי מאיר האט דערויף גיזאָגט. אַז די מענטשלעכע הלבשה דאַרף באַצייכנט ווערן אַלס „ליכט-קליידער״ וואָס פירן צום ליכט, צום ריינים אמת. צו דעם אמת פון דעם יידישן זיטלעכקייט-אידעאַל, וואָס שטייט אין סתירה צום שיינבאָרן-אידעאַל פון שיינקייט ביי די גריכן.

דער זיג פון מכּבי־גייסט איבער דער גריכישער קולטור אין יהודה, דער טריומף און גלייכצייטיק דער שוידערלעכער פאַקט פון נאָכצומאַכן די נישט יידישע מאָדע,-וואָס ציט איר יניקה טאַקי פון יענים אַלטן גריכישן קילט פון נאַקיטקייט, שטעלט מיט זיך פאַר אַ האַרצרייסנדע טראַגישע איבערלעבניש.

די יידישע פּרעסע, יענער טייל פון דער יידישער פּרעסע, וואָס שטייט אויף דער וואַך פון דער יידישער זיטלעכקייט, טאָר זיך צו דעם דאזיקן פאַקט נישט באַציען מיט אַ גלייכגילטיקייט. די אומוויסנהייט און גידאַנקנלאזיקייט זענין אין שותּפות מיט אַ גיוויסער כאַראַקטער־שוואַכקייט די קוועלן פון מוראדיקע אַפּנייגונגין און פעלערן.

צו דער ווייבלעכער יוגנט, און קודם־כּל צו די וואָס גרופּירט זיך אַרום דער באַוועגונג פון אגודת־ישראל, ווענד איך זיך מיט אַנ־אַפּעל אונטערצונעמין אַנ־ענערגישן קאַמף געגן דער היינט־צייטיקער פרויען־מאָדע. איך ווענד זיך צו דער יוגנט, ווייל איך ווייס, אַז זי איז ענטוזיאַסטיש און שטענדיק מער גרייט איינצונעמין דעם אידעאישן קאַמף, ווי דער עלטערער דור.

זאל די צניעותדיקע יידישע ווייבלעכקייט קומין צו הילף און אויסראָטן די אויסגילאַסינע טומאה. ראַטעוויט די צניעות פאַר אייך, יידישע פרויען, פאַר אייך אַליין און פאַרן גאַנצן יידישן פאלק. נאר אין אַזאַ פאַל, וועט דאָס יידישע פאלק ראוי זיין צו זיין אייגינער גאולה, און צו דער גאולה פון דער גאַנצער מענטשהייט.

אין די זומער־חדשים באַוואַכט אומיטום די צניעותדיקע הלבשה!

גדלי׳ בובליק

נאר דער אייביקער אמת

אַז עס קומין יסורים אויף דעם מענטש, זאָגט אונדז אַנ־אַלט תּלמודיש ווארט — דאַרף מין אָנפאַנגין אַנ־אונטערזוכונג אויב מע טוט ריכטיק, און מע פּירט זיך, ווי עס באַדאַרף צו זיין. עס זענין גיקומין יעצט אַ סך יסורים אויף דער וועלט און עס איז קיין וואונדער נישט, אַז די בעסערע מענטשן פון דער וועלט, די, וואָס ווילן גיפינין דעם אמת, האבן אַנגיהויבן צו אונטערזוכן, וואו שטייען מיר מיט אונדזער ציוויליזאַציע, מיט אונדזער קולטור און מיט די אַלע זאַכן, אויף וועלכע דאָס לעבן פון דער מענטשלעכער גיזעלשאַפט איז גיגרינדיט.

די פאַרערונג פאַר אונטערזוכונג, פאַר אַ באַטראַכטונג, וואו מיר שטייען מיט אונדזער וועלט, איז גיקומין אַמשאַרפסטן פון צוויי זייער וויכטיקע ספערן: פון דער ספערע פון דער וויסנשאַפט און פון דער ספערע פון דער פּאליטיק. מענטשן, וואָס זייער הויפּט-אויפגאַבע איז אויסצוגיפונין, ווי אַזוי דער מענטש זאל אַמבעסטן קענין אויסנוצן כּוחות פון דער נאַטור פאַר זיך און מענטשן, וואָס זייער הויפּט־אויפגאַבע איז אויסצוגיפונין די בעסטע באַציאונגין, וואָס קענין גישאַפן ווערן צווישן די פאַרשידינע מיטגלידער פון דער גיזעלשאַפט, די פאָן-טרעגער פון דער וויסנשאַפט און די פאָן-טרעגער פון דער פּאליטיק זענין שטאַרק באַזארגט, אַמווייניקסטנס די בעסערע פון זיי, מיט דעם פאַקט, אַז ביז יעצט האט נישט די וויסנשאַפט גיוויזן דעם מענטש אַ וועג אַרויסצוגיין פון זיין שווערער לאַגע און נישט די פּאליטיק האט גיוויזן, ווי אַזוי די מענטשהייט זאל קענין אַרויסגיפירט ווערן אויף אַ גלייכן וועג. זיי. די וויסנשאַפט און די פּאליטיק, שטייען הילפלאז. אין דער צייט, ווען עס איז פאַראַן אַ גיפאַר, אַז אַלץ זאל זיך צוזאַמינברעכן און אַז פון אונדזער שטאלצער ציוויליזאַציע זאל ווערן אַ תּוהו ובוהו.

און עס איז גיוועזן אַ צייט, נאָך גאָרנישט לאַנג, צוריק, ווען אַלע האבן אַרויפגיהאנגין אַלע האפינונגין אויף דער וויסנשאַפט און אויף דער פּאליטיק. די וויסנשאַפט, האט מין גימיינט, וועט קלאָר מאַכן אַלע ספיקות, וועט פאַרטרייבן אַלע צווייפלין, וועט ליכטיק מאַכן אַלע טונקעלע פּונקטן, וואָס עס זענין פאַראַן אין דעם מענטשנס מחשבה. די וויסנשאַפט, האט מין גיקלערט, וועט לערנין, ווי אַזוי צו באַנוצן אַלע גרויסע רייכטימער פון דעם ערד-קוגל פאַר דעם מענטשנס גליק און צופרידנהייט. וואָס קען זיין אַ גרעסער גליק, ווי אַז מענטשן זאלן האָבן פון יעדער זאַך, וואָס די ערד גיט אַרויס אַ סך, אַנשטאָט אַ ביסל? וואָס קען זיין אַ גרעסער גליק, ווי אַז די מענטשן וועלן זיך קענין באַנוצן מיט אַלע גרויסע דערפינדונגין פון דער וויסנשאַפט, ווי עס וועלן זיך פאַר זיי אַנטדעקן נייע כּוחות, דורך וועלכע דער מענטש וועט קענ׳ן זעען ווייטער, זיך באַוועגן שנעלער? די וויסנשאַפט, איז מין גיוועזן זיכער, וועט עפינין נייע וועלטן. דער מענטש וועט דורך דער וויסנשאַפט אויסוואַקסן, זיך אויפהויבן, נישט נאר וועט ער האָבן פון דער נאַטור אַ סך מער צו גיניסן, נאר זיין גייסט וועט שטייגן, דער וויסנדיקער מענטש -- האט מין גיקלערט — וואָס פאַר אַ גיוואַלטיקע באַשעפעניש ער וועט זיין! ער וועט שטראַלן פון דעם גליק פון וויסן. וויסן איז דאָס ליכט, איז די העכסטע זאַך, וואָס קען דערפרייען דעם מענטש. אונטער דער הערשאַפט פון דער וויסנשאַפט וועט דער מענטש דערגרייכן די שטופע, פאַר וועלכער ער איז באַשטימט.

און די פּאליטיק, דער פּראגרעס פון דער פּאליטיק וועט גיפונין דעם וועג, ווי אַזוי אויסצוהיילן אַלע קראַנקייטן אין די באַציאונגין צווישן איין מענטש און דעם אַנדערן. די גיזעלשאַפט וועט זיך קענין אַמבעסטן איינאַרדינין — האט מין גירעכנט — ווען די פּראגרעסיווע אידעען וועלן באַהערשן די פּאליטיק. אַלץ וואָס איז נויטיק – האט מין גיקלערט — איז נאָך אַ פּאָר רעזאלוציעס, וואָס זאלן פאַרטרייבן דאָס לעצטע, וואָס עס איז גיבליבן פון דער אַלטער אָרדינונג. נאָך אַ פּאָר דינאַסטיעס וועלן פאַלן און די וועלט וועט זיין פריי. די מענטשן ווילן דאָך זיין פריי און גליקלעך, נאר עס זענין פאַראַן עטלעכע שטערער, די וואָס ציען זייערע כּוחות פון פריערדיקע צייטן. ווען מען וועט פון זיי לויז ווערן וועט אַלץ גיין גוט און גלייך. האט מין נישט גיגלויבט אין פראַנקרייך, דער פראַנקרייך פאַר דער פראַנצויזשער רעוואלוציע, אַז עס איז זייער לייכט צו שאַפן אַ גליקלעכע מענטשהייט. מע דאַרף נאר טויטן דעם קיניג, די קיניגן און די אַריסטאקראַטן און חרוב מאַכן די קירכן און אַלץ וועט גיין אויף דעם גיווינטשטן וועג? און האט נישט גיגלויבט דאָס זעלבע ווידער אויף אַנ־אַנדער אופן קאַרל מאַרקס, און האבן נישט גיגלויבט דאָס זעלבע, ווידער אויף אַנ־אַנדער אופן, די ליבעראַלן פון נײַנצנטן יאָרהונדערט? דער גרונט פון די אַלע גלויבונגין איז גיוועזן, אַז אַזוי שנעל, ווי מע וועט פּטור ווערן פון די שטערער און די מענטשן — די מאַסן — וועלן קענין טון, וואָס זיי ווילן, וועלן זיי שוין קענין איינאַרדינין די באַציאונגין צווישן מענטש און מענטש אַזוי, אַז ס־זאל זיין גוט פאַר אַלימין.

דאָס זענין גיוועזן די האפינונגין, די דערוואַרטונגין פון אַלע מענטשן בלויז אַ קורצע צייט צוריק, פון דער וויסנשאַפט און פון דער פּאליטיק. די ערשטע וועט דעם מענטש רייך מאַכן, שטאַרק מאַכן, הויך מאַכן. די צווייטע וועט ברענגין די אייביקע פריינטשאַפט, די באַציאונגין פון גירעכטיקייט און מענטשלעכקייט אין דער גיזעלשאַפט, וועלכע איז אַזוי נייטיק.

*

וואָס האט זיך אויסגילאָזן פון די אַלע האפינונגין און דערוואַרטונגין אויף דער וויסנשאַפט און אויף דער פּאליטיק? ס־איז נישט נייטיק זיך לאַנג אָפּצושטעלן אויף איינצלהייטן. איין בליק אויף דער יעצטיקער וועלט איז גינוג צו מאַכן קלאָר פאַר יעדן, אַז די האפינונגין און דערוואַרטונגין האבן זיך אויסגילאָזן מיט גאָרנישט.

מיר זעען פאַר אונדזערע אויגן, ווי עס זענין אויפגיוואַקסן באַרבאַרן פון דער וויסנשאַפט. די צושטערער פון דער קולטור און פון דער ציוויליזאַציע דאַרפן שוין היינט נישט גיין אַנגיטון אין פעל פון די חיות פון וואַלד, אַזוי ווי ס־זענין גיגאַנגין אָנגיטון די באַרבאַרן פון אַמאָל, וואָס האבן צושטערט די ציוויליזאַציע פון די אַלטע צייטן. די היינטיקע באַרבאַרן זענין וויסנשאַפטס-מענטשן, זיי זענין דערפינדער. קיין זאַך, וואָס די וויסנשאַפט האט דערגרייכט איז נישט פאַרבאָרגן פון זיי און אַלץ ווערט באַנוצט פאַר דעם צוועק פון באַרבאַריזם.

קען מין מיט וויסנשאַפט מאַכן פאַר מענטשן די באַרבאַרן? קען דאָס וויסן און פאַרשן אין די סודות פון דער נאַטור רעטן די מענטשהייט פון אַ פאלשטענדיקער פאַרווילדונג, פון אַ פאלשטענדיקן פאַלן צו דער מדרגה פון דער חיה, אדער צו דער מדרגה פון דער מאַלפּע? — ווי מע האט זיך אויסגידרוקט אויף דעם קאנגרעס פון וויסנשאַפטסלייט, וואָס איז נישט לאַנג אָפּגיהאַלטן גיוואָרן אין אַמעריקע.

אויף דעם קאנגרעס פון די וויסנשאַפטסלייט האט גיהערשט אַ שטימונג פון פאַרצווייפלונג. די וויסנשאַפט האט גישאַפן אַזוי פיל, אום דעם מענטש אויפצוהייבן און די זעלבע מיטלין ווערן באַנוצט אום דעם מענטש אַראָפּלאָזן אין תּהום פון שפלות. די וויסנשאַפט האט גיזאָלט זיין דער שטראַל ליכט, וואָס זאל פירן דעם מענטש צו בעסערס און העכערס און מיט איר כּוח פירט מין די מענטשהייט צום אַבגרונט. און די וויסנשאַפט-לייט אויף דעם קאנגרעס האבן גיקלערט: וואָס קענין זיי. וואָס קען די וויסנשאַפט טון, כּדי צו פאַרהיטן די אומגליקן, וואָס עס ווערן גישאַפן דורך די, וואָס באַנוצן די וויסנשאַפט פאַר זייערע פינצטערע צוועקן? די וויסנשאַפט אַליין, הייסט עס, האט זיך אַנגיהויבן צו אינטעריסירן. פאַרוואָס איז זי נישט דאָס, וואָס מע האט גימיינט, אַז זי וועט זיין? וואו ליגט דאָ דער חסרון, וואָס איז סיבה פון דער דאזיקער דערשיינונג?

און אין דער פּאליטישער וועלט, אין דער בעסערער פּאליטישער וועלט, איז אויך אויפגישוואומין די זעלבע פראַגע: פאַרוואָס האבן די מענטשן נישט גיקענט איינאַרדינין זייערע באַציאונגין אַזוי, אַז די וועלט זאל זיין דאָס, וואָס מע האט דערוואַרטעט, אַז זי וועט זיין? פאַרוואָס איז די וועלט, נאָך אַלע רעוואלוציעס, אַריין אין אַ צושטאַנד, וואָס ברענגט די גיפאַר, אַז אַלץ וועט ווערן פאַרניכטעט, אויסער ברוטאַלע מאַכט? ווי אַזוי איז עס גיקומין, אַז מיר גייען צוריק צו אַ צושטאַנד פון דער חי׳, וואָס אַנערקענט נישט קיין שום זאַך אויסער ברוטאַליטעט? מע קען דאָך נישט זאָגן, אַז די ממשלה פון רשעות און ברוטאַליטעט איז נאר גיגרינדיט אויף דעם צופאַל, וואָס איין מענטש אדער אַנ־אַנדערער האט אַריינגיכאַפּט די מאַכט. אַלע ווייסן דאָך, אַז עס איז פאַראַן אַ פילאזאפיע פון רשעות, פון ברוטאַליטעט, וואָס אַלס דער גרונט פאַר די מעשים

תעתועים פון נאציזם און פאשיזם און אז די דאזיקע פילאזאפיע האט מעגלעך גימאכט די איבערקערעניש, וואס איז פארגיקומען אין דער וועלט. וויסן דאך אלע, אז די פראפאגאנדע פאר רשעות און בארבאריזם האט זיך אנגיהויבן פון שריפטשטעלער, פילאזאפן און דיכטער, איידער זי איז איינגיפירט גיווארן אין דער פאליטיק. און עס וויסן דאך אלע, אז אין פרייע לענדער זענען פאראן מענטשן, וואס האבן זיך דערצויגן אין דעמאקראטיע, אין דער אטמאספער פון ליבעראליזם, מענטשן, וואס האבן גישעפט זייער בילדונג פון די קוועלן פון פרייהייט און זיי ווילן פארווארפן אלץ, וואס זיי האבן גילערנט און איינפירן, אויב זיי זאלן נאר קענען, די ממשלה פון בארבאריזם. זיי טוען עס דאך נישט אונטער עמיצנס צוואנג, נאר פון גוטן ווילן.

וואס קומט פאר אין די מוחות פון די דאזיקע מענטשן וואס מאכט זיי שיכור פון דער תאוה פון טיראניי, דריקונג, ש־עכטס טון, פייניקן, יסורים אנטון דעם ברודער-מענטש? וואס ברענגט זיי, אז זיי זאלן וועלן אוועקגיין פון דעם ברייטן, גלייכן וועג און זיך אוועקלאזן אין קרומע, זייטיקע וועגן? אדער איז אפשר גאר נישטא אין דער פאליטיק קיין ברייטער, גלייכער וועג? און דאס איז פארבונדן מיט אן־אנדערער פראגע, פארוואס איז גראד די יעצטיקע צייט פול מיט אזוי פיל בלאנדזשנדע מענטשן, וואס האבן נישט קיין ריכטונג פאר זייערע גידאנקען? פארוואס איז די היינטיקע צייט פול, מער ווי אנדערע צייטן, מיט מענטשן, וואס זענען גרייט אוועקצוווארפן די עיקרים און יסודות פון דער העכערער מענטשלעכער ציוויליזאציע?

*

עס קען נאר זיין איין ענטפער אויף דער שווערער שאלה: עס ווייזט אויס, אז דער מענטש קען נישט דערגרייכן צו זיין העכסטער מדרגה אלס מענטש דורך וויסן אליין. וויסנשאפט א־ז נישט און קען נישט זיין די פירערן פון דעם מענטש צו זיין העכסטן ציל.

דאס וויסן מאכט נישט דעם מענטש גליקלעך. מיט וואס איז דער מענטש גליקלעכער, ווען ער הערט אין ניו-יארק רעדנדיק אין לאנדאן, ווי ער איז גיווען, ווען ער האט עס נישט גיהערט? מיט וואס איז דער מענטש, וואס ווייסט עטלעכע נייע אנטדעקונגען, וואס זענען גימאכט גיווארן, ווי אין דער צייט, ווען די דאזיקע אנטדעקונג׳ן זענען נישט גיווען? איז דער מענטש מער צופרידן מיט זיין לעבן, מיט זיין עקזיסטענץ אויף דער וועלט דערפאר, וואס מע קען היינט זען מיט א גרויסן טעלעסקאפ די שטערן פון הימל, ווי פריער, ווען מע האט עס נישט גיקענט זען.

מיט אלע דערפינדונגען, וואס עס זענען פאראן איז נאך אלץ דער מענטש איינזאם און פארלאזן אויף דער וועלט, איז ער נאך אלץ נישט מער, ווי א זאמד אויף דעם ברעג ים. אדרבא: וואס מער ער ווייסט און וואס מער ער טוט זיך אריין אין דער וויסנשאפט, אלץ מער זעט ער ווי אומבאדייטנד, ווי אומבאהאלפן ער איז, געגן די גרויסע כוחות פון דער נאטור.

די וויסנשאפט מאכט נישט דעם מענטש גרויס, זי מאכט אים קליין, ער איז נישט מער, ווי אן־אנדער פראדוקט פון דער נאטור, עס איז מיט אים נישטא קיין באזונדערס, וואס זאל אים מאכן שטאלץ. איינזאם און קליין, צווישן די אומגיהויערע כוחות פון דער נאטור וואנדערט דער מענטש, וואס האט נישט מער, ווי דאס וויסן, א גיבויגינער אונטער דער שווערער לאסט פון צווייפל. וואס איז ער? ווער איז ער? וואס טוט ער דא אויף דער וועלט? וואס איז זיין צוועק, און וואס איז דער תכלית?

דאס, וואס דער מענטש גיפונט נישט אין דאס וויסן, גיפונט ער אין דעם גלויבן. די וועלט פון גלויבן איז אן־אומבאגרעניצטע. זי גיט דעם מענטש אן־אינהאלט אין לעבן: ג—ט. זי גיט אים אן־ארט פאר התלהבות, פאר זעלישער פרייד, פאר נשמה-שמחה, פאר באצויבערונג. זי גיט אים אינערלעכן שטאלץ, גרויסקייט. ער איז נישט קיין זאמד, וואס ווערט גיטראגן פון דעם ווינט. ער איז א באזונדער באשעפניש, וואס איז „בצלם אלקים". ער איז נישט אליין אויף דער וועלט, ער האט א פאטער אין הימל, מיט וועמען ער, דער מענטש, שטייט אין פארבינדונג דורך בעטן, דורך תפילות. ער איז באגייסטערט, נישט שטענדיק, אבער אפט, און אין דער באגייסטערונג ליגט דאס גליק.

א דור, וואס האט פארווארפן די רעליגיע, דאס גרויסע, אייביקע, דאס וואונדערלעכע, מיסטעריעזע און האט אנגינומען דאס טרוקינע, דאס אפינע, דאס חשבונדיקע, מאטעמאטישע; א דור, וואס האט פארווארפן דאס אומבאגרעניצטע און באשעפטיקט זיך נאר מיט דעם, וואס איז באגרעניצט — אזא דור האט פארלוירן זיינע פליגלען זיך אויפצוהייבן העכער, אזא דור האט פארלוירן די מעגלעכקייט גליקלעך צו זיין.

און פון דער וויסנשאפט צו דער פאליטיק. דער יסוד פון מענטשלעכקייט, פון גוטע באציאונגען צווישן איין מענטש און דעם אנדערן ליגט אין דער רעליגיע. פון וואנעט איז גידרונגען, אז ברוטאלע מאכט איז נישט דער איינציקער אויטאריטעט אויף דע־ וועלט? אין דער נאטור איז עס אזוי. פון וואנעט קען מען לערנען, אז די מענטשהייט דארף זיך פירן אנדערש? די פילאזאפיע פון ניטשע קען נישט גיענטפערט ווערן אנדערש, ווי דורך רעליגיע. די וואס פרעדיקן די לערע, אז צו דעם שטארקן גיהערט די וועלט און אז דער שוואכער דארף אונטערגיין, בויען זייער אנשויאונג אויפן דארוויניזם מיט זיין כ"ל, אז דער שטארקערער, דער פעאיקערער לעבט איבער, בעת דער שוואכערער ווערט פארניכטעט. נאר די רעליגיע זאגט, אז א שוואכער האט א רעכט צו לעבן און פאדערט איינזעעניש מיט אים.

א דור וואס האט פארווארפן רעליגיע — איז דען א וואונדער, אז עס זענען אין אים פאראן פיל, וואס האבן פארווארפן מענטשלעכקייט? די פראגע פון דער וועלט אין יעצטיקן מאמענט איז צוריק די א־טע פראגע, איבער וועלכער די יידן קעמפן שוין צוויי טויזנט יאר: די פראגע פון גלייבן.

פלאנטערנישן אין דער נשמה

די וועלטלעכע יידישע שרייבער זענען לעצטנס שטארק מבולבל. זיי ווייסן נישט וואס צו זאגן דעם עולם אין אנבליק פון די שרעקלעכע יידישע צרות. די הויל-נאציאנאליסטישע און אפיקורסיש־סאציאליסטישע עבודה-זרה ליגן צושמעטערט און צופ־צלט.

האבן זיי כמעט אלע ווי זיך אפנישמועסט און ברענגען אריין רעליגיעזע מאמענטן אין זייער פובליציסטיק. פון צייט צו צייט ווערן זיי פארוואנדלט אין מוסר-זאגער און רופן דעם עולם צו אמונה און יידישקייט. אזוי למשל שרייבט זשאב־טינסקי ערב פסח אין „מאמענט": „איך גלייב אז די יידישע גאולה איז נאנט איך גלייב דערין בוכשטעבליך ווי מיין זיידנס זיידע האט עס פארשטאנען".

וואס זאגט איר צו דעם? זענען די מעשים פון זשאבאטינסקין און זיין חבריא אין הסכם מיט זיינע אמונה-פראזן?

יעקב לעשטשינסקי א יידישיסט-סאציאליסט-ציוניסט שרייבט אין „היינט" פון ערב פסח: „ג—ט ווייסט וואס עס וועט ווערן פון דער גרויסער צען־שטאקיקער גיביידע פון „פארווערטס" אין ניו־יארק, ווען די יידישע קינדער וועלן נישט טראגן קיין ציצית און נישט וויסן ווען חנוכה איז".

אזוי כסדר ניכטערן זיך אויס אלע, פון די כלומפרשטע מאדערנע קולטור־אמונות און פרעמדע וועלט־גליקן.

נישטא דער טאג וואס דער אדער יענער שרייבער. זאל זיך נישט מתוודה זיין און דעם עולם רופן צו אמונה און יידישקייט.

דאס וואלט באמת גיוועזן זייער שיין, און גוט ווען ס־וואלט גיוועזן פארבונדן מיט אן־אמתער תשובה. און נישט סתם־פלאפ־עריען וואס פארפירן און פארבלענדן.

קיינער פון די אלע האט נישט דעם מוט אליין צו ווערן אן־אמתער ייד, א שומר תורה־ומצוות. אלע בלייבן זיי, בלויז ביי פען יידישקייט און שרייבערישע התנצלותן.

דערצו מוז מען שוין אבער פארמאגן גרויסע כוחות, אינערלעכן הייליקן רגש א־ן טיפערער גילייטערטקייט. איין מענטש אין אונדזער צייט האט דערצו זוכה גיווען: נתן בירנבוים ז"ל.

ביי אלע איבריקע איז עס לע"ע פלאנטערנישן אין דער נשמה, און ביז עס וועט זיך אויספלאנטערן אויף אן־א־ת זייער קלארער צוגאנג און נאכמער זייערע קלארע מעשים בנוגע אמונה און יידישקייט, זייט פאר די אלע שטרענג גיווארנט!

אלף-גימל

גאולת הבית

אויף פארלאנג, עפנטלעך נישט צו פראפאגאנדירן דערווייל די אקציע פאר גאולת־הבית, ווערט אויך אין היינטיקן נומער ב"י נישט גישריבן דערוועגן.

רעדאקציע

י. ל. גערשט

דער ניכטערער מוח

(צו דער צווייטער יאר-צייט פון ר' נתן בירנבוים ע"ה)

ביי א סך איז אנגינומען אז דער מענטש, וואס גיט זיך אפ מיט אייביקייטס־פראבלעמען, מיט די אזוי אנגירופינע „הימל־זאכן", איז בטבע ווייט פון רעאלן טאג-טעגלעכקייט און ער האט אין אים א שוואכע, נישט רעאלע הבנה. דערפון נעמט זיך עס, וואס א טייל מענטשן בויגן זיך פאר גרויסע אויטאריטעטן אין דער ספער פון הזכרע, אייביקייטס־שאלות און דאקעגן הארכן זיי זיך נישט צו צו די מיינונגען פון די זעלביקע אויטאריטעטן אין רעאלע, פאליטישע אדער עקאנאמישע ענינים.

אויב אזא ארט אפטיילן דאס בר-סמכאדיקייט אין העכערע אבסטראקטע וועלט־פראבלעמען פון רעאלע צייט-פראגן קען טיילווייז בארעכטיקט ווערן בנוגע מיטלמעסיקע מוחות איז עס אבער נישט אנווענדבאר בנוגע באזונדערס-גיראטענע, גאונישע מוחות. דער גאונישער טיפ מוח איז פעאיק אריינצודרינגען אין יעדן גיביט, צו וועלכן ער רירט זיך צו מיט זיינע שארפע און שפיציקע דערקענטניש-כוחות און מיט זיין אינטואיטיוון קלארזעעוודיקייט קען ער לייכט טרעפן אין סאמע פינטל דארט וואו אנדערע דערגרייכן נישט אפילו נאך לאנגער מי.

רבי נתן בירנבוים ע"ה איז געוויינטלעך באקאנט אלס גרויסער אויטאריטעט אין אבסטראקטע קולטור-פראבלעמען. מע האלט א־ם פאר גאר א גרויסן מומחה אין שאלות פון אייביקייטס-פראבלעמען און מע האט א באזונדערן יראת הכבוד פאר זיין פילאזאפיש איבערגיוואקסנקייט אין די שאלות, וואס זענען נוגע דער העכערער מענטשלעכער און געטלעכער קולטור. אבער ווייניק פון זיינע פילצאליקע פארערער ווייסן, אז בירנבוים, דער אבסטראקטער קולטור־פילאזאף און קולטור-עסטעט, וואס האט זיך מיט אזא לייכטקייט און היימישקייט תמיד אויפגיהויבן אין דער סטראטאספערע פון אייביקייטס-פראבלעמען איז אויך גיוועזן א־ן דער זעלביקער צייט א זייער ניכטערער — און אפשר טאקי דער ניכטערסטער — מוח-מענטש אין די פראקטישע, פאליטישע און עקאנאמישע פראבלעמען פון יידישן לעבן. דאס איז א הויפט-שטריך פון זיין גדלות. ביי אייביקייטס פראבלעמען האט ער אנגילאדנט די פליגלען פון זיין מוח און הארץ מיט אזויפיל אדלערישן שוואונג, דיכטערישן באהארצטקייט און גליענדיקער אי.טואיציע, כדי ארויפצויאגן אין די הויכע הימלען פון קאסמישן ארומנעם, דארט וואו דער ניכטערער, ארימער שכל מוז זיין זייער נעביכדיק און אומבאהאלפן, שטיצנדיק זיך אויף זיין אייגינים בארעט. דאקעגן אבער אין ענינים פון רעאל-פאליטישן מהות האט ער זיך אנגיגורט מיט אזוי פיל ניכטערער קאלטקייט, מאטעמאטישער אויסגירעכנקייט און שטאלינער שכלדיקייט, וואס האט אומברחמנותדיק צושטערט אלע הייסע פאנטאזיעס און אילוזארישע לופט-שלעסער, הגם דער גרויסער רוב פלאכקעפ און היצקעפ האבן אים נישט פארשטאנען און פארשטייען אים נישט ביז יעצט.

דאס יידישע לעבן איז באזונדערס אין די לעצטע יארן רייך גיווארן מיט א שלל דמיונות ווי אזוי צו באשיידן די יידן-פראגע. צונ־ערשט האט זיך ארויסגישטעלט אויפן עפנטלעכן פאדערגרונט פון יידישן לעבן די השכלה, וואס האט צוגיזאגט בקולי קולות צו היילן די גלות-פראגע מיט אירע מעטאדן פון פארוועלטלעכונג און אסימילאציע. א גאנץ דור האט גידויערט ביז די אילוזיע פון השכלה און עמאנציפאציע איז צורינען, צונ־ערשט אין רוסלאנד און דערנאך אין דייטשלאנד און אין אנדערע לענדער. די שווערע רוסישע פאגראמען און דער פארשטארקטער טעארעטיש-אויסגיבויטער אנטיסעמיטיזם אין דייטשלאנד און אנדערשוואו האבן צושפרייט דעם נעפל פון די השכלה-גליקן און ביי זייערע מאמינים האט זיך אנגיהויבן דער קאצניאמער, וואס דויערט טיילווייז ביז היינט אין פארשידינע ווארי אנטן. אויף די חורבות פון דער עמאנציפאציע איז אויפגישטאנען דער ניימאדישער נאציאנאליזם, וואס האט אוועקגישטעלט א יידיש מלוכישקייט אין ארץ ישראל אלס רפואה צו דער יידן-פראגע אין גלות. אבער נישט לאנג האט גידויערט און איניווייניק, אין דער נאציאנאלער מחנה גופא, זענען אויסגיוואקסן ניכטערע טעארעטיקערס, וואס האבן באגרינדיט דעם פשוטן פאקט, אז ארץ-ישראל איז אין די פאראנינע באדינגונגען נישט מסוגל צו באשיידן די יידן-פראגע קוואנטיטאטיוו. זיי האבן אנגיוויזן אויף דעם קליינים ערד-שטח, וואס ארץ־ישראל פארמאגט היינט, אלס, אזא, וואס קען נישט בשום אופן אריינעמען אין אירע גרעניצן די גירודפטע יידן פון די גלות-לענדער. דערפאר האבן די דאזיקע נאציאנאליסטן-ציוניסטן באשאפן די אידעע פון גייסטיקן ציוניזם, וואס זעט אין ארץ-ישראל בלויז די מעגלעכקייט צו ווערן א „גייסטיקער צענטער" פאר דעם גלות, וואס מוז ווייטער עקזיסטירן.

הערנדיק אז ארץ-ישראל איז נישט קיין רעאלער באשייד פאר דער יידן-פראגע האבן זיך אנדערע נאציאנאליסטן אויסגיבויט „אויטאנאמיסטישע" און סאציאליסטישע רפואות פארן גלות. די „אויטאנאמיסטן" האבן גיטענהט אז אויב ס-איז נישט מעגלעך אלע יידן אריבערצופעקלען קיין ארץ-ישראל טא מוז מען פאדערן אויטאנאמיע־רעכט פאר א יידיש לעבן אין די גלות־לענדער און דער גלות וועט אויפהערן צו זיין גלות.

די סאציאליסטן זענען גיגאנגען נאך ווייטער, געבנדיק צו פארשטיין, אז די יידישע אויטאנאמיע־רעכט קענען קיינמאל נישט דערגרייכט ווערן ביי א קאפיטאליסטישער ארדינונג, נייערט די סאציאליסטישע ארדינונג, וואס מוז באלד קומען מיטן כוח פון א נאטור-גיזעץ, וועט ערשט איינגאנצן אפשאפן די יידן-פראגע און ס-וועט זיין אן-עק מיטן גלות.

נו, מילא, די עקשנים-טעארעטיקערס האבן אוודאי נישט גיגלייבט אז נאך אין זייערע צייטן וועט זיך אויסלאזן א טייך פון זייערע אילוזיעס. די פעלקער האבן גארנישט גיוואלט ווערן „אויפגיקלערט" און נישט בלויז נישט מסכים גיווען צו געבן יידן אויטאנאמיע־רעכט נייערט ס-האט זיך ביי זיי צובריוזט א ווילדע תאווה צוצונעמען ביי יידן אפילו די פשוטע רעכט צו לעבן און אטעמען. די סאציאליסטישע חלומות האבן זיך נאך ערגער גיענדיקט. די סאציאלע רעוואלוציע, וואס אט, אט האט זי גיזאלט און גימוזט קומען, איז עפיס אינגאנצן פארדרעמט גיווארן און מע איז נאך היינט פון איר א סך ווייטער ווי אמאל ביים אנהייבן שפינען אירע רויזיקע חלומות. א־ן דעם איינציקן לאנד, וואו זי איז יא „גיקומען" — דאס מיינט אין רוסלאנד, — איז די יידן-פראגע גיווארן באשיידט אויף גאר א פשוטן אופן: יידן אלס פאלק מיט באזונדערע סימנים פון אייגינים נאציאנאלן לעבן הערן דארט אויף צו עקזיסטירן און אויף וויפל זיי גלייכן זיך אויס מיט די רוסן, טאטערן, קאצאפן און אנדערע פעלקער, אויף אזוי פיל הערט אויף אפיצ־על די יידן-פראגע, דערווייל. מע דארף אונטערשטרייכן אז טאקי נאר ד ע ר ו ו י י ל, ווייל דער מצב דארט איז נאך ווייט נישט קיין סטאביליזירטער אפילו לפנים. דער קעסל פון אינערלעכע קאכינישן און איבערקערן קילט זיך נישט אפ, נאר ווערט וואס אמאל הייסער דאכט זיך, און וואס ס-וועט דעמלט ווערן מיט די יעווסעקים קען מען נאך דערווייל נישט וויסן...

דאס אריינקוקן זיך טיפער אין מצב פון די יידן אין די גלות־לענדער האט גיברענגט נתן בירנבוימס ניכטערנים מוח צו אנדערע מסקנות. ער האט איינגיזעען אז די סיבות פון די רדיפות אויף יידן אין די אייראפעאישע לענדער וועלן נישט בטל ווערן אויף א פשוטן, מעכאנישן אופן לויטן אויטאנאמיסטישן, אדער סאציאליסטישן רעצעפט. ער האט דאס גלות-פראבלעם באנומען א סך טיפער און דערקענענדיק זיינע אייגנטלעכע רעאלע ווארצלען האט ער זיך נישט גישפייזט מיט קיין אילוזיעס נאר צוגיטראכט ממשותדיקע וועגן ווי אזוי צו לינדערן און מילדערן די צרות פון גלות, אויב אפילו דורך זיי וועט דער גלות ד. ה. דער עיקר דער מאגל אין אייגינים מלוכהשאפט נישט בטל ווערן. נאך מיט א פאר צענדליק יארן צוריק האט ער כסדר גיוועקט און גיווארנט צו רעגולירן די יידישע עמיגראציע פון די אייראפעאישע לענדער, דורכן אויסזוכן פאסיקע קאלאניאלע שטחים, וואס זענען ווייניק באזעצט דורך דער „ווייסער" ציוויליזאציע. אין פארשידינע מאמרים און אין א באזונדער ביכל „פאר דעם וואנדער־שטורים" האט ער אנגיוויזן אויף דעם אומפארמיידלעכן פאקט פון גלות אויסצוואוואנדערן פון די ביז יעצטיקע וואוין־ערטער וואו די יידישע קאמפאקטע מאסן ווערט וואס אמאל שווערער צו אטעמען. די יידישע עמיגראציע — האט ער גיטענהט — גייט דאך סיי ווי, צי מיר ווילן, צי מיר ווילן נישט און ס-וועט נאך לויט אלע אויסרעכנונגען חיו קומען דער טאג ווען זי וועט גיאגט ווערן מיט אימפעט פון א שטורים-ווינט. און אויב אזוי, טא פארוואס זאל מען נישט באצייטנס אויסזוכן און צוגרייטן די פאסיקע באזעצונגס-שטחים פאר דער דאזיקער עמיגראציע און זי נאך פארוואנדלען

פון א קללה אין א טיילווייזער ברכה, דורכן באשאפן נייע קאמפאקטע יידישע ישובים ווייט פון אייראפעאישן טומל און זיין גייסטיק פאליטישן פארקרענקטקייט. אין דער הינזיכט האט ער אפילו גיהאט א טיילווייז נאנטקייט מיט די טעאריעס פון די א. ג. „טעריטאריאליסטן", אבער טאקי נאר א טיילווייז נאנטקייט און נישט מער. די אנדערע טעריטאריאליסטן האבן זיך גיוויינטלעך איבערליציטירט מיט די ציוניסטן אין מלוכהשאפט-חלומות. די ציוניסטן — האבן זיי גיטענהיט — שטרעבן צו באשאפן א קליין מלוכהלע אין פאלעסטינע און מיר ווילן באשאפן א גרויסע מלוכה אויף א גרויסער טעריטאריע. אין דער דאזיקער איבערליציטירונג איז בולט גיווארן נישט אזוי די זארג וועגן יידישן פאלק נאר וועגן יידישער מלוכהשאפט, וואס איז ביי זיי גיווארן וויכטיקער ווי דאס ערשטע. די דאזיקע פאליטיש-מלוכהשע קאנקורענץ האט גורם גיווען מצד די טעריטאריאליסטן א בולט געגנערשאפט צו ארץ ישראל, אלס דאס אייביקע לאנד פון יידישן עתיד, מיט זיין בכורהדיקן מערווערט פון רעליגיעז-נאציאנאלן שטאנדפונקט.

בירנבוימס טעריטאריאלער פלאן האט זיך דאקעגן כלל נישט גיזאגט נאך די אומנייטיקע אילוזיעס פון נאציאנאלע מלוכהשאפטן. ער האט נאר גיהאט אין זין די רעאלע נויטן פון יידישן פאלק צו האבן פאר זיך קאלאניזאציע-שטחים אויף רואיקע נישט באזעצטע ערטער מיט אויטאנאמע קולטורעלע און ווירטשאפטלעכע מעגלעכקייטן. דעריבער האט זיין דאזיקער פלאן נישט גיצילט צו מאכן קאנקורענץ ארץ-ישראל, נאר גראד פארקערט—צוצוהעלפן ארץ-ישראל און צוגרייטן פאר איר קומענדיקע רעזערוואארן פון פינאנציעלער שטיצע און קאלאניסטיש-גיזונטן מענטשן-מאטעריאל. ער האט ממילא נישט נאר נישט צוגינומען די רעליגיעז-נאציאנאלע בכורה פון ארץ-ישראל אנטקעגן איבער אנדערע טעריטאריעס, נייערט ער האט מיט א בולטן נאכדרוק אונטערגישטראכן דאס אומבאדינגטע נייטיקייט צו ארביטן מיט אלע כוחות פאר דער פארגרעסערונג פון יידישן ישוב אין ארץ-ישראל אין דער געגנווארט. ער האט אבער פארבאהאלט אנגיוויזן אויף דעם בולטן פאקט, וואס א סך אנפירנדיקע ציוניסטן האבן טיילווייז צו דעם מודה גיווען, ווי שוין גיזאגט, אז די ארביט פאר ארץ-ישראל טאר נישט איינשלינגען אינגאנצן די ארביט פאר רעגולירן די עמיגראציע און קאלאניזאציע אין אנדערע לענדער, דערפאר ווייל ארץ-ישראל איז בשום אופן נישט ראוי ביי די פאראנינע באדינגונגען אויפצונעמען אפילו בלויז א גרויסן טייל פון דער יידישער עמיגראציע-נויט. ער האט גימאכט קלארע אויסרעכינונגען נאך דעמלט באלד נאך דער באלפור-דעקלאראציע, ווען די ציוניסטישע אילוזיעס זענין נאך גיווען אין פולן גלאנץ, אז די נויט פון מיליאנען גיפלאגטע יידן איז אזוי גרויס, אז מע מוז זוכן פאר זיי ברייטערע באזעצונגס-ערטער, אויב מע וויל זיי נישט לאזן אויף הפקר.

ס'זענין גיווען אזעלכע, וואס האבן גיטענהט אקייגן זיין פלאן, אז דאס זוכן טעריטאריעס פאר עמיגראציע און קאלאניזאציע איז א שווערע זאך און ס'וועט אפציען די ענערגיע פון דער ארביט פאר ארץ-ישראל. אבער ווי איבערצייגנדיק האט ער זיי אפגיענטפערט, אז כדי צו ראטיווין א פאלק אין זיין אומגליק טארן נישט זיין קיין „שווערע זאכן", און ס'איז דאך גיווען צייטן, ווען מע האט גאנץ לייכט גיקענט באקומין שטחים פאר עמיגראציע און קאלאניזאציע און די ענגלישע מלוכה האט אמאל אפילו אליין פארגילייגט דעם גרויסן שטח פון אוגאנדע פאר אזעלכע צוועקן. וואס שייך ווידער דאס אפציען די ענערגיע פאר ארץ-ישראל-ארביט, האט ער גיהאלטן דאס נאך מער ווי נאריש, ווייל די ברכה פון ראטיווין א פאלק אין דער נויט אין איין גיביט, טראגט אריין פרישע אימפולסן און נייע כוחות אויך אויף אנדערע גיביטן, בשעת יאוש און אפהענדיקייט אקייגנאיבער דעם אומבאהאלפינים פאלקס-אומגליק, לעמט און שוואכט אפ די ארביט א יך אין די פאראיינצלטע מעגלעכקייטן.

אין זיין מאמר „וואסער מוראדיקער טעות" (זע דאס נייע בוך „עת לעשות" קנ"א), וואס ער האט פארעפנטלעכט מיט א סך יארן צוריק שרייבט בירנבוים צוו. אנד. אקייגן דער לעצטער טענה למשל: וואסער ענג, מצומצמדיק, מעכאניש מאלן זיך, אז איינארדנין יידן אויך אין אנדערע לענדע און ערטער מוז זיין א היזק פאר ארץ-ישראל! אמת, אויב ס'וואלט מעגלעך גיווען אין א קורצער צייט אריינצוברענגען קיין ארץ-ישראל גרויסע יידישע מאסן און אויף אזא אופן, אז זיי זאלן זיך דארט איינארדנין צום גוטן, ס'זאלן זיך נישט מאכן קיין סכנהדיקע פארפלאנטערטע פארהעלטנישן, וואלט עס גיווען אן עוולה נישט אריינצוברענגען, נאר קודם נאך צו שיקן אין אנדערע לענדער. אבער אזוי ווי מע האט צענטליקער יארן בכלל נישט גיקענט אריינברענגען און היינט זענין דארט אויך די שוועריקייטן, וואס מיר קענין זיי אלע, שוועריקייטן, וואס מע קען זיי בשום אופן נישט גובר זיין מיט אומגידולדיקע גערודעווע תביעות, און אויך נישט מיט הוילע פראיעקטן און וואס וועגן זיי ווייסט מען נישט ווי לאנג ס'קען גידויערן זיי גובר צו זיין אפילו מיט א גידולדיק קלוגשאפט און מיט א רואיקער ארביט, דארף מען זעען, אז די אלע יידן, וואס קענין נישט בלייבן אין זייערע לענדער און אין ארץ-ישראל איז נישטא קיין ארט פאר זייערט וועגן, זיי זאלן זיך קענין באזעצן אין אנדערע לענדער. און מע דארף טאקי גיין זוכן די ערטער, וואס זענין לפי ערך די בעסטע פאר זיי אליין, פארן יידישקייט און פארן כלל-ישראל.

אבער נישט בלויז א טובה פארן יידישן כלל וועט ארויסקומין פונים רעגולירן די יידישע עמיגראציע אויף פאסיקע, פרייע שטחים, נייערט אויך ארץ-ישראל וועט דערפון א סך גיניסן לויט בירנבוימס פשוטן איבערצייגונגס-כוח. און דערפאר גיט ער אויך דארט באלד צו: „און אויב מע וואלט גיפונין אזוינע ערטער, נישט קיין שאדן וואלט ארץ-ישראל גיהאט דערפון, נאר א נוץ. נישט קיין סכנה וואלט עס פאר אים גיווען, נאר א גאראנטיע. ווארן אויב דער יידישער כלל-גוף און די יידישע כלל-נשמה וועלן בלייבן אין דעם טרויעריקן מצב, וואס אין אים גיפונין זיי זיך אצינד וועלן די קומענדיקע עמיגראנטן פון ארץ-ישראל זיין צובראכינע, צוקאלטשעטע יידן, ארויסגישפרונגינע פון פארשידינע גיהינומס. וועט מען אבער באוויזן אויסצוהיילן אויף ווי ווייט ס'איז מעגלעך דעם יידישן כלל-גוף און די יידישע כלל-נשמה, וועט ארץ-ישראל שפעטער באקומין אויסגיהיילטע, גיזונטע, גאנצע יידן. דאס הייסט דער גוטער עתיד פון ארץ-ישראל ווענט זיך א סך אין א גוטער רעגולאציע פון דער יידישער וואנדערונג".

די דאזיקע און אנדערע ניכטערע און ווארנינדיקע ווערטער האט בירנבוים ארויסגיזאגט נאך מיט א סך יארן צוריק, דעמלט ווען דאס עמיגראציע-פראבלעם ביי יידן האט נאך גיהאט א דערטרעגלעכע פארים און אויך זיינע באשייד-מעגלעכקייטן זענין נאך גיווען רעאלערע. וואס זאל מען נאך זאגן יעצט, ווען איבער אלע ימים וואגלין שיפן מיט יידישע פליטים און שלאגן אן די פארטן, וואו די טויערן זענין פאר זיי פארהאקט און ארץ-ישראל איז דערפון נישט אויסגינומין? יעצט, ווען אזוי פיל טויזנטער יידן שמאכטן אין די קאנצענטראציע-לאגערן און אנדערע צענטליקער טויזנטער דערווארט דער אימהדיקער גורל פון פיזישן און מאראלישן אומקום; יעצט ווען דער רוב יידן איז גראד ארייגגידרוקט אין דעם אנגיגליטן מעכאניזם פון דער אייראפעאישער משוגענער פאליטיק, וואס דערפירט די פעלקער און קודם-כל יידן צום גרעסטן אומגליק חס-ושלום — גראד יעצט באקומין בירנבוימס ניכטערע ווערטער און פלענער זייער טרויעריקסטע באשטעטיקונג.

מיר דארפן טאקי אויפריכטיק טרויערן דערויף, וואס די עסקנים פון כלל-ישראל האבן זיך נישט צוגיהערט צו די עצות פון דעם גרויסן, גאונישן ייך רבי נתן בירנבוים ז"ל, דער אומגיהייערער אוהב-ישראל, וואס האט גיזוכט צו היילן דעם גוף פון זיין פאלק נישט מיט ווייניקער אייפער ווי זיין נשמה. אדער אפשר איז נאך נישט אלץ פארשפעטיקט ח"ו, אפשר איז נאך יעצט אויך צייט עפיס אויפצוטון מיט איבערמענטשלעכע אנשטרענגונגען, כדי צו ראטיווין דעם גיפייניקטן יידישן כלל אין אייראפע לויט בירנבוימס פלענער! האט דאך דער דאזיקער גיוואלט-קער אוהב-ישראל אפילו אויפן קראנקן בעט בסדר זיך צוגיהערט מיט אימהדיקן ציטער צי די עסקנים פון יידישן כלל נעמין נישט אויף די צייכנס פון דער צייט און לערנין פון זיי נישט אין דער צוועלפטער שעה. אפשר!

דער פאטאלער טעות (קאנטרא קאפערניקוס)

פון הרב שמואל דוד לאסקי.

אין דער דאזיקער בראשור דערווייזט דער גרויסער גילערנטער מחבר אויף א ריין-וויסנשאפטלעכן אופן די גרונטלאזיקייט פון קאפערניק-סיסטעם וואס דעגראדירט די ערד צו דער מדרגה פון א פלאנעט און נעמט אוועק דאס חשיבות פון מענטש אלס קרוין פון דער בריאה.

דער מחבר דערווייזט מיט א געניאלער פשטות און א צוגענגלעכער פארים די די פאלשקייט פון דעם קאפערניק-סיסטעם מיט זיין גאנצן פונאנדערבוי.

דאס בוך איז פון ריזיקער וויכטיקייט פארן אמתן רעליגיעזן גידאנק און יעדער דענקנדער מענטש דארף עס זיך פארשאפן.

54 זייטן — 30 צייכינונגען — פרייז נאר 1.50 גילדן.

ל"ג בעומר

הרב ישעי' רייכער

באטראכטונג

צוויי היסטארישע העלדן זענין ענג פארבינדן מיט ל"ג בעומר, אלס פאלקס יום-טוב. די דאזיקע העלדן זענין באמת ווייט איינער פונים צווייטן, סיי אין מהות סיי אין כאראקטער, ווי זיי וואלטן רעפרעזענטירט צוויי פארשידינע וועלטן. נישט קוקנדיק דערויף האבן זיי גיווירקט אין איין תקופה און האבן גישאפן דורך זייערע פעולות, א גימיינזאמין היסטארישן טאג. אזא גישעעניש איז אוודאי איינס פון די היסטארישע וואונדערלעכקייטן אויף וועלכע מיר דארפן זיך אפשטעלן און עפיס דערפון ארויסלערנין.

בר-כוכבא, דער ערשטער העלד אין מלחמת ביתר איז גיווען א פארקערפערונג פון אויסטערלישער גבורה. ער האט ארגאניזירט דעם יידישן ווידערשטאנד געגן די רוימער. זיין הצלחה-שטערן האט אויף א ווייל א בליץ גיטון, ער האט דערווארבן איין נצחון נאכן אנדערן און גיווארפן א מורא אויף די רוימישע לעגיאנין. דאס יידישע פאלק האט זיך אים איבערגיגעבן און אייניקע פון די חכמי ישראל האבן אים גירעכנט אלס יידישער גואל. ער אליין האט זיך אנגירופן „מלך ישראל" און האט אפילו גילאזט גיסן נצחון-מטבעות.

זיין חסרון איז אבער גיווען, וואס ער האט נאר שטאלצירט מיט דער שטארקער פויסט, מיט זיין גיוואלטיקן פיזישן כוח. ער איז גיווען איינגיליבט אין זיך אליין, זיך פארזיכערט אויף זיין אייגינער גבורה, אזוי אז ער דארף שוין צו קיינים נישט אנקומין. בנוגע צו דער הימלישער השגחה פלעג ער תמיד זאגן „לא תסעוד ולא תכסוף" (ירושלמי תענית פ"ד, ה"ח) ס'הייסט כביכול: זיי רבונו של עולם, נייטראל. מיש זיך נישט אריין, נישט אהין און נישט אהער „העלף נישט און פארשעם נישט" און איך וועל מיר שוין מיין שטעטל אליין באשטיין!...

דער סוף זיינער איז גיווען זייער א שלעכטער. א שלאנג האט זיין בלוט פארגיפטיט און אים גיטויט. זיין קאטאסטראפאלער טויט האט מיטגיבראכט גרויסע נאכווייען... די צוואווילדיוויטע-רוימער האבן אויסגינאסן זייער גרימצארן אויף די יידישע מאסן, דערטרינקין דעם ווידערשטאנד אין א בלוט-באד און אומגיבראכט נאך מערדער טויזנטער מענטשן ווי ביים חורבן ירושלים. זיי האבן זיך אפילו פארמאסטן ארויסצוראטן דאס גאנצע פאלק און עס אויסווארצלין פונים שורש.

בשעת יידן זענין גישטאנין אויפן תהום פון אונטערגאנג, האט די השגחה העליונה ארויפגיפירט אויף דער פאלקס-ארענע א צווייטן העלד, וועלכער האט באהערשט דעם מצב און מציל גיווען דעם יידישן קיום נאך אונטער דער רוימישער הערשאפט.

רבי עקיבא האט גיהאט פיר און צוואנציק טויזנט תלמידים. זיי אלע זענין אויסגישטארבן אין א מגפה פון פסח ביז שבועות, חוקרים זענין זיך משער, אז די אלע תלמידים זענין גיווען פון בר-כוכבאס לעגיאנין; אבער ס'איז מער נישט ווי אן השערה, א גיווענלעכע היפאטעזע. א היסטארישער פאקט איז נאר דאס, אז רבי עקיבא איז נאך דער גרויסער קאטאסטראפע גיגאנגין קיין דרום און האט דערווארבן נייע תלמידים. צווישן זיי איז אויך גיווען אויך דער גרויסער רבי שמעון בן יוחאי.

רבי שמעון איז גיווען דער היפוך פון בר-כוכבאן! א גייסטיקער ריז. אין גאנצן נשמה, ראשו ורובו איינגיטון אין הימלישע ספערן, א פארקערפערונג פון גאלער רוחניות. ער איז אויך גיווען דער גרויסער מאמין אינים רצון פונים אלמעכטיקן, גיגלייבט אין דער השגחה פרטית, אפילו אויפן קלענצטן באשעפיניש. זיין מאמר איז: אפילו א גרינג פייגעלע ווערט אן דעם רשות פון הימל נישט גיכאפט אין דער נעץ, א פשיטא שוין א מענטש (ירושלמי שבועות פ"ט ה"ח).

אין אזעלכע שלעכטע צייטן האט רבי שמעון גישאפט כוח פאר זיך און פאר זיין פאלק, פון די אמתע און ריינע אמונה-קוואלן, אויב די וויזנטלעכע וועלט איז פארפינצטערט פאר יידן, האט ער זיך גיקלאמערט און גיקריגן אן אחיזה אין די פארבארגינע מיסטישע וועלט און די גייסטיקע, פארהויליגע עולמות. ער האט גיברענגט די לימודי הח"ן (חכמת הנסתר) צו א גרויסן אויפשטייג, גיפלאנצט די מעכטיקע קבלה-פלאנצונג אינים יידנטום. גישאפן מזון-רוחני פאר די דורשטיקע נשמות פון זיין דור און פון די שפעטערדיקע דורות און זיי דערפרישט מיטן טל של תחי'...

און ווייל רבי שמעון איז גיווען אן עקסטרעם נעגנזאץ צום פריערדיקן העלד בר כוכבא, איז ער גיווען בכוח אויסצוהיילן די טיפע וואונדן, וועלכע האבן צו יענער צייט גיווייטיקט אינים פאלקס-ארגאניזם. ער האט ארונטערגינומין אלע פארפאלגטע און מיאושדיקע אונטער די זיכערע אמונה-פליגל... פארשטארקט זייער בטחון אין נצח ישראל. די ניהיימניספולע חכמה העליונה האט גיראטיוויט דעם יידס שטאלץ, גימאכט אים שטאנדהאפטיק, פעלזנפעסט, אויסגיגלייכט זיין חוט השדרה, אלס ג-טס פאלק, אלס עם סגולה. אזוי איז אפגיראטיוויט גיווארן דאס יידישע פאלק פון אונטערגאנג, האט איבערגילעבט דעם קריזיס פון „פולמוס האחרון", און האט נאך דערלעבט צו שטיין ביים גסיסה-בעטל פון דער גרויסער רוימישער אימפעריע.

אכצן הונדערט יאר זענין שוין אריבער פון יענער צייט, וואס איז אונדז פארבליבן פונים ווייטן עבר.

פונים ערשטן העלד בר כוכבא זענין נאר איבערגיבליבן פארנעפלטע זכרונות מיט עטלעכע גיפסלטע „מטבעות כוזביות", ער האט אפילו נישט איבערגילאזט אין דער היסטאריע זיין ריכטיקן נאמין. זיין ביינאמין „בר כוכבא" האט דאס פאלקס-מויל צוליבן כעס אויף די פורעניות וואס ער האט מיט זיך גיברענגט, פארקרומט אויף „בר כוזיבא".

דאקעגן ווער קען אפשאצן דאס עשירות פון דער גייסטיקער ירושה וואס דער צווייטער העלד, רבי שמעון בן יוחאי האט אונדז איבערגילאזט? ווער איז בכוח צו מעסטן דאס גרויסקייט פון די פארהוילינע וועלטן, וואס ער האט פאר אונדז אויפגידעקט? דעם הייליקן „ספר הזוהר" מיט זיינע נאכוואוקסן איז אן אייביק דענקמאל פאר זיין גייסטיק קעניגרייך. די גיוואלטיקע השפעה זיינע אויפן יידנטום איז פאראייביקט גיווארן אינים טאג פון זיין „הלולא". אינים טאג פון זיין עליית נשמה, ווען הימלין האבן זיך גיעפנט, אוצרות פון שפע עליונה האבן זיך אויף דער וועלט צוגאסן און צו ישראל סבא זענין אויסגיוואקסן נייע פליגל.

דאס איז דער ריכטיקער נצחון פון ל"ג בעומר, דער זיג פון גייסט איבער מאטעריע, די איבערקראפט פון רוחניות און זיין אומבאגרענעצטע ממשלה דער טאג פראקלאמירט דעם אויסרוף פונים נביא.

– לא בחיל ולא בכוח, כי אם ברוח ד'...

דאס לערנט אונדז ל"ג בעומר און דאס איז זיין לערע פארן פאלק.

צענטראלע בנות אגודת ישראל אין פוילן.

צענטראלע זומער=קאלאניע

אין קאמינסק (צווישן פיעטרקאוו ראדאמסק)

פון ב' ביז כ"ט תמוז ה.י.

ווערט זיין טעטיק פאר בנות-חברות, בתי' און בית-יעקב-תלמידות פון 15 יאר אן.

דערהאלונג, דערציאונג אין גוט יידישער סביבה!

די צענטראלע זומער-קאלאניע וועט גיפירט ווערן פון אן-ערשטקלאסיק רוטינירטן לערערן-פערסאנאל און גאראנטירט פולע צופרידנקייט פאר אלע

טרוקינער וואלד, זון, לופט,

גלענצנדע קאלאניע-באשפייזונג!

רעגיסטראציע זיך שוין אנגיהויבן

תיכף זיך ווענדן אויף דער אדרעס:

Sekretariat „Bnos", Łódź, skrz. poczt. 146.

אלע, וואס האבן בדעה אנצוקומין אויפן נייעם יאר אין „אוהל שרה" מוזן קומין קודם-כל אויף דער קאלאניע אין דעם חודש!

הרב מנחם עקשטיין

פסיכאלאגישע עלימענטן אינים חסידות

(המשך)

דאָס איז אין אַלגימיין דער חסידישער קוק אויף דער וועלט און אויף מענטשן. אבער דאָס חסידות גייט ווייטער, ווייל זי האט דאך נאך פיל טיפערע קעמערלעך, וועלכע זענין ביז יעצט דאָ נישט אַרומגירעט גיווארן און ס־איז נישט דער אייגנטלעכער ציל פון אונדזער חיבור זיך גרינטלעך און אויסשעפנדיק מיט זיי צו פאַרנעמין. עס דאַרף נאר באַטאנט ווערן: דאָס חסידות בלייבט נישט שטיין ביי בלויזער אַריינטראַכטונג אין דער וועלט און די באַשעפינישן. דאָס חסידות דערהייבט ביז אַזאַ מדרגה. פון קענין אָנפילן געטלעכע קראַפט, וואָס באַוועגט דאָס אַלץ.

דער מענטש הייבט אָן צו פאַרשטיין אַז פונקט ווי דער מענטש האט אַ נשמה וואָס העלפט אים און גיט אים חיות, אַזוי דאָס גאַנצע באַשאַף, פון גרויסן פלאַנעטן־סיסטעם ביז די באַצילן, וואָס מע קען זיי גאָרנישט מיטן אויג דערזען. אין זייער נשמה איז אַלץ איין הויכע קראַפט, די געטלעכע קראַפט, וואָס פילט אַלץ אָן מיט לעבן.

דאָס חסידות, טיילט איין די אמונה אין ג–ט אויף צוויי בחינות: אויף אַ פארים פון „זעען" און אַ פארים פון „הערן". די פארים פון „הערן", איז אַ פארים פון תופס זיין אַ זאַך בלויז פון גיהער. און נישט קענין זיך עס אַליין אויסמאָלן און אָנפולן ריכטיק דעם דאַזיקן פשוטן אמת, ווייל די גיפילס־אַפּאַראַטן זענין נאך זייער קליין און שוואַך און ווייניק אַנטוויקלט, און קענין נאך אַלץ נישט באַגייסטערט ווערן פון דעם דאזיקן גראַנדיעזן גידאַנק. דעריבער, קען זיך אַזעלכער נישט פאַרשטעלן טאַקי גינוי מיט זיין שכל דאָס אַליין ווי עס באַדאַרף צו זיין. ווייל צווישן די גיפילס און דערקענונגס־אַפּאַראַטן איז פאַראַן אַ נאָנטער שייכות. די גיפילס־אַפּאַראַטן זענין נאר עמפפינדלעך אויף זאַכן, וואָס מ־איז ווי גיהעריק תופס מיט דער מחשבה, און די מחשבה ווידער קען זיך נישט אויסמאָלן גוט קיין זאַכן פאַר וועלכע די גיפילס־אַפּאַראַטן זענין צו טעמפּ. נאר דאַן ווען, די גיפילס און דענקונגס־אַפּאַראַטן אַרביטן האַרמאָניש. נאר דעמלט איז דער אמת אַ קלאָרער אמת, ווייל מע „זעט" אים דאך און מען פילט אים דאך גוט אָן, און אַלע אויפנאַמס־אַפּאַרטן פונקציאָנירן גוט, נישט אויפנעמינדיק זאַכן מיט אַלע חושים. עס זאל ממש זיין איינגיבאַקן אין זיין האַרץ, קומט אַלץ פאר ווי פון דער־ווייטן.

דער אמת, דער דאזיקער פשוטער אמת איז זייער נאָנט, אבער מע קען אים זייער אפט נישט דערזען, אבער מע דאַרף זיך צו אים צוגיוויינען. האָבנדיק זיך אבער שוין צו אים צוגיוואוינט, פילט מין אָן אַזאַ שטאַרקע פרייד, וואָס מע דאַרף באמת האָבן גוט אַנטוויקלטע אויפנאַמס אַפּאַראַטן זיי זאלן אַזאַ ריזיקע פרייד קענין אויפנעמין, אַלץ וואָס מיר האבן איינגיאיבט גינוג אין זיך. דאך וועט מין פילן אַ גיוויסן פאַרגינוגן פון די עצם־בילדער פארשטעלונגין, וואָס וועלן אַנטציקן מיט זייער גיוואַלטיקייט. צוקומינדיק אבער צו דער שטופע פון דער נשמה פון דער בריאה, דארט וועט דער מענטש בלייבן שטיין ווי פאַר אַן־אייזערנער מויער, און וועט נישט קענין אַדורך. עס וואלט זיך גיגלוסט צו גיין צוריק, אָפּעקן מיט דעם אַלים, דאָס אַלץ איז עס צוליב דעם גרויסן אמת און פשטות פון די זאַכן, צו וועלכע דער מענטש איז דאך נישט דערוואַקסן. שטאַרקע התחזקות דאַרף דער מענטש האָבן, ער זאל זיך האַלטן און דערווייל נאר גלויבן. דער גלייבן ביי אַזעלכן איז אויך אַ בחינה פון „הערן", פון נישט אָנפילן עס מיט אַלע חושים גינוי. אויב אבער די צען גייסטיקע כוחות אין אים האבן זיך שוין אַנטוויקלט אויף אַזויפיל; אויב דער מוח איז שוין גילייטערט גיווארן פון דעם קערפערלעכן, פאַרטיפנדיק זיך אַלץ מער אין דער אַלגי־מיינער בריאה, דאַן דערגייט מין צו דער מדרגה פון „זעען" פון אָנפולן ממש די געט־לעכקייט, וואָס פולט אַלץ אָן. דער דאזיקער דאַרף שוין נישט שטאַרק אַרביטן מיט זיך. דער אמת איז שוין אויסגיקניפּט און אויסגיבונדן מיט אים. אויף אַזאַ איינים זאָגט דאָס חסידות: ער איז דבוק אין לעבן, אין געגנזאַץ צו דעם וואָס איז אָפּגיריסן פון לע־בנס־שורש, אַז ער איז אָפּגיריסן פון לעבנס־קוואַל. יעדע זאַך וואָס דער מענטש איז אָנגיקניפּט אין דעם, גיט עס אים אַ לעבנס כוח. וואָס גרעסער די זאַך איז, איז דאָס חיות דערפון גרעסער, און אַז מע דערגייט צו דער מדרגה פון קענין איבערגיין איבער אַלע זאַכ אין דער וועלט, און קענין גיפונין דעם וועג צום מקור, דאַן שעפּט מין ענערגיע און לע־בנס־כוח פון ערשטן קוואַל, פון הויפּט־קוואַל, און נאר דאַן, גיפונט דער מענטש די אמתע גייסטיקע באַפרידיקונג און ער דערקענט דעם אמתן ציל פון לעבן. עס קומט אים פאר אַזוי פשוט, זיכער און אמת, אַ ציל וואָס זיין נשמה וועט אויפלעבן זיך, אַנטוויקלין און וואַקסן פון טאָג צו טאָג.

דאָס חסידות קוקט פון אויבן אַראָפּ און מיט ביטול אויף אַלע אַרט חקירה־ספרים און אויף די מענטשן, וואָס גלייבן עפ״י חקירה דורך דעם וואָס זיי האבן זיך גיגריבלט אין וועלכע עס איז פראַגן, און האבן גיפונין אַנ־ענטפער דערויף. דאָס באַגנוגין זיך בלויז מיט אַ צופרידנשטעלנדיקער תשובה, הייסט באמת אַ סטאַגנאַציע־צושטאַנד פון דער נשמה, וועל־כע שטרעבט צו פילן אין זיך אַ גרעסערן דורשט און אַ גרעסערער באַפרידיקונג און דאָס איז נאר מעגלעך דורך אַ פאַרמאַנענטן באַטראַכטן זיך פונים שכל וואָס גיפונט פאַר זיך וואָס אַמאָל ברייטערע האריזאנטן. דער דורשט, וואָס די נשמה פילט און פאַרשטילט זיך טיילמאָל אין אַ מין שטרעבונג עפּיס צו דערקענין, אבער דאָס אַלץ איז נאר דער לבוש פון אט דעם דורשט, די פארים אין וועלכן זי באַגרעניצט זיך, דער דורשט מוז דאך באַקומין עפּיס אַ צופעליקן גישטאַלט, ווייל דער מענטש קען נישט גלייך צוקומין צום אייגנטלעכן טיפערן זין פון זיין שטרעבן און זיין דורשט. ווייל וואלט ער קאנקרעט גיזעען דאָס וואָס ער וויל זעען, דאַן וואלט ער דאך די זאַך שוין אָנגיטאַפּט און מער דערצו נישט גיגלייבט, און אַזוי ווי דער מענטש קען נישט אָנכאַפּן אין דער מחשבה זיינער גלייך דעם תכלית פון זיין טראַכטן, איז זיך דער דראַנג זיינער מתלבש אין זאַכן וואָס זענין אים נאָנט לויט זיינע אייגנשאַפטן ביי זיין איצטיקן צושטאַנד.

אליעזר שינדלער

גיזאַנג

טאַטעניו איך וויל דיר לויבן
פאַר דיינע וואונדערלעכע ווערק —
פאַר דיינע שטורמווינטן איבער בערג,
פאַר דעם וואַרקן פון די טויבן.

פאַר די תמימות פון די סאַרנס,
פון די שעפעלעך און רינדער.
פאַר דעם חן פון קליינע קינדער,
פאַר דעם זיסן זאַפט פון באַרניס.

פאַר דעם האָניק פון די בינען,
פאַר דעם גאָלד אויף תבואה־זאַנגען:
פאַר די כשופדיקע קלאַנגען
אין אַ ליכטיקן באַגינען.

פאַר די קראַפט פון ביימער־שטאַמען.
פאַר דיין סודות־פול התגלות
אין דעם ברוין פון די כואַליס
אויף די שויסן פון ד' ימען.

פאַר די חאַלקנדלעך וואָס שווימען
צווישן שטערנדלעך וואָס דרימלען:
פאַר דעם תכלית פון די הימלען,
פאַר דער שיינקייט פונים לעבן

אויב אַ מענטש נאָכן גיפונין אַ צופעליקן ענטפער אויף זיין אינערלעכן דורשט איז שוין גיזעטיקט דערמיט, און פילט נישט גלייך נאָך דעם אַ ווייטערדיקן דורשט, איז באמת שווער צו פאַרשטיין, ווייל אויב אַ קינד וויינט, באַפרידיקט זיך מיט נאַשוואַרג וואָס מע גיט עס, איז עס דערפאַר ווייל דאָס נאַשוואַרג אַנטשפּרעכט דעם אייגנטלעכן פאַרלאַנג פונים קינד. אבער אַ מענטש וואָס הייבט זיך אָן באַפרידיקן מיט קליינע תשובותלעך אויף זיינע פראַגן און אינערלעכע פאַרלאַנגין, אַזעלכער, איז ווייט פון אמת, ווייל נישט צו דער קליינקעפּלדיקער תשובה האט זיין נשמה גילעכצט. דאָס אייגנטלעכע שטרעבן פון דער נשמה איז, זיך נאר אומצוקערן צום מקור דורך מדרגות, נישט אָפּ־צושטעלן זיך אויף לאַנג אויף די אַלע סטאַציעס, וואָס פירן איר צו איר אייגנטלעכן ציל.

דעריבער, קענינדיק דאָס אַלץ גוט, לערנט אונדז דאָס חסידות זיך צו דער־הייבן וואָס אַ טאָג העכער און העכער. אין אָנהייב פון אַלע זאַכן וואָס זענין נוגע דעם גוף זיינים און פריוואַט גיברויכן, און שפּעטער זיך דערהייבן איבער דער גאַנצער בריאה און זיך אָנקניפּן אין ג–ט. דאָס דאזיקע דער־הייבן זיך פאַרשאַפט אַן־איידעלן און העכערן פאַרגינוגן דעם גוף און דער נשמה צוזאַמין. ער באַפרידיקט זיין דורשט אויף אַ טאָג, ער בלייבט אבער נישט שטיין, ער גייט ווייטער און ווייטער און דערהייבט זיך פון מדרגה צו מדרגה.

דאָס חסידות קוקט מיט אַ פאַרוואונדערונג און פאַרשטייט עס נישט, ווי מענטשן קלויבן זיך אָפּ איין ווויסנשאַפטלעכע צוויג דאָס גאַנצע לעבן, און מאַכן עס פאַר אַן־אָפּנאַט, מאַכן עס פאַרן ציל פון זייער לעבן, נאר אויף דעם גיביט זיך צו ווידמינין און דערפינדן נייעסן.

שווער צו גלייבן, אויב די נשמות פון אַלע מענטשן האבן באמת נישט קיין אַנדערע שטרעבונגין, און ס־איז זיכער אָנצונעמין, אַז זיי וואַרפן זיך בגוואַלט אָן אט דעם ענגין ווינקל בכדי צו דערשטיקן אַלע גייסטיקע פאַרלאַנגין וואָס שפּאַרן זיי אַרויס פון דער טיף. דאָס חסידות פרעגט: אויב אט דער סוג מענטשן אָנערקענין באמת זייער גרויסן טעות און ווייסן, אַז סוף כל סוף איז זייער לעבנס־אויפגאַבע אויב די נשמה פאַרלאַנגין רייסן זיך נאָך אַלימין אַרויס פון די ענגע ראַמין אין וועלכע מע האט זיי איינגישפּאַרט אין אַנדערע העכערע פאַרלאַנגין רייסן זיך אין דער הויך, טא ווי אַזוי זענין זיך אט די אַלע מענטשן מייאש און פּסקינין אָפּ, אַז ס־איז אין גאַנצן נישטאָ קיין ציל אין לעבן? פויל זענין אט די אַלע מענטשן. דעריבער איילן זיי זיך אָפּצו־פּסקינין אַזאַ פּסק! נאר נישט גיפוילט זיך. אייב איר זענט צוגיקומין צו דער מסקנא, אַז ס־איז נישט דער אייגנטלעכער ציל אייערער, דאַרפט איר זיך באַמיען צו גיפונין אַנ־אַנדערן ציל, אַ צווייטן, אַ דריטן, אַ פערדן, אַ הונ־דערטסטן. אַזוי אַרום וועט זיך אייער נשמה אויסברייטערן, און סוף כל סוף דערגיין צום אמתן ציל, צו וועלכן עס שטרעבט.

פאַראַן אמת גרויסע מענטשן, וואָס פולן אָן דעם צער פון דער מענטשהייט ווי זי טאַפּט אין דער פינצטער, ווי זי טרינקט זיך ביזן האַלדז אין בלאָטע. זיי ווילן איר העלפן מיט עפּיס היילן מיט גרויסע אידעאַלן, זיי וואַרפן שיינע לאַזונגין, וועגן אַ פעלקער־פאַרברידערונג, אייביק פרידן, גלייכבאַרעכטיקונג און פולע פרייהייט און גלייכהייט, אבער זיי האבן אויך אַ גרויסן טעות, זיי זעען נישט און ווילן נישט זעען, אַז דער כלל קען נאר דאַן גיהאָלפן ווערן, ווען דער פרט וועט גיזונט זיין, און כל זמן די יסודות אויף וועלכע ס־איז גיבויט דער איצטיקער חינוך־סיסטעם, דאָס משפּחה לעבן וועלן נישט גיענדערט ווערן, וועט דער כלל אַלס גאַנצער נישט גיהיילט ווערן. מיר זעען דאך ווי אט די אַלע הויכע אידעאַלן, הגם זיי זענין נאך נישט די סאַמע לעצטע, די לעצטע רעטונג לויטן חסידות, נאר דער וועג וואָס פירט דערצו, אפילו אט די אין פלוג לייכט און פשוט פאַרשטענדלעכע רעיונות, זענין מענטשן דאך ווייט פון זיי. ווי גיפערלעך ווערט דער פריוואַטער עגאאיזם און דער פעלקערלעכער שאווינזם. יעדער פון אט די אַלע פאַרשוינין גיפונין שוין זאַכן וואָס די גרויסע מענטשן האבן זיי באמת נישט אין זינין. עגאאיסטן און נאַציאָנאַלע שאוויניסטן, גיפונין אין יעדן גרויסן אידעאַל עפּיס פאַר זיך פאַר זיין פאָלק, ער האט באַלד אין זין דאָס אוליטאַרע: אויב דער אידעאַל וועט פאַרקער־פערט ווערן וועט ער רייך ווערן, אבער זיין לאַנד וועט גליקלעך ווערן. מענטשן וואָס זענין נישט דערצויגן גיוואָרן אויף אַ גילייטערטן גלויבן אין אַ ג–טלעכער חברה, אין וועלכער אַלץ זאל בטל ווערן און ווערן זיך פאַראייניקן אין איר, אַזעלכע קענין גאָר אַנדערש נישט דענקן, און כל זמן דער פרט טויג נישט, וועט דער כלל אויך גאַנץ קנאַפּ גיהאָלפן ווערן.

דאָס אַלץ וועגן וועלכן מיר האבן אויבן גישריבן און אַרומגירעט, האט דאָס דער בעש״ט קאָנדענסירט אין 3 קורצע טעזן: 1) דער מענטש דאַרף שטענ־דיק קלערן וועגן אייגינער מינדערוועטיקייט און אין דעם גדלות ה' 2) און דאַרף זיך לערנין מאַכן באַהערשן דעם פאַרשטאַנד איבער דעם חומר. 3) מע דאַרף צוקומען צו טהרת המשפחה און קדושת המדות. ס־איז דאך באַקאַנט, אַז דעם בעש״טס שיטה איז נישט אויסן גיווען צו געבן קיין נייע תורה, נאר דער וועג ווי אַנאָך תופס צו זיין גרינטלעך תורת משה.

דער הויפּט־צוועק ווידער פון אונדזער תורה איז דאך צו דערהייבן די מענטשלעכע נשמה פון די קערפּערלעכע גיברויכן, זיי זאלן ווייסן ווי אַזוי זיך צו פאַראייניקן מיטן כלל און דורך דעם גיפונין דעם וועג, זיך אומצוקערן צו איר מקור, צו דערקענין ג–ט, און זיך אָנקניפּן אין אים.

ביזן בעש״ט איז דער וועג גיוועזן צו אט דעם צוועק, דאָס פיל לערנין תורה און מקיים זיין די מצוות. דאָס דור אבער האט גיפילט, אַז עס פעלט אים עפּיס. דער גלות און די אַלע שווערע קאנסעקווענצן זיינע האבן אַרויפגי־לייגט זייער חותם אויף יעדן. און האבן גישטערט דאָס לערנין תורה גופא. האט דעריבער דאָס פאָלק באַדאַרפט דערווייטערט ווערן פאַמעלעך אויך פון דעם צו וועלכן די תורה איז אויסן. אויסער דעם זענין גיוועזן פיל גאונים וואָס האבן גיווידמיט זייער גאַנצע צייט דעם לימוד התורה. און דאך זענין זיי צו קיין מדרגה נישט דערגאַנגין. אַ סך מאָל האבן זיי זיך גרויס גיהאַלטן מיט זייער וויסן דעריבער זענין זיי דערגאַנגין פונקט צום פאַרקערטן, וואָס די תורה פאָדערט און אַ סך זענין גיבליבן אין מיטן וועג און האבן נישט גי־קענט זעען קיין שפּוריוודיקע אַנטוויקלונג.

צו פאַרשטיין וואָס מיר מיינין מיטן „בלייבן שטיין אין מיטן וועג" דאַרפן מיר קאָנקרעטיזירן דעם תכלית התורה מיט קלאָרע ווערטער.

אויב האבן מיר גיזאָגט, אַז דער צוועק איידער איז אַרויסצופירן דעם מענטש פון פרט צום כלל־לעבן. און דערמיט צום מקור; מיר וועלן ערשט נאך צו־געבן, אַז דער עיקר צוועק פון דער תורה איז, אַז דער מענטש זאל זיך פאַרהאַלטן אויף די רעאַלקייטן, נאר אויף וויפל זיי זענין אים נייטיק אויף צו אַנטוויקלין זיינע אינערלעכע גייסטיקע אויפנאַמס־כוחות, אַז זיי זאלן פעאיק זיין אַרויסצונעמין לעבנס־קראַפט, נאר פון אויסגילייטערטער גייסטיקייט, אַזוי אַרום זאלן זיי זיך נישט אויפהאַלטן אין זייער וואוקס, נאר זיי זאלן זיך אַנטוויקלין ביזן סאַמע לעצטן טאָג על חוקי התורה, די חוקי המשפחה, די חוקים פון גיזעלשאַפטלעכן סדר, די חוקי המצווה, אַלע זענין אויסן דעם איינים צוועק: אויפצוהויבן דעם מענטש צו אט די מדרגה.

באַלד אין דער קינדהייט רעט די תורה דאָס צום קינד, און דערציילט אים אַזעלכע גישיכטן, אַז זיין גייסטיקער האריזאנט זאל זיך אַנטוויקלין. דערמיט איז אונדזער תורה מיט אירע גיזעצן אַנדערש פון די גיזעצן פון אַנדערע פעלקער. זיי האבן גיבויט זייערע גיזעצן אויף דער הנחה, אַז די טובה פון מענטש זענין די קערפּערלעכע הנאות זיינע וועלכע ער פילט, די תורה דאַ־געגן איז באַגרעניצט אויף באַגריפן וואָס זענין העכער פון קערפּערלעכע פאַר־גיניגנס, ווייל נאר דעמלט ווען דער מענטש פילט אָן גינוי, וואָס אַזעלכיס די גייסטיקע שפּייז איז, נאר דאַן קען ער צוקומין צו אַ באַגרייפן געטלעכקייט מיט גייסטיקע זע־אַפּאַראַטן.

אַ סך זענין גיוועזן וואָס די תורה האט זיי אַ ביסל אַרויסגינומין פונים קער־פּערלעכן. זיי זענין צוגיקומין צו דער הכרה, אַז אין די תענוגי הגוף זענין גאָר נישטאָ. ווייל זיי האבן זיך נישט אַנטוויקלט זייערע צען אינערלעכע גייס־טיקע כוחות.

דאָס זענין נאר עטלעכע מאָטיוון וואָס האבן גיבראַנגט צו שיטת הבעש״ט: אַרביטן מיט דער מחשבה און אַנטוויקלין דאָס וואָס די תורה האט אָנגיהויבן אינים ענין פון שלימות הנפש. אדער מיט אט דער אַרביט משלים צו זיין דאָס וואָס צוליב ווייניק אָפּגעבן זיך מיט לימוד התורה איז גיבליבן נישט אַנטוויקלט. די דאזיקע שיטה איז אויסן צו פאַרשנעלערן דאָס איינפלאַנצן די תורה אינים מענטשן, אַז עס זאל זיין ביי אים אַ לעבנס־חיות, וואָס פילט אים אין גאַנצן אויס, און נישט מיט עפּיס אַ חכמה וואָס איז שטענדיק אויסערן מענטש. די ספרי חקירה כאַטש ס־איז אין זיי טיפע חכמות, בלייבן שטענדיק ווי מחוצן דעם מענטש. דאַגעגן די חסידישע ספרים ברענגין אַריין התעוררות אַז דער מענטש זאל אין זיי דערגיין צו כוונות התורה.

איינער פון די גדולי החסידות האט אַמאָל מסביר גיוועזן, הלמאי באַציט זיך דאָס חסידות נעגאַטיוו צו חקירה. כאַטש די גדולי המחקר זענין דאך גיוועזן די גרעסטע אויטאָריטעטן ביים יידישן פאָלק: „אַ סך מיינין אַז דאָס חסידות האט

זיך דערשראקן פאַרן גרויסן ליכט וואָס עס איז פאַראַן אין די ספרים ווייל זי האט גיוואלט בלייבן אין דער „פינצטער" ביים „אַבערגלויבן", אונדזער שיטה זעט באמת אויס פינצטער ווען זי האט נאך נישט באַוויזן אויפצולייכטן זיין נשמה. אבער ביי ווען די נשמה האט שוין גינומען לייכטן און ער איז דערגאַנגין צו אַן־אינערלעכער פאַרטיפונג דאַן ווערן פון זיך אַליין אָן אַלע אַרט שאלות זייער ווערט, מיר פאַרשטייען נישט בכלל ווי אַזוי ווערט מין באַלד ביי זיך שוואַך ווען מע גיפונט נישט קיין תשובה אויף אַ שאלה וואָס מע האט גיפרעגט.

די סודות פון טיפן גלויבן דאַרפן ווערן וועזנטלעכע באַשטאַנדטיילן פון אונדזער נשמה, קשיות און סאפיסטישע פשטלעך זענין גאָר עפיס אַנדערע זאַכן, אמאָל נאר איז עס גוט זיך אָפּצורוען אַ ווײַלע, דער מוח זאל זיך אָפרוען פון דער אינערלעכער קאנטעמפלאַציע. אבער אַז דאָס זאל זיין אַ נויטבאַדערפטיקייט פאַר אונדזער נשמה, דאָס איז אַ זאַך וואָס מיר קענין נישט פאַרשטיין.

אַ צווייט מאָל האט דערזעלבער גיענטפערט אויף פאַרשידינע פראַגן, ווי למשל די מיינונג פון מורה נבוכים איבער דער פראַגע פון קרבנות, אויב מע האט מקיים גיוועזן וואָס דער רמב"ם זאָגט אין זיינע ברייטע פרקים פון „יד החזקה" דאַן ווערן די אַלע ווייטערדיקע שאלות פאַרענטפערט פון זיך אַליין, דער רמב"ם האט אָנגיהויבן דעם „יד החזקה" מיט דער מצווה פון „ידיעת ה' און אהבת ה'". און ער דערגייט פאַמעלעך צו די אופנים פון אהבת ה' און יראת ה', אופנים, וועלכע דאָס חסידית האַלט זיך טאַקי ביי זיי, דער מענטש וואָס איז דערגאַנגין צו דער מדרגה פון וויסן ווי אַזוי דאָס מקיים צו זיין און ער פילט דאָס אָן אין זיין האַרץ, דאַן ענדערן זיך אין אים אַלע זיינע באַגריפן און השקפות, בפרט די באַגריפן וועגן עבודת ה' דורך קרבנות באַקומען אין זיינע אויגן אַן־אַנדערע צורה אין גאַנצן, אַ פאַרים וועלכע מע איז נישט אומשטאַנד אויסצודריקן נאר אין ווערטער, און מע מוז עס זעען אַ העכער מוז זעען, אַ גייסטיקערן, דורך גוט תופס זיין און פאַרשטיין דאָס אַלץ, דעריבער ווערן אָן אַלע קשיות און תירוצים אין די ענינים זייער ווערט אונדזער שיטה – האט ער צוגיגעבן איז נישט ניי, מיר זאָגן נאר דאָס אַז אפילו עס זאל זיך גיפונין איינער וואָס וואלט פאַרענטפערט אַלע קשיות פון „מורה נבוכים" וואלט ער פון דעסט וועגן ווייט גיוועזן פון הויפּט־תכלית פון דער תורה ווען ער וואלט די אויבנדערמאנטע ערשטע פרקים נישט גיוואוסט מקיים צו זיין, וועלכע דער רמב"ם שטרייכט אַליין אונטער, אַז זיי זענין די יסודי־היסודות פון יידנטום, דאַגעגן אויב מע ווייסט נישט צו פאַרענטפערן גאַרנישט אפילו פון דעם אַלים נאר מע איז אבער דערפאַר מקיים דעם „ואהבת את ה' אלקיך", איז מין אַ סך נענטער צום תכלית התורה.

מע האט אים אַ צווייט מאָל גיפרעגט וועגן די מאַטעריעלע הבטחות אין דער תורה, וועגן דעם וואָס עס ווערט לגמרי נישט דערמאַנט קיין עולם הבא, וועגן ענין רשע וטוב לו און צדיק ורע לו. און נאך פאַרשידינע פראַגן, אויף דעם אַלים האט ער גיענטפערט: אויב מיר ווען זיך אַריינלאָזן אין אַזעלכע וויכוחים דאַרף מין פריער וויסן אויב מיר פאַרשטייען ריכטיק דעם גאַנצן זין פון דער תורה, ווייל מעגלעך, אַז ס־ליגט אַ תהום צווישן אונדז, אַט למשל ווערט אין דער תורה גיברענגט דער יסוד פון „וטוב לך". אַ קליין קינד פון 5 יאָר מאָלט זיך אויס דאָס „גוטס" ווען מע וועט אים געבן פירות אדער לעקעכלעך, ווען ער וועט קענין גוט דעם חומש, גוט הייסט ביי אים ווען דער טאַטע וועט אים נישט שלאָגן, אַ צען יעריק יונגל מאָלט זיך אויס דאָס „גוטס" ווען מע וועט אים געבן עפיס שיינע מלבושים אָנצוטון, אַ 15 יעריק יונגל מאָלט זיך דאָס „גוטס" אויס מיט דעם וואָס ער וועט האָבן פעלדער און ווייגערטנער, און אַז ער וועט איבערשטייגן אין די לימודים איבער זיינע חברים, אַ צוואַנציק יעריקער, אַז ער וועט זיין גיזונט, אַז ער וועט האָבן גיזונטע קרעפטיקע קינדער, אַז ער וועט מאַכן גוטע גישעפטן, און אַז זיין נאָמין זאל זיך אַרויסרוקן אין זיין שטאָט. אַזוי ענדערן זיך די באַגריפן פון „גוטס" לויט די יאָרן, אַזוי מאָלט זיך אויס דאָס גוטס; אַ 60־יעריקער אין בלויזער מנוחה און נחת פון קינדער. ער זאל האָבן דאָס עסן צו דער צייט, אָן שטערונג, דאַגעגן קען איך מענטשן וואָס דער באַגריף פון „גוטס" און „גליק" איז ביי אים אַ פערמאַנענט ווען, ער זאל נישט קענין עסן און נישט שלאָפן. ער זאל קיינמאָל נישט זיין זאַט, נאר אייביק זאל אין אים ברענין אַ ווילן צו שטייגן צו פאַרטיפן זיך און פאַרשטיין און תופס זיין. אין די שמחה זאל שטענדיק גלוסטן צו קלאָרקייט, עס זאל זיך איבערהויבן שטענדיק אַן־אָנשטרעגונג, כ־קען אויך מענטשן וואָס זייער שטרעבונג דערגייט נאך צו טיפערע זאַכן. און אַזוי איז עס אין אַלע מצוות, צו וואָס ווען אויף אַזאַ אופן דערפירן אונדזערע אַלע וויכוחים, איינער וועט פילן דאָס גוטע אין דעם, אַ צווייטער אין עפיס אַנדערש.

יידיש ע—ט

קבלת פנים פאַר דעם פאַרדינסטפולן אגודה-עסקן הר' אהרן גודמאַן אין לאדזש

דאנערשטיק פ' אחו"ק איז אָנגיקומין די ידיעה, אַז אויף שבת וועט ווײַלן אין לאדזש דער באַקאַנטער אַגודיסטישער פאַליטישער פירער און ענערגישער עסקן הר' אהרן גודמאַן פ'ון לאנדאָן.

דער לאדזשער אַגודיסטישער עולם האט אויפגינומין די ידיעה מיט גרויס שמחה. ספעציעל מיט לאדזש איז גודמאַן שוין פאַרבינדן העכער 10 יאָר און האט דאָ פיל פאַרערער און פריינט.

ביים צוג האט דערוואַרט דעם חשובן גאַסט אַ דעלעגאַציע מיט ה' פרידנזאַן בראש און אים האַרציק באַגריסט. צוזאַמין מיטן גאַסט איז אויך גיקומין זיינס אַ ברודער ה' דוב גודמאַן.

פרייטיק-צונאַכט איז ה' גודמאַן גיוועזן דער גאַסט פון ה' פרידנזאַן און ס-איז אויך גיוועזן פאַרבעטן אַן-עולם פון לאדזשער עסקנים און די גאַנצע רעליגיעזע שרייבער משפחה.

דער חשובער גאַסט האט דערציילט זייער אינטערעסאַנטע עפּיזאָדן פון זיינע איבערלעבונגין אין די לעצטע יאָרן, זייט לאנדאָן איז גיוואָרן אַ רעטונגס-צענטער פאַר די שרעקלעכע צרות פון יידן אין פאַרשידינע לענדער. ביי גילעגנהייט איז אויך אַרומגירעדט גיוואָרן דער נאָענטער גיפלאַנטער שרייבער-צוזאַמינפאָר.

שבת אין דער פרי איז דער גאַסט גיוועזן פאַרבעטן צום דאַווינין אין דער גרויסער קהלהשער שול. אין דער שול איז גיוועזן אַן-עולם פון קרוב טויזנט מתפללים.

נאך קריאת התורה האט פרנס פרידנזאַן גיהאַלטן אַ גרויסע רעדע לכבוד דעם גאַסט. אין תחילת האט ה' פרידנזאַן זיך גיווענדעט מיט אַ הייסן אַפּעל צום עולם צו צייכינין לטובת דער מלוכה-הלואה פאַר לופט-שוץ פאַרטיידיקונג. פאַרשטעלנדיק דעם גרויסן גאַסט פאַרן עולם, האט ה' פרידנזאַן גיגעבן אַן-איבערבליק איבער זיינע לייסטונגין פאַר די לעצטע 20 יאָר לטובת הכלל, און באַזונדערס זיינע גרויסע פאַרדינסטפולע מעשים פאַר אגודת ישראל און אים באַגריסט אין נאָמין פון דער לאדזשער קהלה און איר פאַרזיצער ה' מינצבערג. ה' גודמאַן האט גיענטפערט אין וואַרימע ווערטער אויף דער באַגריסונג און אָפּגיגעבן אַ גרוס פון דעם יידישן מצב אין גאָר דער וועלט. ער האט דערציילט פון זיינע אָפטע צונויפטרעפן מיט דער ענגלישער רעגירונג וועגן אַלע יידישע ענינים אין גלות ווי אין ארץ ישראל.

דער גאַסט מונטערט און איז מחזק דעם עולם, אָנווייזנדיק אַז העלפן קען נאר דעם כלל ישראל אַ פעסט-גיבויטס לעבן אויף די יסודות פון דער תורה.

דער עולם איז גיוועזן שטאַרק גירירט פון די האַרציקע אמת-יידישע ווערטער פונים חשובן גאַסט.

ביי־טאָג איז ה' גודמאַן גיוועזן דער גאַסט פון פרעזעס דעפוטאַט מינצבערג. אויך דאָ איז גיוועזן אַ פאַרבעטינער עולם פון עסקנים און כלל-טוער און ס-איז גימיטלעך דורכגישמועסט גיוואָרן אַ רייע יידישע אַקטועלע פראָבלעמין.

שפּעטער האט ה' גודמאַן באַזוכט דעם מיטגליד פון דער וועלט-עקזעקוטיווע רה"ג ר' שמואל דוד לאַסקי גיוו. סאַמפאַלנער רב און איצט אַ מיטגליד פון לאדזשער ראַבינאַט.

פאַר מנחה איז פאַרגיקומין אַ ספעציעלע אויפנאַמע אין „אוהל שרה". ס-איז גיוועזן פאַרזאַמלט דער פאַטראָנאַט, די תלמידות און אויך די לאדזשער בנות-פירערנס.

פרעזעס פון פאַטראָנאַט ה' ד"ר יעקב שלאָסער האט באַגריסט דעם גאַסט און דערמאַנט די פאַרדינסטן פון ה' גודמאַן און זיין וואַך זיין פאַרטרעטנדיק די ענינים פונים מוסד ביי פאַרשידינע גילעגנהייטן.

א"ג פרידנזאַן האט אָנגיוויזן אויף דעם דערציערישן באַטייט דערפון, וואָס דער מוסד ווערט אָפט באַזוכט פון אַגודיסטישע כלל-טוער און אַז ה' גודמאַן איז אַ מוסטער פון אַן-אומדערמידלעכן עסקן.

דער גאַסט האט גידאַנקט פאַר דער אויפנאַמע, גירעט וועגן באַטייט פון דער ב"י און בנות בכלל און פ'ון „אוהל שרה" בפרט. דער עולם האט אויפגינומין זיינע וואַרימע ווערטער מיט יישר-כוח-אויסרופן.

צו שלוש סעודות האט דער גאַסט פאַרברענגט ביי צעירי אגודת ישראל. ס-איז גיוועזן אַן-עולם פון עטלעכע הונדערט פערזאָן און איז באַגריסט גיוואָרן דורכן יו"ר פון די צעירים הר' לייבל קוטנער אויף וואָס דער גאַסט האט גיענטפערט זייער באַגייסטערט.

שבת־צונאַכט איז אָפּגיפאָרן דער גאַסט צוריק קיין לאנדאָן, מיטנעמינדיק גוטע איינדרוקן פון זיין באַזוך, און אויפגימונטערט צו זיין ווייטערדיקער טעטיקייט.

ישראל עמיאט

אַ שיף צווישן ימים

די בלאַנדזשענדיקע שיפן מיט היימלאָזע פון מיין פאָלק פון מיין לאַנד – גיווידמעט

איז די וועלט שוין פאַרפלייצט פון מבול גיוואָרן
און די זיבן און פופציק אויף ימים אוועק?..
זענין נביאים דאָ, ווי יונה פאַר גאָטס צאָרן
אַנטלאָפן פון נִנוה, פון ערדישן ברעג?

קיין תיבה עס שווימט דאָך פון וועלט וואָס גיבליבן,
קיין מבול די ערד נישט חרוב גימאַכט;
טאָ פאַרוואָס שווימט זי וואָכן שוין זיבן
די שיף, און קיין רו נישט בייטאָג און ביינאַכט?

און נישט איין טויב אַ בלאַט האט ווי אַ צייכן
דער שיף גיברענגט, אַז יבשה איז פאַראַן...
טאָ פאַרוואָס שווימט זי און שווימט און קען אַלץ
נישט דערגרייכן
קיין ישוב, קיין מדבר אַפילו אין איר שפאַן?

איז זי פאַרפירט פון שטורים און ווינטן,
טאָ לאָז מין אַ גורל וואַרפן דורך וועם
איז דאָס שלעכטס גיקומין און צו אָפּגרונטן
אים וואַרפן אין קאַפּיקאַלישן[1]) קלעם.

צום קאַפּיקאַל נישט גיוואָרפן, דאָך ווי פון דער טיף
פון דער שיף אַ שטים ווי פון פישס אינגיווייד
וואָס האט דעם נביא פאַרשלינגין, ווייל ער האט
נישט דעם רוף
פון ג—ט גיהערט און נישט גישטורימט זיינע רייד:

„מיר זענין פאַר דיינע אויגן פאַרטריבן גיוואָרן
„אין וואַסערן גירינגלט ביז דער טיף, ביז דער זעל
„צו די גרונטן פון די בערג דערנידערט גיוואָרן
„אירע ריגלין פאַרשלאָסן אויף אייביק די וועלט[2])

און אפשר אויף שפּאַציר-גאַנג אין פאַרנאַכטן
צו באַוואונדערן
די זון אונטערגאַנגין אין פורפורינים פלאַם,
און פון מענטש און פון וועלט זיך אָפּצוזונדערן
זענין שררות פאַר תענוג אַרויס אויפן ים?

ווייל אַט גלוסט זיך זיי צו שווימין צווישן די פיאָרדן[3])
אַט גלוסט זיך זיי ווענעציעס בריקן, קאַנאַלן
און פאַרנעמין די שטילע, פאַרבענקטע אַקאָרדן
פון ציטערדיקע האַרפּיס אַ כאָפּ טון און פאַלן.

און גריכנלאַנדס ברעגיס פאַרביי שוין גיפאָרן
און גיקוויקט זיך מיט חורבות פון פאַרגאַנגינער פּראַכט
אבער פאַרוואָס קיין אָפּשטעל פאַר זיי דאָ ווי פאַרלוירן
אין שטורים; אַפילו נישט בייטאָג, נישט ביינאַכט.

איז אַן־עדה פון מצורעים אין שיף דאָ פאַרבליבן
וואלט דאָך אַן־אינזל וואו ערגיץ אויף ערד נאך גיוועזן
צו היילן די וואונדן דעם קרעציקן פיבער
דעם צרעת זאל אַ רופא מיט זאַלבן פאַרזעען.

א, קיין שררות צום וואוילזיין פון פאַרגינוגן,
קיין מצורעים אַפילו פאַראַן דאָ אין שיף,
און קיין מבול האט דאָ איבער וועלט זיך צוואויגן
און פאַרשלינגין דער וועלט אַרום און זיין טיף.

קיין נח, קיין יונה, נאר פופציק און זיבן
מענטשן דאָ גלידער פון אַלטן שטאַם,
גיטריבן, גיטריבן, גיטריבן, גיטריבן
פון ים צום ברעג, פון ברעג צום ים.

און סע שפּייט זיי דער ים, ווי טויטע צום ברעג אויס
און סע שרייט צוריק דער ברעג: נישט ביי מיר
נישט ביי מיר
עס גייען כּאַרטייעט די גופים פון שרעק אויס,
און דער ים שרייט צוריק אים: ביי דיר, ביי דיר!..

אפשר איז אויף וועלט דאָ אַ ברעג צום אַנטרינין
אַ מדבר, אַ ווילדיניש, פאַר חיות אַ נעסט,
וואָס זאל באַווילקן אַ היים צו גיפונין
אויף נאַכט אַ גילעגער פאַר היימלאָזע געסט?

קיין ענטפער עס קומט אויף ס.א.ס.[4])-סיגנאַלן
די שיף שווימט פאַרצווייפלט פון ברעג צו ברעג
וואָלקנס פון אויבן, פון אונטן קאַפּיקאַלן
אין אומגליק פאַרצווייפלונג אין נעכט און אין טעג.

---

[1]) קאַפּיקאַלן — פונים וואָרט כף־הקלע.

[2]) יונהס תפילה פון בויך פון פיש.

[3]) פיאָרדן — באַרימטע וואַסער-אויסגוסן צווישן בערג אין נאָרוועגן

[4]) ס.א.ס. ענגליש: „סייוו אור סאולס", ראַטעוועט אונדזערע נשמות.

זיך דערשראקן פאַרן גרויסן ליכט וואָס עס איז פאַראַן אין די ספרים ווייל זי האט גיוואלט בלייבן אין דער „פינצטער״ ביים „אַבערגלויבן״. אונדזער שיטה זעט באמת אויס פינצטער ווען זי האט נאָך נישט באַוויזן אויפצולייכטן זיין נשמה. אבער ביי ווען די נשמה האט שוין גינומין לייכטן און ער איז דערגאַנגען צו אַן־אינערלעכער פאַרטיפונג דאַן ווערן פון זיך אַליין אָן אַלע אַרט שאלות זייער ווערט, מיר פאַרשטייען נישט בכלל ווי אַזוי ווערט מען באַלד ביי זיך שוואַך ווען מע גיפונט נישט קיין תשובה אויף אַ שאלה וואָס מע האט גיפרעגט.

די סודות פון טיפן גלויבן דאַרפן ווערן וועזנטלעכע באַשטאַנדטיילן פון אונדזער נשמה, קשיות און סאפיסטישע פשטלעך זענען גאָר עפיס אַנדערע זאַכן. אַמאָל נאָר איז עס גוט זיך אָפּצורוען אַ ווײַלע, דער מוח זאָל זיך אָפּרוען פון דער אינערלעכער קאָנטעמפּלאַציע. אבער אַז דאָס זאָל זיין אַ נויטבאַדערפטיקייט פאַר אונדזער נשמה, דאָס איז אַ זאַך וואָס מיר קענין נישט פאַרשטיין.

אַ צווייט מאָל האט דערזעלבער גיענטפערט אויף פאַרשידינע פראַגן, ווי למשל די מיינונג פון מורה נבוכים איבער דער פראַגע פון קרבנות, אויב מע האט מקיים גיוועון וואָס דער רמב״ם זאָגט אין זיינע ברייטע פרקים פון „יד החזקה״ דאַן ווערן די אַלע ווייטערדיקע שאלות פאַרענטפערט פון זיך אַליין, דער רמב״ם האט אָנגיהויבן דעם „יד החזקה״ מיט דער מצווה פון „ידיעת ה׳ און אהבת ה׳״. און ער דערגייט פאַמעלעך צו די אופנים פון אהבת ה׳ און יראת ה׳, אופנים, וועלכע דאָס חסידית האַלט זיך טאַקי ביי זיי, דער מענטש וואָס איז דערגאַנגען צו דער מדרגה פון וויסן ווי אַזוי דאָס מקיים צו זיין און ער פילט דאָס אָן אין זיין האַרץ, דאַן ענדערן זיך אין אים אַלע זיינע באַגריפן און השקפות, בפרט די באַגריפן וועגן עבודת ה׳ דורך קרבנות באַקומין אין זיינע אויגן אַן־אַנדערע צורה אין גאַנצן, אַ פאַרים וועלכע מע איז נישט אומשטאַנד אויסצודריקן נאָר אין ווערטער, און מע מוז עס זעען אַ העכער מוז זעען, אַ גייסטיקערן, דורך גוט תופס זיין און פאַרשטיין דאָס אַלץ, דעריבער ווערן אָן אַלע קשיות און תירוצים אין די ענינים זייער ווערט אונדזער שיטה – האט ער צוגיגעבן איז נישט ניי, מיר זאָגן נאָר דאָס אַז אפילן עס זאָל זיך גיפונין איינער וואָס וואלט פאַרענטפערט אַלע קשיות פון „מורה נבוכים״ וואלט ער פון דעסט וועגן ווייט גיוועזן פון הויפּט־תכלית פון דער תורה ווען ער וואלט די אויבנדערמאַנטע ערשטע פרקים נישט גיוואוסט מקיים צו זיין, וועלכע דער רמב״ם שטרייכט אַליין אונטער, אַז זיי זענין די יסודי־היסודות פון יידנטום, דאַגעגן אויב מע ווייסט נישט צו פאַרענטפערן גאָרנישט אפילו פון דעם אַלים נאָר מע איז אבער דערפאַר מקיים דעם „ואהבת את ה׳ אלקיך״, איז מין אַ סך נענטער צום תכלית התורה.

מע האט אים אַ צווייט מאָל גיפרעגט וועגן די מאַטעריעלע הבטחות אין דער תורה, וועגן דעם וואָס עס ווערט לגמרי נישט דערמאַנט קיין עולם הבא, וועגן ענין רשע וטוב לו און צדיק ורע לו. און נאָך פאַרשידינע פראַגן, אויף דעם אַלים האט ער גיענטפערט: אויב מיר ווען זיך אַריינלאָזן אין אַזעלכע וויכוחים דאַרף מין פריער וויסן אויב מיר פאַרשטייען ריכטיק דעם גאַנצן זין פון דער תורה, ווייל מעגלעך, אַז ס־ליגט אַ תהום צווישן אונדז, אַט למשל ווערט אין דער תורה גיברענגט דער יסוד פון „וטוב לך״. אַ קליין קינד פון 5 יאָר מאָלט זיך אויס דאָס „גוטס״ ווען מע וועט אים געבן פירות אדער לעקעכלעך, ווען ער וועט קענין גוט דעם חומש, גוט הייסט ביי אים ווען דער טאַטע וועט אים נישט שלאָגן, אַ צען יעריק יונגל מאָלט זיך אויס דאָס „גוטס״ ווען מע וועט אים געבן עפיס שיינע מלבושים אָנצוטון, אַ 15 יעריק יונגל מאָלט זיך דאָס „גוטס״ אויס מיט דעם וואָס ער וועט האָבן פעלדער און וויינגערטנער, און אַז ער וועט איבערשטייגן אין די לימודים איבער זיינע חברים, אַ צוואַנציק יעריקער, אַז ער וועט זיין גיזונט, אַז ער וועט האָבן גיזונטע קרעפטיקע קינדער, אַז ער וועט מאַכן גוטע גישעפטן, און אַז זיין נאָמין זאָל זיך אַרויסרוקן אין זיין שטאָט. אַזוי ענדערן זיך די באַגריפן פון „גוטס״ לויט די יאָרן, אַזוי מאָלט זיך אויס דאָס גוטס; אַ 60־יעריקער אין בלויזער מנוחה און נחת פון קינדער. ער זאָל האָבן דאָס עסן צו דער צייט, אָן שטערונג, דאַגעגן קען איך מענטשן וואָס דער באַגריף פון „גוטס״ און „גליק״ איז ביי אים אַ פערמאַנענט ווערן, ער זאָל נישט קענין עסן און נישט שלאָפן. ער זאָל קיינמאָל נישט זיין זאַט, נאָר אייביק זאָל אין אים ברענין אַ ווילן צו שטייגן צו פאַרטיפן זיך און פאַרשטיין און תופס זיין. אין די שמחה זאָל שטענדיק גלוסטן צו קלאָרקייט, עס זאָל זיך איבערהויבן שטענדיק אַן־אָנשטרענגונג, כ־קען אויך מענטשן וואָס זייער שטרעבונג דערגייט נאָך צו טיפערע זאַכן. און אַזוי איז עס אין אַלע מצוות, צו וואָס ווען אויף אַזאַ אופן דערפירן אונדזערע אַלע וויכוחים, איינער וועט פילן דאָס גוטע אין דעם, אַ צווייטער אין עפיס אַנדערש.

יידיש ע—ט

קבלת פנים פאר דעם פארינסטפולן אגודה-עסקן הר׳ אהרן גודמאן אין לאדזש

דאנערשטיק פ׳ אחו״ק איז אָנגיקומין די ידיעה, אַז אויף שבת וועט ווײַלן אין לאַדזש דער באַקאַנטער אַגודיסטישער פאָליטישער פירער און ענערגישער עסקן הר׳ אהרן גודמאַן פון לאָנדאָן.

דער לאַדזשער אַגודיסטישער עולם האט אויפגינומין די ידיעה מיט גרויס שמחה. ספּעציעל מיט לאַדזש איז גודמאַן שוין פאַרבינדן העכער 10 יאָר און האט דאָ פיל פאַרערער און פריינט.

ביים צוג האט דערוואַרט דעם חשובן גאַסט אַ דעלעגאַציע מיט ה׳ פרידנזאַן בראש און אים האַרציק באַגריסט. צוזאַמין מיטן גאַסט איז אויך גיקומין זיינס אַ ברודער ה׳ דוב גודמאַן.

פרייטיק־צונאַכט איז ה׳ גודמאַן גיוועזן דער גאַסט פון ה׳ פרידנזאַן און ס־איז אויך גיוועזן פאַרבעטן אַן־עולם פון לאַדזשער עסקנים און די גאַנצע רעליגיעזע שרייבער משפחה.

דער חשובער גאַסט האט דערציילט זייער אינטעריסאַנטע עפּיזאָדן פון זיינע איבערלעבונגען אין די לעצטע יאָרן, זייט לאָנדאָן איז גיוואָרן אַ רעטונגס־צענטער פאַר די שרעקלעכע צרות פון יידן אין פאַרשידינע לענדער. ביי גילעגנהייט איז אויך אַרומגירעט גיוואָרן דער נאָענטער גיפּלאַנטער שרייבער־צוזאַמינפאָר.

שבת אין דער פרי איז דער גאַסט גיוועזן פאַרבעטן צום דאַווינין אין דער גרויסער קהלהשער שול. אין דער שול איז גיוועזן אַן־עולם פון קרוב טויזנט מתפללים.

נאָך קריאת התורה האט פרנס פרידנזאָן גיהאַלטן אַ גרויסע רעדע לכבוד דעם גאַסט. אין תחילת האט ה׳ פרידנזאַן זיך גיווענדיט מיט אַ הייסן אַפּעל צום עולם זיך צו צייכינין לטובת דער מלוכה־הלואה פאַר לופט־שוץ פאַרטיידיקונג. פאַרשטעלנדיק דעם גרויסן גאַסט פאַרן עולם, האט ה׳ פרידנזאַן גיגעבן אַן־איבערבליק איבער זיינע לייסטונגען פאַר די לעצטע 20 יאָר לטובת הכלל, און באַזונדערס זיינע גרויסע פאַרדינסטפולע מעשים פאַר אגודת ישראל און אים באַגריסט אין נאָמין פון דער לאַדזשער קהלה און איר פאַרזיצער ה׳ מינצבערג. ה׳ גודמאַן האט גיענטפערט אין וואַרימע ווערטער אויף דער באַגריסונג און אָפּגיגעבן אַ גרוס פון דעם יידישן מצב אין גאָר דער וועלט. ער האט דערציילט פון זיינע אַפטע צוזאַמענטרעפן מיט דער ענגלישער רעגירונג וועגן אַלע יידישע ענינים אין גלות ווי אין ארץ ישראל.

דער גאַסט מונטערט און איז מחזק דעם עולם, אָנווייזנדיק אַז העלפן קען נאָר דעם כלל ישראל אַ פעסט־גיבויט לעבן אויף די יסודות פון דער תורה.

דער עולם איז גיוועזן שטאַרק גירירט פון די האַרציקע אמת־יידישע ווערטער פונים חשובן גאַסט.

בייטאָג איז ה׳ גודמאַן גיוועזן דער גאַסט פון פרעזעס דעפּוטאַט מינצבערג. אויך דאָ איז גיוועזן אַ פאַרבעטינער עולם פון עסקנים אין כלל־טוער און ס־איז גימיטלעך דורכגישמועסט גיוואָרן אַ רייע יידישע אַקטועלע פּראָבלעמין.

שפּעטער האט ה׳ גודמאַן באַזוכט דעם מיטגליד פון דער וועלט־עקזעקוטיווע רה״ג ר׳ שמואל דוד לאַסקי גיוו. סאָמפאַלנער רב און איצט אַ מיטגליד פון לאַדזשער ראַבינאַט.

פאַר מנחה איז פאַרגיקומין אַ ספּעציעלע אויפנאַמע אין „אוהל שרה״. ס־איז גיוועזן פאַרזאַמלט דער פּאַטראָנאַט, די תלמידות און אויך די לאַדזשער בנות־פירערנס.

פרעזעס פון פּאַטראָנאַט ה׳ ד״ר יעקב שלאָסער האט באַגריסט דעם גאַסט און דערמאָנט די פאַרדינסטן פון ה׳ גודמאַן און זיין וואַך זיין פאַרטרעטנדיק די ענינים פונים מוסד ביי פאַרשידינע גילעגנהייטן.

א״ג פרידנזאַן האט אָנגיוויזן אויף דעם דערציערישן באַטייט דערפון, וואָס דער מוסד ווערט אפט באַזוכט פון אַגודיסטישע כלל־טוער און אַז ה׳ גודמאַן איז אַ מוסטער פון אַן־אומדערמידלעכן עסקן. דער גאַסט האט גידאַנקט פאַר דער אויפנאַמע, ג־רעט וועגן באַטייט פון דער ב״י און בנות בכלל און פ״ן „אוהל שרה״ בפרט. דער עולם האט אויפגינומין זיינע וואַרימע ווערטער מיט יישר־כוח־אויסרופן.

צו שלוש סעודות האט דער גאַסט פאַרבראַכט ביי צעירי אגודת ישראל. ס־איז גיוועזן אַן־עולם פון עטלעכע הונדערט פערזאָן און איז באַגריסט גיוואָרן דורכן יו״ר פון די צעירים הר׳ לייבל קוטנער אויף וואָס דער גאַסט האט גיענטפערט זייער באַגייסטערט.

שבת־צונאַכט איז אָפּגיפאָרן דער גאַסט צוריק קיין לאָנדאָן, מיטנעמינדיק גוטע איינדרוקן פון זיין באַזוך, און אויפגימונטערט צו זיין ווייטערדיקער טעטיקייט.

ישראל עמיאט

אַ שיף צווישן ימים

די בלאָנדזשנדיקע שיפן מיט היימלאָזע פון מיין פאָלק פון מיין לאַנד – גיווידמיט.

איז די וועלט שוין פאַרפלייצט פון מבול גיוואָרן
און די זיבן און פופציק אויף ימים אוועק?..
זענין נביאים דאָ, ווי יונה פאַר גאָטס צאָרן
אַנטלאָפן פון נִנְוֵה, פון ערדישן ברעג?

קיין תיבה עס שווימט דאָך פון וועלט וואָס גיבליבן,
קיין מבול די ערד נישט חרוב גימאַכט;
טאַ פאַרוואָס שווימט זי וואָכן שוין זיבן
די שיף, און קיין רו נישט ביי טאָג און ביינאַכט?

און נישט איין טויב אַ בלאַט האט ווי אַ צייכן
דער שיף גיברענגט, אַז יבשה איז פאַראַן...
טאַ פאַרוואָס שווימט זי און שווימט און קען אַלץ
נישט דערגרייכן
קיין ישוב, קיין מדבר אפילו אין איר שפּאַן?

איז זי פאַרפירט פון שטורים און ווינטן,
טאַ לאָז מין אַ גורל וואַרפן דורך וועם
איז דאָס שלעכטס גיקומין און צו אָפּגרונטן
אים וואַרפן אין קאַפּיקאַלישן[1]) קלעם.

צום קאַפּיקאַל נישט גיוואָרפן, דאָך ווי פון דער טיף
פון דער שיף אַ שטים ווי פון פישס אינגיווייד
וואָס האט דעם נביא פאַרשלינגען, ווייל ער האט
נישט דעם רוף
פון ג—ט גיהערט און נישט גישטורימט זיינע רייד:

„מיר זענין פאַר דיינע אויגן פאַרטריבן גיוואָרן
„אין וואַסערן גירינגלט ביז דער טיף, ביז דער זאָל
„צו די גרונטן פון די בערג דערנידערט גיוואָרן
„אירע ריגלין פאַרשלאָסן אויף אייביק די וועלט[2])

און אפשר אויף שפּאַציר־גאַנג אין פאַרנאַכטן
צו באַוואונדערן
די זון אונטערגאַנגין אין פורפורינים פלאַם,
און פון מענטש און פון וועלט זיך אָפּצוזונדערן
זענין שררות פאַר תענוג אַרויס אויפן ים?

ווייל אַט גלוסט זיך זיי צו שווימין צווישן די פיאָרדן[3])

אַט גלוסט זיך זיי ווענעציעס בריקן, קאַנאַלן
און פאַרנעמין די שטילע, פאַרבענקטע אַקאָרדן
פון ציטערדיקע האַרפיס אַ כאַפּ טון און פאַלן.

און גריכנלאַנדס ברעגיס פאַרביי שוין גיפאָרן
און גיקוויקט זיך מיט חורבות פון פאַרגאַנגינער פּראַכט
אבער פאַרוואָס קיין אָפּשטעל פאַר זיי דאָ ווי פאַרלוירן
אין שטורים; אַפילו נישט בייטאָג, נישט ביינאַכט.

איז אַן־עדה פון מצורעים אין שיף דאָ פאַרבליבן
וואלט דאָך אַן־אינזל וואו ערגיץ אויף ערד נאָך גיוועזן
צו היילן די וואונדן דעם קרעציקן פיבער
דעם צרעת זאָל אַ רופא מיט זאַלבן פאַרזעען.

א, קיין שררות צום וואוילזיין פון פאַרגינונגן,
קיין מצורעים אַפילו פאַראַן דאָ אין שיף,
און קיין מבול האט דאָ איבער וועלט זיך צעוויגן
און פאַרשלינגין דער וועלט אַרום און זיין טיף.

קיין נח, קיין יונה, נאָר פופציק און זיבן
מענטשן דאָ גלידער פון אַלטן שטאַם,
גיטריבן, גיטריבן, גיטריבן, גיטריבן
פון ים צום ברעג, פון ברעג צום ים.

און סע שפּייט זיי דער ים, ווי טויטע צום ברעג אויס
און סע שרייט צוריק דער ברעג: נישט ביי מיר
נישט ביי מיר
עס גייען כאַרטייעט די גופים פון שרעק אויס,
און דער ים שרייט צוריק אים: ביי דיר, ביי דיר!..

אפשר איז אויף וועלט דאָ אַ ברעג צום אַנטרינין
אַ מדבר, אַ ווילדיניש, פאַר חיות אַ נעסט,
וואָס זאָל באַוויליקן אַ היים צו גיפונין
אויף נאַכט אַ גילעגער פאַר היימלאָזע געסט?

קיין ענטפער עס קומט אויף ס.א.ס.[4])־סיגנאַלן
די שיף שווימט פאַרצווייפלט פון ברעג צו ברעג
וואלקנס פון אויבן, פון אונטן קאַפּיקאַלן
אין אומגליק פאַרצווייפלונג אין נעכט און אין טעג.

[1]) קאַפּיקאַלן — פונים וואָרט כף־הקלע.

[2]) יונהס תפילה פון בויך פון פיש.

[3]) פיאָרדן — באַרימטע וואַסער־אויסגוסן צווישן בערג אין נאָרוועגן

[4]) ס.א.ס. ענגליש: „סייוו אור סאולס״, ראַטעוועט אונדזערע נשמות.

אלימלך שטייער

קאַפּיטאַן מיגועל סאנטאס גילעכטער...

(דערציילונג)

א.

דער לייטינאַנט פאַרינעעטי אין רוים איז גיוועזן אַ ביסל פאַרלעגן. זיין צונג האט זיך פלוצים שווער באַוועגט, ווי צוגיקלעבט צום גומין ווען פאַר אים איז גישטאַנין דער יידישער אפיציר קאַפּיטאַן מיגועל סאנטא.

פאַרשטייט איר מיך חבר... הער... סאנטא, די זאַך איז אַזעלכע... ווי זאל איך דאָס אייך ערקלערן? אייגנטלעך האבן מיר צו אייך גאָרנישט... איר האט גיטריי גידינט די איטאַליענישע אַרמעע... אַפילו גיקריגן אַ גאלדינים מעדאַל בשעת דער וועלט־מלחמה... אבער... אבער... צו־וואָס מאריך זיין? איר זענט דאך „אַ זעלנער און פאַרשטייט אַ באַפעל (לייטינאַנט פאַרינעעטיס שטים איז פלוצים גיווארן האַרט ווי דער קופערנער מעדאַל אויף זיין ברוסט).

ובכן זייט וויסן, דער דוטשע האט אַרויסגיגעבן אַ באַפעל צו באַפרייען אַלע יידן פון דער אַרמעע... איר פאַרשטייט. אַלע יידן, האט איר אייער באַפרייאונגס־צעטל...

פאַרינעעטי האט אַראָפּגילאזט די אויגן גיוואַרט, אַז מיגועל סאנטא האט נישט גישריגן נישט גיטופּיט מיט די פיס. ער האט בכלל גאָרנישט גיזאָגט. ער האט צוגינומין דעם צעטל. מכלומרשט סאַלוטירט און פאַרלאזט דאָס צימער פון מיליטערישן שטאַב. שוין ווען ער איז גיוועזן אין דרויסן האט זיך פאַרינעעטי דערמאַנט, אַז ער האט אים גידאַרפט זאָגן ער זאל צוריקברענגין דעם מיליטערישן מונדור, אבער ער האט פלוצים דערפילט אַ ברענינדיקע ווייטיק און זיך גימוזט אַנידערזעצן.

ב.

מיגועל סאנטא איז גיגאַנגין אין גאַס.

ער האט גינומין עפּיס טראַכטן, אבער ס־האט זיך עפּיס אין אים ווי פאַרהאַקט.

ער האט זיך אַליין גיוואונדערט אויף זיין מאדנער אומרואיקייט, ווי אין אים וואלט אַלץ מיטאַמאָל פאַרגליווערט גיווארן.

ער איז גיגאַנגען מיט האַרטע זעלנערישע טריט אין די גאַסן פון רוים. די זעלנערישע שפּאָרן האבן גיקלאַפּט און האבן טעמפּ אָפּגיקלינגען אין מילדן פרילינגדיקן אָוונט.

פלוצים האט זיך אים גידאַכט, ווי עמיץ וואלט אים נאָכגיגאַנגין.

מיגועל סאנטא האט זיך שנעל אויסגידרייט. הינטער אים איז קיינער נישט גיוועזן נאר אין שיין פון דער לבנה האט זיך גישאָטנט אַ שטיינערנע סטאַטוע. טיטוס אויפן פערד. דאָס טריאומף־טויער פון טיטוסן „יודעא קאפּטא" „יהודה איז באַזיגט".

ביי מיגועל סאנטא האט עפּיס אַ טיאכק גיטון אין האַרצן.

ווי ער וואלט אויפגיקומין פון אַ טיפן שלאָף האט ער זיך אָנגיהויבן דערמאַנין וואָס מיט אים איז פאַרגיקומין. אין אויער זענין גילעגן אָפּגעריסינע שטיקער ווערטער פון לייטינאַנט פאַרינעעטי. „דער דוטשע האט אַרויסגיגעבן אַ באַפעל צו באַפרייען אַלע יידן פון דער אַרמעע... איר פאַרשטייט, אַלע יידן...

די ווערטער האבן ווי זלודנע פליגן גיזשומיט אין די אויערן, זיך גידרייט איבערן קאָפּ און פאַרשוואונדן.

קאַפּיטאַן מיגועל סאנטא האט מיטאַמאָל אָנגיטאַפּט דעם צעטל אין דער קעשינע.

ער האט אים אַרויסגינומין און צוגיגאַנגען נענטער צו דער שטיינערנער סטאַטוע, דאָרט האט גיברענט אַ פלאַם אין אַ בעכער „אַ נר תמיד".

הין און צוריק האט זיך גידרייט אַ לעגיאנער מיט גלייכמעסיקע גימאסטינע טריט, דערזעען דעם אפיציר, האט ער זיך אויסגיצויגן ווי אַ סטרונע.

מיגועל סאנטא האט אויפגיהויבן די אויגן און אַ הייזעריקן גישריי גיטון אויפן פאַרוואונדעטן זעלנער.

סאַלוטיר נישט! פון היינט אָן בין איך שוין מער נישט קיין אפיציר פון דער איטאַליענישער אַרמעע. און ער האט אַ פאכע גיטון מיטן צעטל פאַר דעם זעלנערס נאָז:

זעסט? „יודעאַ קאַפּטא" און ער האט זיך ווילד צולאַכט...

מיגועל סאנטא האט זיך פאַרשלאָסן אין זיין שטוב און איז נישט אַרויסגיקומין אויף דער ליכטיקער שיין.

פון דער ביבליאטעק האט ער זיך גיהייסן ברענגין גאַנצע שטויסן מיט ביכער אין וועלכע ער האט זיך איינגיגראָבן.

ער מוז דאך דערגיין דעם סוד.

מיגועל סאנטא און די שטיינערנע סטאַטוע דאָרט ביים טיטוס טויער. עפּיס אַ שייכות מוז עס דאך האָבן.

זיין גאַנץ לעבן האט ער מקריב גיוועזן פאַרן איטאַליענישן פאָטערלאַנד. דרייסיק יאָר האט ער גידינט אין מיליטער, גיקעמפט בשעת מלחמה אויפן פראָנט, באַקומין אַ גאלדינים פאַרדינסט־קרייץ און אַ וואונד אין בויך, פון וועלכער ער ליידט נאך היינט. גיוועזן מיט זיין גאַנץ לעבן אַן־איטאַליענער, אַ מיטגליד פון דער רוימישער אימפעריע. ייד? ער האט דערפון גאָרנישט גיוואוסט. ווען ער איז נאך גיוועזן גאָר יונג פלעג ער איינמאָל אין יאָר אין אַ גרויסן אָוונט, ווי האט עס גיהייסן? „כל נדרי" מיט גיין מיטן פאָטער אין שול. אבער אויך דאָס האט ער שוין פאַרגעסן (המ... איז פלוצים עפּיס אויפגישפּראָצט אין מיגועל סאַנטאס פאַרשטויבטע גיהירן. ניין. אַמאָל אין די אָוונטן פלעג אים נאָכיאָגן דער ניגון פון כל נדרי... אוי, אוי... כל נדרי...)

און דאָ פלוצים אַ ייד... איר פאַרשטייט ס־גאַנצע לעבן אַנטקייגן איין אָוונט, און דער אָוונט באַוועגט איבער...

דאָ מוז דאך עפּיס שטעקן... עפּיס אַזוינס, איבער וועלכן ער מיגועל סאנטא איז כל־ימיו דורכגיגאַנגין אומבאַמערקט ביז... נו א... ביז ער האט באַקומין אין דער האַנט אַריין דעם צעטל.

ער האט זיך אַ וואַרף גיטון צו זיין שטויס ביכער. אין אים האט זיך אויפגיוועקט אַנדרימלטע איינגיבוירינע נייגונג צו גישיכטע־פאַרשונג, מיט וועלכן ער האט זיך אַמאָל אין דער יוגנט פאַרנומין.

ביינאַכט האט זיך אים גיחלומט ווי דער זעלנער נעבן טיטוס טויער שיסט אין אים פון אַ ביקס און ער קלעטערט אַרויף אויף אַ טורים פון ביכער און זינגט כל נדרי. דער זעלבער האט באַקומין דאָס פנים פון לייטינאַנט פאַרינעעטי און פון די ביקס איז גיווארן אַ צעטל, אויף וועלכן ס־איז גישטאַנין „מיגועל סאַנטא" און דערנעבן: „יודעא קאַפּטא". ווען ער איז אויפגיקומין איז ער גיוועזן אין גאַנצן באַגאָסן פון שווייס.

ג.

ווען מיגועל סאַנטא איז אַרויס פון זיין צימער איז אין דרויסן גיוועזן אַ ליכטיקער זוניקער פרימארגן. מיגועל סאַנטא האט גיפילט עפּיס אַן־אינערלעכע פרייד. ענדלעך האט ער עס אַנטדעקט. איצט ווייסט ער עס שוין. ער ווייסט עס גאַנץ גינוי.

אויפן וועג האט די פאַשיסטישע מיליץ, אין שוואַרצע העמדלעך גיפירט אַ גרופּע אַרעסטירטע.

מיגועל סאַנטא האט זיך נאָכגיפרעגט.

דאָס זענין אַ גרופּע יידן, וועלכע ווערן מיט גיוואַלט דעפּאַרטירט, ווייל זיי האבן נישט גיוואלט פרייוויליק פאַרלאָזן דאָס לאַנד.

מיגועל סאַנטא האט גיקוקט. אבער ער האט זיך נישט אויפגיהערט פרייען.

ס־איז קלאָר. אַזוי דאַרף עס טאַקי זיין און נישט אַנדערש:

אין גאַס איז גיוועזן אַ גיטומל. צייטונגס־יונגלעך זענין אַרומגילאָפן מיט פרישע אויסגאַבּיס „מוסאָ־ליניס גרויסע רעדע".

מיגועל סאַנטא האט גיקויפט אַ צייטונג און גי־לייענט.

„אַן־אייביקער שלום וואלט גיוועזן אַ חורבן פאַר דער ציוויליזאַציע. מלחמה איז אַ ברכה וואָס באַפרוכ־פערט די מענטשהייט".

אַהאַ, ריכטיק, אַלץ שטימט גינוי.

אין גאַנצן אַ צוקאַכטער איז ער צום סוף אַריינגיפאַלן צו זיין אַלטן פריינד ריקאסטאַ, אַן־אַלטער אויסגידינטער רעגימענט־דאקטאר אויף עמעריטור. באַלד פון דער טיר האט ער אַ פאכע גיטון מיט זיין צעטל און כמעט מיט פרייד אויסגירופן.

דו זעסט? איך בין אָפּגיזאָגט...

דאקטאר ריקאסטא האט פאַרוואונדערט גישאָקלט מיטן קאָפּ:

נו יא, דיך האט עס שוין אויך גיטראָפן? דאָס גיזעץ וועגן ראַסן־ריינקייט, אַריער־פּאַראַגראַף, אבער וואָס איז די פרייד? — האט דער דאקטאר מיטאַמאָל אַ קוק גיטון מיט חשד און גימאַכט אַ באַוועגונג, גלייך ווי ער וואלט פרואוון דעם פּולס.

מיגועל סאַנטא איז אַנידערגיפאַלן אויף אַ שטול, האט אַוועקגיוואָרפן דעם הוט אָן אַ זייט, אַ צופיר גיטון די הענט און אין גאַנצן גיפיבערט:

— דו פאַרשטייסט נישט? א, איך פאַרשטיי שוין גוט די זאַך. איך האב עס גוט אויסגיפאָרשט. ס־איז דער אַלטער קאַמף צווישן רוים און ירושלים אין דער גישיכטע. האסט גילייענט יאזעפוס פלאַוויוס? ניין. טא ווייסטו גאָרנישט. טיטוס האט גימיינט, אַז ער האט יודעאַן באַזיגט. און ער האט זיך גילאזט אויפ־שטעלן אַ טריאומף־טויער, אבער ער האט גיהאַט אַ טעות. יהודהן באַזיגט מען נישט. המ... ווי זאל איך דיר דאָס דערקלערן? יודעאַ דאָס איז אַזאַ ניגון, ווי לאמיר זאָגן „כל נדרי" און אַ ניגון קען מען נישט באַקעמפן, דאָס שפּראָצט אַרויס פון די טיפינישן...

ווייסטו וואָס? זיי זענין גירעכט, וואָס זיי באַזייטיקן מיך פון מיליטער. כ־האב אין מיר היינט גוט אַריינגיקוקט. דער דוטשע זאָגט אַז מלחמה איז אַ ברכה און שלום איז אַ חורבן. דאָס איז רוימיש. דאָס איז טיטוס. יהודה זאָגט אַנדערש. יהודה קען קעמפן וואו ס־האבן גיקעמפט דעמלט די גבורים אויף די טויערן פון ירושלים אבער זיי קענין קעמפן נאר פאַר עפּיס, נאר פאַר אַ הייליקייט, פאַר אַ ניגון... ער האט אַ טעות, הער טיטוס פון רוים...

„יודעאַ קאַפּטא"... יהודה איז באַזיגט.

און מיגועל סאַנטא האט זיך צולאַכט מיט אַ גרויס און שאַרף גילעכטער.

כאַ... כאַ... כאַ...

ד.

מיט עטלעכע טעג שפּעטער איז אין ביורא פון מי־ליטערישן שטאַב צום לייטינאַנט פאַרינעעטי גיקומין אַ מאַנספערשוין און אים גיברענגט עפּיס אַ פּעקל. לייטינאַנט פאַרינעעטי האט אויפגיהויבן זיינע קורצזיכטיקע אויגן און נישט דערקענט דעם אַריינגיקומינים.

— איך בין מיגועל סאַנטא — האט יענער טרוקן גיזאָגט, איך האב אייך אָפּגיברענגט דעם מיליטערישן מונדיר — באַפעל איז באַפעל.

א... האט דער לייטינאַנט גיקוקט פאַרוואונדערט און אַ ביסל דערשראָקן, חבר... הער... סאַנטאַ?

ווי אַזוי איז דאָס מעגלעך?

דער מענטש וואָס איז פאַר אים גישטאַנין איז גיווען אין גאַנצן גראָ.

ס־זענין ערשט פאַרלאָפן עטלעכע טעג זינט ער האט אים דאָס לעצטע מאָל גיזעען און איבערגיגעבן דעם באַפעל, דעמלט האט ער נאך גיהאַט שוואַרצע האָר אויפן קאָפּ.

אבער מיגועל סאַנטא, האט אים נישט גילאזט רעדן. אויך מיינע אויסצייכנונגין האב איך אייך צוריקגיבראַכט, הער לייטינאַנט, דעם גאלדינים קרייץ און דעם זילבערנעם אָדלער... נעמט זיי צו הער טיטוס... לייטענענט פאַרינעעטי האב איך גיוואלט זאָגן...

לייטינאַנט פאַרינעעטי האט זיך דערשראָקן, צוריקגיצויגן, יענימס שטים האט אים גישראָקן. ער האט גינומין שנעל און נערוועז אויפבינדן דאָס פּעקל. און פלוצים איז ער גיווארן בלייך און זיך אָנגילענט אין דער וואַנט, ער האט גיוואלט אַ גישריי טון און נישט גיקענט.

אין פּעקל איז גילעגן מיגועל סאַנטאס אפיצירישער מונדור צוריסן אויף שטיקלעך איינגיוויקלט אין די מעדאַלן און מיט קרייד איז גיוועזן אויפגיצייכנט: „יודעאַ קאַפּטא" און דערביי אַ גרויסער פרעג־צייכן...?

לייטינאַנט פאַרינעעטי איז איינציקווייז גיקומין צו זיך.

וואָס איז דאָס? אַ חוצפה פון אייך. ער וועט אים לאזן אַרעסטירן פאַר פאַרניכטן מלוכה פאַרמעגן. ער וועט אים...

אבער פלוצים האט ער דערשפּירט אַ ווייטיק אין קאַרק, וואָס ער שלעפּט די לעצטע צייטן און ער האט פאַרמאַכט די אויגן.

מיט האַלב־טעמפּא חושים האט צו זיינע אויגן דער־גרייכט עפּיס אַ ניגון. אַ ווייטער באַקאַנטער ניגון. ווען ער האט אויפגימאַכט די אויגן איז שוין אין צימער קיינער נישט גיוועזן. בלויז צוריסינע שטיקער פון רוימישן אפיצירישן מונדור האבן זיך גי־וואַלגערט און אין די אויערן זענין גילעגן אַ שטאַרק גילעכטער:

יהודה איז באַזיגט? כאַ... כאַ... כאַ...

פונים אינסטיטוט פאַר פאַך־אויסבילדונג און יידישער דערציאונג „אוהל שרה"

רעגיסטראַציע אויפן יאָר ת"ש

נאָך דער פסח־הפסקה האט זיך אין „אוהל שרה" צוריק אָנגיהויבן נאָרמאַל די לימודים. דער לאקאַל איז אויך אויפגיפרישט גיווארן און ס־איז אויך אַנגאַזשירט גיווארן אַ ספּעציעלע לערערן־דערציערן, אַ חוץ דאָס ביז־יעצטיקע לערערן־פּערסאנאַל.

אויפן זומער האבן זיך גיוועגדיט הונדערטער אָנגינומין צו ווערן אין „אוהל שרה" און מיט באַדויערן האט דער פּאַטראָנאַט אַלע בקשות גימוזט אָפּזאָגן צוליבן דוחק אין פּלאַץ. בכלל ווען אין מיטן יאָר קיין תלמידות נישט אָנגינומין ווערן.

דער פּאַטראָנאַט טרעט שוין צו צו מאַכן די גיהעריקע הכנות אויפן יאָר ת"ש. גלייכצייטיק מיטן צוטרעטן רעאַליזירן דעם פּלאַן פון בויען אַן־אייגן בנין, ווערט ביז דער בנין וועט פאַרטיק ווערן, גידונגין אַ פיל־פאַרגרעסערט לאקאַל שוין אויפן יאָר ת"ש.

שוין פון קומינדיקן חודש סיון אָן הייבט זיך אָן די רעגיסטראַציע אויף נייע תלמידות. נאר במשך דעם חודש סיון וועט פאָרקומען די רעגיסטראַציע און די וואָס וועלן זיך במשך דעם חודש סיון נישט רעגיסטרירן, ווערט נישט פאַרזיכערט צו קענין אָננעמין זיי אויפן נייען יאָר.

בכדי צו קענין גינוי פעסטשטעלן צי די רעגיסטרירטע תלמידה איז ראוי אָנצוקומין אין „אוהל שרה", האט דער פּאַטראָנאַט באַשלאָסן דאָס יעדע, וואָס וויל אָנקומין אינים אינסטיטוט אויפן נייען יאָר מוז קומין אויף אונדזער צענטראַל קאלאניע פון דער צייט ב־כ"ט תמוז היינטיקן זומער.

עס איז דעריבער אומבאַדינג וויכטיק פאַר די אַלע וואָס ווילן אָנקומין אין „אוהל שרד" זיך תיכף צו רעגיסטרירן אויף דער צענטראַלער־קאלאניע. דער חודש צענטראַל־קאלאניע וועט זיין פאַר די תלמידות אַ צוגרייטונג צו זייער אָנקומין אין דעם וויכטיקן מוסד. זיך צו ווענדן אויף דער אַדרעס

Sekretariat „Bnos" Łódź, Kilińskiego 44

„חורב"־זשורנאַל

אונטער דער רעדאַקציע פון דעם דירעקטאר פון חורב־צענטראַלע הר' אַלכסנדר זושא פרידמאַן האט אָנגיהויבן דערשיינין אַ חינוך־זשורנאַל „חורב" אין לשון קודש.

די ערשטע צוויי דערשינינע העפטן זענין מלא וגדוש מיט וויכטיק מאַטעריאַל, וואָס באַהאַנדלין די חינוך־ענינים פון אונדזער שול־לעבן. בכלל מאַכט דער זשורנאַל זייער אַ גוטן רושם און מיר ווינטשן אַ סך הצלחה די דאָזיקע נייע צייטשריפט.

דער קאצקער רבי זצ"ל

דער באַקאַנטער רעליגיעזער שריפטשטעלער און מחבר פון פיל וויכטיקע ספרים הר' פנחס זעליג גליקסמאַן האט אַרויסגיגעבן אַ וויכטיקע מאנאגראַפיע פון קאצקער רבי זצ"ל.

דערווייל איז דערשינין דאָס ערשטע חלק. דער מחבר, ווי ס־איז צו זעען, איז צוגיגאַנגין צו זיין אַרבּיט מיט אמתער פאַרשטענדיניש און גרויס יראת הכבוד ווי דאָס פאַרדינט אַזאַ מאנאגראַפיע.

יעדער פּרק איז זייער גוט באַאַרבּיט און ס־איז צו־נויפגיזאַמלט דאָס נייטיקע מאַטעריאַל וואָס גיט באמת אַ גינויע אָפּשפּילונג פונים לעבן פונים הייליקן קאָצקער רבין זצ"ל. דער מחבר האט פריער גיוויזן זיין חיבור גדולי ישראל און באַקומין דערויף זייער הסכמה.

נאָכן דערשיינין פונים גאַנצן ספר וועלן מיר געבן אַן־אויספירלעכע רעצענזיע.

אויפנאַמע פאַר י. עמיאט אין לאָדזש

דינסטיק כ"ט ניסן האט די רעדאַקציע „בית יעקב" אין לאָדזש איינגיאָרדנט אַן־אויפנאַמע לכבוד דעם דיכטער ישראל עמיאט אין שייכות מיטן נאָנטן דער־שיינין פון זיין זאַמל־בוך פאַר קינדער און יוגנט.

צו דער אויפנאַמע זענין גיקומין אַלע רעליגיעזע שרייבער אין לאָדזש און אָנגיזעענע עסקנים און כלל טוער. אַלס יושב־ראש האט דער עולם אויסגיקליבן דעם באַקאַנטן עסקן ד"ר יעקב שלאָסער.

דער פאָרזיצער האט גיהאַלטן אַ גייסטרייכע רעדע לכבוד דעם גאַסט, אויסגידרוקט זיין פרייד אויף דעם באַזוך פון עמיאטן אין לאָדזש.

דיר. נטע בערלינער האט זיך באַריכות אָפּגעשטעלט אויפן פילזייטיקן חשיבות פון עמיאטס רעליגיעז־ליטעראַרישע שאַפונגין און אָנגיוויזן דערויף אַז עמיאט איז צווישן די יחידי סגולה וואָס באַרייכערן אונזער ליטעראַטור מיט וואָגיקע פיין־ליטעראַרישע שאַפונגין.

וועגן עמיאטס צושטייער האבן זיך באַזונדער אָפּגי־שטעלט די חברים גערשט, הורוויץ, שנור א. א. רעד. פרידנזאָן האט אַרומגירעט עמיאטס ראָל אין דער נייער רעליגיעזער קינדער־ליטעראַטור. ס־זענין אויך פאָרגילייענט גיווארן פון עמיאטס אַ רייע נישט גי־דרוקטע קינסטלערישע שירים.

צום סוף פון דער אויפנאַמע האט דער דיכטער ישראל עמיאט גידאַנקט פאַרן קבלת פנים און ד"ר שלאָסער האט גירופן דעם עולם צו שאַפן אַבאָנענטן פאַר זיין לידער־בוך. דער גאַנצער עולם האט זיך באַלד אויפן אָרט דעקלאַרירט פאַר דער דאָזיקער וויכטיקער אַקציע.

דוד זאַריצקי

ר׳ לייבס גמילת־חסד

(נאָוועלע)

(פון „ר׳ לייבס לעבן״)

— **האָט** שוין, הייסט עס — ר׳ לייב אַ גמילת חסד! און קומין, קומט עס פאַר אַזוי:

גייט אַ־יין אַ יודענע, אַ דאַרע, איינגעבויגענע, דאָס טיכל אַ־ויפגירוקט איבערן שטערן, די הענט פאַרשטעקט אונטערן פאַטשיילע און וואַרט:

— וואָס דאַרפט איר?

— זאָל אייך — דער וואָס כ־האָב די הענט נישט גיוואַשן בענטשן אייער נאָמין, זאָל אייך דער, וועמין כ־בין נישט ווערט זיין הייליקן נאָמין צו דער. מאַנין, באַגליקן אייך...

— נו גוט!... אָבער וואָס דאַרפט זיר, אַ הלוואה?

— אַז איר זענט אַ נביא! און נעמט אַרויס פון אונטער דער פאַטשיילע אַפּ־ר, אַ פּאָר בריליאַנטינע אוירינגלעך אַזש עס צוליכט זיך אַרום.

א משכון!

נעמט ר׳ לייב דעם משכון. באַקוקט אים, וואַרפט אַ זייטיקן בליק אויף דער יודענע און פאַרשטייט:

אַ גבירהטע גיוויס גיוועזן, און די אוירינגלעך זענין אַ שארית הפליטה פון דער צורינינער גבירהשאַפט... נאָר ער זאָגט גאָרנישט. בּאַהאַלט ער דעם משכון אין שענקל נעמט אַרויס פון אַ שופלאָד אין אַלטמאָדישן קאָמאָד די קנאַקער־דיקע פּופּציקערס.

— זאָל עס זיין מיט מזל!

טרייסלט זיך די אונטערשטע ליפּ ביי דער יודענע, די הענט ציטערדיקע, נעמין צונויף די פּאַפּירלעך און קנייטשן עס איין, אַליין נישט וויסנדיק וואָס זיי טון. דורך די פאַרטערערטע אויגן זעט שוין די יודענע גאָרנישט. נאָר זי וייס, אַז קיינער איז שוין אין דעם צימער נישטאָ און זי האָט נישט וועמין צו דאַנקין. זי פילט אָבער, אַז עפּיס אומזעבאַריס און גליקלעכעס האָט זיך ווי אַ זוניקער שטראַל פאַרקליבן אין איר נשמה און וויל עמיצן זאָגן גוטס, וויל אַלימין דעדציילן, קושן האַלדזן, טאַנצן פון פרייד.

אָבער דער צימער איז אַ קליינער, זי גיט זיך אַ דריי שלאָגט זיך אָן אין אַ טיש אין אַ שטול, מאַכט אַ גירויש און דערשרעקנדיק זיך פאַר אירע אייגינע שלאָבערדיקע טריט, רוקט זי זיך הינטוייילעכטס אַהויס קושנדיק דער מזוזה זאָגנדיק:

בענטש אים גאָטעניו האַרציקער!

נאָכדעם גייט אַריין אַלטער דער קרעמער.

ער איז שוין אייגנטלעך קיין קרעמער נישט, דער נאָמין איז אים גיבליבן פונקט ווי די גוטע אַטלאַסינע קאַפּאָטע אויף שבת, וועלכע ער טראָגט עס יעצט מיט זיך כדי צו פאַרמשכּינין. פון זיין קרעמעריי איז אים גיבליבן בלויז רעוומאַטיזם אין די פיס. עס דאַכט זיך אים היינט אויך, אַז ער לויפט ערגיץ איינקויפן סחורה פון באַן, צו צאָלן אַ וועקסל, באמת אָבער גייט ער סתם אַזוי איבערן שטעטל.

גוט מאָרגן!

ער דאַרף אַ הלוואה בלויז אויף אַ קורצער צייט, ביז עס וועט אָנקומין זיין זון פון אַמעריקע,! ער קאָן אייגנטלעך נעמין אין שטאָטישן גמ״ח אָבער דאָרט קאָסט אַזוי און אַזעלכיס...

— אַ פּופּציקער דאַרף ער.

ער נעמט אַרויס די קאַפּאָטע, ר׳ לייב באַטראַכט איר, זי איז ווערט גיוויס צען קאַרבּוינים, טער נישט. אָבער ר׳ לייב שאָקלט חשיבותדיק מיטן קאָפּ, זיין בערדל גלאַנצט מיט הנאהדיקן שמייכל.

— וואו האָט איר עס גיקריגן אַזאַ גוטע קאַפּאָטע? זי איז דאָך ווערט ממש אַ הון רב, אַ מטמון!

גלייכן זיך אויס אויף אַ ווײַלע די קנייטשן אויף אַלטערס פּנים און אַ ציטער פון אַ שמייכל באַהאַלט זיך אין די ווינקלין פון מויל און קאַפּיעט צווישן די ווייסע האָר פון באָרד.

— נאָך פון יענע קרעמערישע צייטן!

— אַזוי, אַזוי, זי איז ווערט אַ הונדערטער גיוויס!

— זי האָט מער גיקאָסט פון...

— ס איז גאָרנישט, אַמאָליקע סחורה, איר שפּילט זיך! היינט קאָסט עס טאַ־ פּלט וואָס זאָג איך, ס־איז בכלל נישט בנמצא, אפשר דאַרפט איר נאָך געלט?

— א..א..א..!

ר׳ לייב נעמט מיט יראת הכבוד די קאַפּאָטע הענגט איר אַריין אין אַלמער און ציילנדיק דאָס געלט רעט ער צו זיך אַליין:

אַ מציאה אַ הונדערטער!

קומט פרייטיק בייטאָג איז ר׳ לייב פאַרהאַוויט!

מע דאַרף די שבתדיקע בגדים באַטראַכטן!

אַלטערס קאַפּאָטע מוז מין אָוועקטראָגן, ־וואָרן אויב נישט וועט ער דאַרפן זיצ שבת אין שול אין די וואָכנדיקע בגדים.

און אַלטער דער קרעמער זיצט אויפן מזרח. —

פאַראַן ביי אים גוטע טערקישע שאַלן, סויבּלנע שטריימלעך, וועמין זייערע בעל־בתים זענין גיוואוינט צו טראָגן אום שבת.

— נו?

ער טראָגט די אַלטע בגדים אויף די אָרימס ווי אַ הענדלער פון אַלטע בגדים.

ער רוקט זיך אַריין פּאַמעלעך אין פאַדער-שטוב, לייגט אָוועק דעם בגד און רוקט זיך אַרויס נאָך שטילער.

ווייס מין נישט ווער עס האָט גיבּרענגט. און טאָמער כאַפּט מין יאָ, פאַרענט־ פערט ער זיך:

— גיוואַלט זיך דורכגיין, טראַכט איך, מעט דערווייל אָוועקטראָג,׳ די בגדים, ס־איז דאָך שבת!

די אוירינגלעך פון דער יודענע האָט ער גיבּרענגט אויף יום־טוב! זי האָט אים דערזעען איז זי אַרויסגילאָפן אַנטקייגן מיט איר דראָבּגים, נאָך אַלץ גבירישן גאַנג, גיפינטלט מיט די אויגן פון פרייד און גישטאַמלט:

איך האָב נאָך נישט, נאָך נישט... ס־איז ווי ביי אייך... און דער משכּון!

— וואָס רעט איר, ווער קומט נאָך געלט? אַז ס־איז נאָך די צייט נישטאָ, האָט ר׳ לייב הייליק זיך פאַרענטפערט. קומט נאָר אַריין אין שטוב וועל איך אייך זאָגן...

ער איז אַריין, און ווען די יודענע האָט נישט באַמערקט האָט ער אָוועקגי־ לייגט די אוירינגלעך אויפן טיש און זיך גיוואַלט אַרויסרוקן. די יידענע האָט עס אָבער דערזעען.

זי איז זיבליבן שטיין מיט אַנ־אָפן מויל, איינאיינציקער צאָן פון פאָרנט האָט זיך גישוואַרצט אַנטקייגן ר׳ לייבס צושראָקינים פנים.

— מ...מ...יינע

— אויף יום-טוב האָט ר׳ לייב גישטאַמלט. איר דאַרפט דאָך... עס פּאַסט נישט פאַר אייך!...

און לויפנדיק צוריק האָט ער גיטראַכט:

די גאַנצע יאָרן אַ גבירטע יום-טוב אין שול מיט אוירינגלעך גיגאַנגין, וועלן יעצט די ווייבער שאָקלין מיט די קעפּ און איר באַדויערן און זי וועט האָבּן צער...

זאָל מין טאַקי נישט דערקענין...

רעגיסטרירט אייך שוין

לייגט נישט אָפּ אויף שפּעטער, איילט אייך צו זיין די ערשטע פון די באַטייליקטע אינים דריטן

פירערבס־קורס „חוות שמואל״!

פרק

(צייכנונג)

גיוועון בין איך בסך־הכּל דעמלט נאָר אין צוויי ערטער, אין וואַרשע, וואו איך האָב מיטן טאַטן זיך מיטגיקריגן, און אין טשעכאַ־טשינעק, וואוהין די באָבע האָט מיך מיטגינומין. איך בין אַלט גיוועון אַכט יאָר. נאָר גיזעען האָב איך שוין אַ וועלט מיט גישעענישן, ווילדע, מאָדנע, אויסטערלישע.

אין וואַרשע — ליכט-רעקלאַמיס. אַ ליכטיקער גיהיי־ מער פינגער וואָס צייכנט ערגיץ אויף אַ דאַך פון אַ מויער אַנ־אות, נאָך אַנ־אות, אַ וואָרט נאָך אַ וואָרט, אַ גאַנצע שורה, די שורה פאַרענדיקט זיך מיט אַ ווײדעלע און פאַרשווינדט אויף אַ גיהיימניספולן אופן אין דער ערד אַריין.

און אין טשעכאָטשינעק האָב איך איינגיזויגן אין זיך דעם גאַנצן גרויל פון אַ גישעעניש, וואָס האָט דעמלט דאָרטן פּאַסירט.

אַנטיסעמיטן האָבן באַצאָלט אַ יידישן משוגענעם ער זאָל צושניידן די ספרי תּורהס אין בית־המדרש, און זיי שפּעטער אַריינוואַרפן אין אַנ־אומריין אָרט. ס־איז גישעען ביינאַכט און אין פאַרטאָג האָט עס שוין גיראַיעט: דער שרעקלעכער פאַל איז באַלד גיוואָרן באַקאַנט און צונויפגיזאַמלט אַלע קור-געסט. מע איז גיקומין צולויפן ווי בעת אַ שריפה, נישט אינגאַנצן אָנגיטון. ווי עס וואָלט ערשט גישעען שטייט מיר פאַר די אויגן דאָס גאַנצע רעטיניש, איך הער די יללות פון דער עדה יידן, איך זע נאָך דעם כמורנים טאָג וואָס איז גילעגן איבערן קור־אָרט, אַנ־אָנגיפּאָר פון מענטשן, רוסישע סטראַזש־ ניקיס, מע נעמט אַרויס פון די אומריינקייטן די צו־ שניטענע גווילים, מע וואַשט זיי אין באַליעס וואַסער, אַ לויה מיט טויזנטער מענטשן, גיוויין, גיוויין, גיוויין איבער פעלדער.

עס מוז זיין קנאַפּע 20 יאָר, מענטשן מוזן זיך אוודאי דערמאָנין אַזאַ פּאַסירונג אין יענער צייט, אַז מיך האָט דאָס אָנגיפולט מיט אַזאַ מאָדנים אומ־ רו, וואָס איז לאַנג לאַנג נאָך דעם גישטילט גי־ וואָרן.

די שיינע טעג זענין מיר שפּעטער נישט באַקומין, אפילו נישט דאָס קלעטערן אויף דער „טענזשניע״ (באַקאַנטער זייער הויכער זאַל-פילטער אין טשעכאַ־ טשינעק) און אַז כ־בין אַהיימגיקומין איז מיר אַלץ פרעמד גיוועזן. וואָס פאַראַ אינטערעס האָבן אין מיר גיקענט דערוועקן ראובן דעם בעל־עגלהס ביינערנע קנעפּ מיט די בלומין און אפילו זיין באַטערייקע. אט דאָס שדל וואָס לייכט אין דער פינצטער מיט אַ קליינים קוועטש (נאָר וואָס אויפגיקומינע דערפינ־ דונג). אַנדערע זאַכן האָבן מיך דעמלט פאַראינטע־ ריסירט. זאַכן וואָס כ־בין צו זיי ווייניק גיוועזן דער־ וואַקסן, און האָב זיי מיר נישט גיקענט פאַר־ טייטשן.

אָבער צו דעם אַלים איז איין טרייסט גיוועזן: דאָס פעלד.

פרייטיק נאָך האַלבן טאָג איז מין פריי גיוואָרן פון חדר, דעמלט האָט אונז שוין אָפּגיוואַרט דאָס ברייטע און גיקעסטלטע שאַכמאַט-פונאַנדערגיוואַקסינע תּבואה־ פעלד, צווישן די תּבואות, צווישן די קאָרן-בלומין אַלדאָס נישט קינדערישע אין מיר, די מאָדנע חלומות בהקיץ, די נישט קלאָרע אומרואיקע פאַר־ לאַנגין, זענין פאַרוויִשט גיוואָרן. איך בין גיוואָרן אינגאַנצן דאָס, צו וועלכן, כ־האָב מיך מיט מיינע יאָרן גיפּאַסט, אַ קינד. אַזוי פלעגן מיר זיך שפּילן ביז פאַרנאַכט, גייאָגט זיך נאָך אַנטלויפנדיקע זשאַ־ בּעלעך, נאָך צושפּרינגינע זונין-שטראַלן וואָס פלעגן אַרומטאַנצן צווישן די תּבואות, אָפּגישיינט פון ערגיץ אַ ווייטן אפינים פענצטער, וואָס האָט זיך אין דער זון גישפּינלט, שמייכלין צו די בלאָע-קאָרן בלומין און זיך חברן מיט זיי ווי מיט לעבּידיקע באַשעפי־ נישן בין איך מיט ראובנין גילעגן מיט די פנימלעך אַרויף צום הימל, און גיוועזן אַזוי זאָרגלאָז, ווי די וואָס האָבן פון צווישן די תּבואה זיך איבערגי־ רופן.

ווי אַ קאָנטראַסט צום צושמייכלטן פעלד איז גיוועזן דעם זיידנס גאָרן-שטיבל. דאָרט איז אַלץ אַזוי ערנצט גיוועזן. דאָרט איז דער זיידע דאָס רוב פון זיין מעת־לעת; איבער ספרים גיזעסן, דאָ פלעג די זון אַריינקומין אויף די שפּיץ פינגער דרך־ארצדיק, און די שטראַלן האָבן איינגיהאַלטן דעם אָטים נישט אַרויסצופּלאַצן פון גרויס שמחה זייער פרייד אין דער שטילקייט אַריין...

שטילער ווי ערגיץ אַנדערשוואו, פלעגן זיך די שאָ טּ:ס דאָ צולייגן און דרימלין מיט צוגילייגטע וויעס אין אט דעם גאָרן-שטיבל אַרויסקומינדיק, פלעגן ווי פון האַרצן אַרויס צוריק אויפלעבן די ווייטע זעאונ־ גין פון מיין נישט קינדערישן גימיט.

אַלץ האָט דאָך דאָ גיהאָט אַזאַ מאָדנע שפּראַך. דער אויוון וואָס שטייט אין ווינקל און באַ־ האַלט אין זיך אַ סוד, אפשר יענע פּאַסירונג פון קאַלך-אויוון פון אור כשדים, די פאַרשידינע אַלטע מעבּל-שטיקער, יעדער מיט אַ באַזונדער פּנים, מיט אַ באַזונדער צורה, מיט זיין לשון.

מיט אַ פאַרקוועטשט האַרץ פלעג איך אַרומגיין, אַרומ־ שפּרינגען און ברומין יענץ טרויעריק תּנועהלע, וואָס כ־האָב אין מיין קינדערישע נשמה גיטראָגן נאָך מיט־ גינומין פון טשעכאָטשינקער מוזיק-אָרקעסטער, וואָס פלעג שפּילן אין פּאַרק. צו א: דעם ניגון מיינים, דעם שענצטן אין דער וועלט, זענין נאָך צוגיקומין, נאָך שטילע טענער אין שבת בייטאָג אַריין. אט האָט אַ טירל זיך וויגנדיק ערגיץ אויף אַ פאַרלאַזינים פלויט, גילאָזט הערן אַזאַ ווייטע אומיטיקע מעלאָדיע אַ האָן האָט אין בייטאָג אַריין זיך צוקרייט מאַנאַטאָן. דער ווינט האָט לייכט אַ שפּיל־גיטון מיטן בלעך פון דאַך און אים צואוויגט אין באַס־טענער. אַ שטיל פורל איז אַנטשוויגן גיוואָרן אין ׳דער ווייט, און צווישן דעם אַלים איז דער זיידע גיוועזן פאַרבאָרגן אין ספרים.

וואָס ברומסטו כסדר? איך פאַרליר זיך — קום וועט מין לערנין פרק. נעם אַ משניות. די צוויי וועלטן מיינע האָבן זיך פאַראייניקט, וואו אַהין האָט גיצויגן מיין קינדעריש האַרץ? ערגיץ אין דער טיף האָט מיך אָוועקגיצויגן אין אַ ווייט און שטיל לאַנד פון יענע גאָלדינע מעשיות, וואו פרינצן זיצן אין זייערע גאָל־ דינע שלעסער און אַזאַ שטילקייט הערשט, אַזאַ שטילקייט...

דאָ אין דער הויך אויפן גאָרן־שטיבל האָט זיך די חכמה פון דער וועלט פאַרקליבן, אַ רואיקע אַזאַ, אַ פאַרטראַכטע. דאָ הערשט רו, איך באַטראַכט דאָס פּנים פון זיידן די קנייטשן ווי פאַלדן פון אַ שטילן טייך, וואָס פליסט זיך בנעימותדיק גילאַסן, וויגן זיך איבער זיין בלייך גיזיכט, די אויגן שפּיגלין פון דער שטילקייט-בליצן פאַר קלוגשאַפט, און דער ניגון אַ גימיש פון טרויער און פרייד, דרינגט, דרינגט אַריין אין מיין קינדעריש הערצל: כּל ישראל יש להם חלק לעולם הבא!

פייגעלעך מיינע פעלד-פייגעלעך לויפן אַרומפּ ענצטער, שטעלן זיך אויף די קאַרגיזן, צוויטשערן, אַרבּיטן מעשים, כ-זאָל מיך אומקוקן אויף זיי. זיי שיקן אַ בליק, כאַפּן זון-שטראַלן, אויף די פליגעלעך לאָזן בלאָזן די פעדערלעך פון ווינט. האַלטן זיך קוים קוים אויף אַ קליינים שפּיץ, וויגן זי: אט נאָר אַראָפּצו־ לאָזן און בלייבן דאָך אַזוי צוגישמידט פון ליבשאַפט

(סוף אויף זייט יח)

דערלייזונג

אַ מאַמע מיט אַ פאַטשיילע איינגיהילט
איבער הייזער שלאָבערינדיק,
אַ נרבה בעטנדיק.

אַ רוק דיך אָפּ,
גיי אַראָפּ פון וועג,
אפשר דרימלט ער איצט,
ביי דער מאַמין אויף דער האַנט,
דער פירער פון מיין פאָלק,
מיר וואַרטן אַזוי לאַנג אויף אים...

און צו אַלע מאַמיס פון מיין פאָלק
אין די גערטנער וועגעלעך פירנדיק,
וועט מיין מילדקייט דורכגיין.
אפשר דאָ, אפשר דאָרט,
אין וויגעלע אויף אַ קישעלע אויסגיהאַפטן,
מיט אַ שמייכל אויפן פנימל באַחנט,
פאַרט ער, דער לאַנג דערוואַרטיטער.

אַ פאַרזיכטיק מאַמע פאַר אַ בייז אויג
פאַר אַ שלעכטן ווינט,
פאַר אַ פערד וואָס גייט אַראָפּ פון וועג,
פאַר אַ פויסט פון אַ פיינט,
וואָס קען דיין קינד איצט טרעפן.

עס זענין די אויגן בלינד שוין פון וויינין
פון בענקשאַפט און דערוואַרטונג
– עס וויינט? עס וויינט?
– אַ שלאָג: עס נישט!...
דערצערן עס נישט...
אַ קוש עס קוש עס
קוש עס אויס
מיט אונדזער מיליאָניק מויל.
אין דער וויג נאָך
דיין קינד.

אַ גייט אַראָפּ פון וועג, דורכגייער
פאַרהאַלט נישט לאַנג דעם בליק
קיין בייז אויג, קיין שלעכטס חלילה
זאָל גישעען.
אָוונטן, האַלט זיך איין!
ברען נישט צופיל, זון!
אפשר שלומערט ער דאָרט,
דער דערלייזער פון מיין פאָלק
מיר וואַרטן אַזוי לאַנג אויף אים...

י. עמיאָט

דוד זאַריצקי — ר' לייבס גמילת-חסד (נאָוועלע)

(פון „ר' לייבס לעבן")

— האָט שוין, הייסט עס — ר' לייב אַ גמילת חסד!

און קומין, קומט עס פּאַר אַזוי:

גייט אַ־יין אַ יודענע, אַ דאַרע, איינגיבויגינע, דאָס טיכל אַ־ויפגירוקט איבערן שטערן, די הענט פאַרשטעקט אונטערן פאַטשיילע און וואַרט:

— וואָס דאַרפט איר?

— זאָל אייך — דער וואָס כ'האָב די הענט נישט געוואַשן בענטשן אייער נאָמין, זאָל אייך דער, וועמין כ'בין נישט ווערט זיין הייליקן נאָמין צו דער-מאָנין, באַגליקן אייך...

— נו גוט!... אָבער וואָס דאַרפט זיר, אַ הלוואה?

— אַז איר זענט אַ נביא! און נעמט אַרויס פון אונטער דער פאַטשיילע אַפּ־ר, אַ פּאָר ברילאַנטינע אויערינגלעך אַזש עס צולייכט זיך אַרום.

א משכון!

נעמט ר' לייב דעם משכון, באַקוקט אים, וואַרפט אַ זייטיקן בליק אויף דער יודענע און פאַרשטייט:

אַ גבירהטע געווים געווען, און די אויערינגלעך זענין אַ שארית הפליטה פון דער צורינינער גבירהשאַפט... נאָר ער זאָגט גאָרנישט. באַהאַלט ער דעם משכון אין שענקל נעמט אַרויס פון אַ שופלאַד אין אַלטמאָדישן קאָמאָד די קנאַקער-דיקע פּופּציקערס.

— זאָל עס זיין מיט מזל!

טרייסלט זיך די אונטערשטע ליפּ ביי דער יודענע, די הענט ציטערדיקע, נעמין צונויף די פּאַפּירלעך און קנייטשן עס איין, אַליין נישט וויסנדיק וואָס זיי טון. דורך די פאַרטרערטע אויגן זעט שוין די יודענע גאָרנישט. נאָר זי ווייס, אַז קיינער איז שוין אין דעם צימער נישטאָ און זי האָט נישט וועמין צו דאַנקין. זי פילט אָבער, אַז עפּיס אומזעבאַריס און גליקלעכעס האָט זיך ווי אַ זוניקער שטראַל פאַרקליבן אין איר נשמה און ווילט עמיצן זאָגן גוטס, וויל אַלימין דערציילן, קושן האַלדזן, טאַנצן פון פרייד.

אָבער דער צימער איז אַ קליינער, זי גיט זיך אַ דריי שלאָגט זיך אָן אין אַ טיש אין אַ שטול, מאַכט אַ גירויש און דערשרעקנדיק זיך פאַר אירע אייגינע שלאָבערדיקע טריט, רוקט זי זיך הינטווייַלעכטס אַהויס קושנדיק דער מזוזה זאָגנדיק:

בענטש אים גאָטעניו האַרציקער!

נאָכדעם גייט אַריין אַלטער דער קרעמער.

ער איז שוין אייגנטלעך קיין קרעמער נישט, דער נאָמין איז אים געבליבן פונקט ווי די גוטע אַטלאַסינע קאַפּאָטע אויף שבת, וועלכע ער טראָגט עס יעצט מיט זיך כדי צו פאַרמשכינין. פון זיין קרעמעריי איז אים געבליבן בלויז רעוומאַטיזם אין די פיס. עס דאַכט זיך אים היינט אויך, אַז ער לויפט ערגיץ איינקויפן סחורה פון באַן, צו צאָלן אַ וועקסל, באמת אָבער גייט ער סתם אַזוי איבערן שטעטל.

גוט מאָרגן!

ער דאַרף אַ הלוואה בלויז אויף אַ קורצער צייט, ביז עס וועט אָנקומין זיין זון פון אַמעריקע,! ער קאָן אייגנטלעך נעמין אין שטאָטישן גמ"ח אָבער דאָרט קאָסט אַזוי און אַזעלכעס...

— אַ פּופּציקער דאַרף ער.

ער נעמט אַרויס די קאַפּאָטע, ר' לייב באַטראַכט איר, זי איז ווערט געווים צען קאַרבוינים, טער נישט. אָבער ר' לייב שאָקלט חשיבותדיק מיטן קאָפּ, זיין בערדל גלאַנצט מיט הנאהדיקן שמייכל.

— וואו האָט איר עס גיקריגן אַזאַ גוטע קאַפּאָטע? זי איז דאָך ווערט ממש אַ הון רב, אַ מטמון!

גלייכן זיך אויס אויף אַ ווײַלע די קנייטשן אויף אַלטערס פּנים און אַ ציטער פון אַ שמייכל באַהאַלט זיך אין די ווינקלין פון מויל און קאַפּיעט צווישן די ווייסע האָר פון באָרד.

— נאָך פון יענע קרעמערישע צייטן!

— אַזוי, אַזוי, זי איז ווערט אַ הונדערטער געווים!

— זי האָט מער גיקאָסט פון...

— ס איז גאָרנישט, אַמאָליקע סחורה, איר שפּילט זיך! היינט קאָסט עס טאָ-פלט וואָס זאָג איך, ס־איז בכלל נישט בנמצא, אפשר דאַרפט איר נאָך געלט?

— א..א..א..!

ר' לייב נעמט מיט יראת הכבוד די קאַפּאָטע הענגט איר אַריין אין אַלמער און ציילנדיק דאָס געלט רעט ער צו זיך אַליין:

אַ מציאה אַ הונדערטער!

קומט פרייטיק ביינאַכט איז ר' לייב פאַרהאַוויט!

מע דאַרף די שבתדיקע בגדים באַטראַכטן!

אַלטערס קאַפּאָטע מוז מין אָוועקטראָגן, וואָרן אויב נישט וועט ער דאַרפן זיצן שבת אין שול אין די וואָכנדיקע בגדים.

און אַלטער דער קרעמער זיצט אויפן מזרח.

פאַראַן ביי אים גוטע טערקישע שאַלן, סויבלנע שטריימלעך, וועמין זייערע בעל־בתים זענין געוואוינט צו טראָגן אום שבת.

— נו?

ער טראָגט די אַלטע בגדים אויף די אָרימס ווי אַ הענדלער פון אַלטע בגדים.

ער רוקט זיך אַריין פּאַמעלעך אין פאָדער-שטוב, לייגט אַוועק דעם בגד און רוקט זיך אַרויס נאָך שטילער.

ווייס מין נישט ווער עס האָט גיבראַנגט. און טאָמער כאַפּט מין יא, פאַרענט-פערט ער זיך:

— גיוואַלט זיך דורכגיין, טראַכט איך, מעט דערווייל אַוועקטראָג די בגדים, ס־איז דאָך שבת!

די אויערינגלעך פון דער יודענע האָט ער גיבראַנגט אויף יום־טוב! זי האָט אים דערזעען איז זי אַרויסגילאָפן אַנטקייגן מיט איר דראַבגים, נאָך אַלץ גבירישן גאַנג, גיפינטלט מיט די אויגן פון פרייד און גישטאַמלט:

איך האָב נאָך נישט, נאָך נישט... ס־איז ווי ביי אייך... און דער משכון!

— וואָס רעט איר, ווער קומט נאָך געלט? אַז ס־איז נאָך די צייט נישטאָ, האָט ר' לייב הייליק זיך פאַרענטפערט. קומט נאָר אַריין אין שטוב וועל איך אייך זאָגן...

ער איז אַריין, און ווען די יודענע האָט נישט באַמערקט האָט ער אַוועקגי-לייגט די אויערינגלעך אויפן טיש און זיך גיוואַלט אַרויסרוקן. די יידענע האָט עס אָבער דערזעען.

זי איז זיבליבן שטיין מיט אַן־אָפן מויל, איינאיינציקער צאָן פון פאָרנט האָט זיך גישוואַרצט אַנטקייגן ר' לייבס צושראָקינים פּנים.

— מ..מ...יינע

— אויף יום-טוב האָט ר' לייב גישטאַמלט. איר דאַרפט דאָך... עס פּאַסט נישט פאַר אייך!...

און לויפנדיק צוריק האָט ער גיטראַכט;

די גאַנצע יאָרן אַ גבירטע יום־טוב אין שול מיט אויערינגלעך גיגאַנגין, וועלן יעצט די ווייבער שאָקלין מיט די קעפּ און איר באַדויערן און זי וועט האָבן צער...

זאָל מין טאַקי נישט דערקענין...

רעגיסטרירט אייך שוין

לייגט נישט אָפּ אויף שפּעטער,
איילט אייך צו זיין די ערשטע פון
די באַטייליקטע אינים דריטן

פירערס־קורס „חוות שמואל"!

פּרק

(צייכנונג)

גיוועזן בין איך בסך־הכל דעמלט נאָר אין צוויי ערטער, אין וואַרשע, וואו איך האָב מיטן טאַטן זיך מיטגיקריגן, און אין טשעכאָ-טשינעק, וואוהין די באָבע האָט מיך מיטגינומין.

איך בין אַלט גיווען אַכט יאָר. נאָר גיזעען האָב איך שוין אַ וועלט מיט גישעענישן, ווילדע, מאָדנע, אויסטערלישע.

אין וואַרשע — ליכט-רעקלאַמיס. אַ ליכטיקער גיהיי-מער פינגער וואָס צייכנט ערגיץ אויף אַ דאַך פון אַ מויער אַן־אות, נאָך אַן־אות, אַ וואָרט נאָך אַ וואָרט, אַ גאַנצע שורה, די שורה פאַרענדיקט זיך מיט אַ ווײַדעלע און פאַרשווינדט אויף אַ גיהיימניספולן אופן אין דער ערד אַריין.

און אין טשעכאָטשינעק האָב איך איינגיזויגן אין זיך דעם גאַנצן גרויל פון אַ גישעעניש, וואָס האָט דעמלט דאָרטן פּאַסירט.

אַנטיסעמיטן האָבן באַצאָלט אַ יידישן משוגענעם ער זאָל צושניידן די ספרי תורהס אין בית־המדרש, און זיי שפּעטער אַריינוואַרפן אין אַן־אומריין אָרט. ס־איז גישען ביינאַכט און אין פאַרטאָג האָט עס שוין גיראַיעט: דער שרעקלעכער פאַל איז באַלד גיוואָרן באַקאַנט און צונויפגיזאַמלט אַלע קור-געסט. מע איז גיקומין צולויפן ווי בעת אַ שריפה, נישט איינגאַנצן אָנגיטון. ווי עס וואָלט ערשט גישען שטייט מיר פאַר די אויגן דאָס גאַנצע רעטיניש איך הער די יללות פון דער עדה יידן, איך זע נאָך דעם כמורנים טאָג וואָס איז גילעגן איבערן קור-אָרט, אַן־אָנגיפּאַר פון מענטשן, רוסישע סטראַזש-ניקיס, מע נעמט אַרויס פון די אומריינקייטן די צו־שניטינע גווילים, מע וואַשט זיי אין באַליעס וואַסער, אַ לויה מיט טויזנטער מענטשן, גיוויין, גיוויין, גיוויין איבער פעלדער.

עס מוז זיין קנאַפּע 20 יאָר, מענטשן מוזן זיך אוודאי דערמאָנין אַזאַ פּאַסירונג אין יענער צייט, אַז מיך האָט דאָס אָנגיפולט מיט אַזאַ מאָדנים אומ-רו, וואָס איז לאַנג לאַנג נאָך דעם גישטילט גי-וואָרן.

די שיינע טעג זענין מיר שפּעטער נישט באַקומין, אפילו נישט דאָס קלעטערן אויף דער „טענזשניע" (באַקאַנטער זייער הויכער זאַל-פילטער אין טשעכאָ-טשינעק) און אַז כ־בין אַהיימגיקומין איז מיר אַלץ פרעמד גיוועזן. וואָס פאַראַ אינטערעס האָבן אין מיר גיקענט דערוועקן ראובן דעם בעל־עגלהס ביינערנע קנעפּ מיט די בלומין און אפילו זיין באַטערייקע. אַט דאָס שדל וואָס לייכט אין דער פינצטער מיט אַ קליינים קוועטש (נאָר וואָס אויפגיקומינע דערפינ-דונג). אַנדערע זאַכן האָבן מיך דעמלט פאַראינטע-ריסירט. זאַכן וואָס כ־בין צו זיי ווייניק גיוועזן דער-וואַקסן, און האָב זיי מיר נישט גיקענט פאַר-טייטשן.

אָבער צו דעם אַלים איז איין טרייסט גיוועזן: דאָס פעלד.

פרייטיק נאָך האַלבן טאָג איז מין פריי גיוואָרן פון חדר, דעמלט האָט אונז שוין אָפּגיוואַרט דאָס ברייטע און גיקעסטלטע שאַכמאַט-פונאַנדערגיוואַקסינע תבואה־פעלד, צווישן די תבואות, צווישן די קאָרן-בלומין אַלדאָס נישט קינדערישע אין מיר, די מאָדנע חלומות בהקיץ, די נישט קלאָרע אומרואיקע פאַר-לאַנגין, זענין פאַרוויישט גיוואָרן. · איך בין גיוואָרן איינגאַנצן דאָס, צו וועלכן, כ־האָב מיך מיט מיינע יאָרן גיפּאַסט, אַ קינד. אַזוי פלעגן מיר זיך שפּילן ביז פאַרנאַכט, גייאָגט זיך נאָך אַנטלויפנדיקע זשאַ-בעלעך, נאָך צושפּרינגינע זונין-שטראַלן וואָס פלעגן אַרומטאַנצן צווישן די תבואות, אָפּגישיינט פון ערגיץ אַ ווייטן אפינים פענצטער, וואָס האָט זיך אין דער זון גישפּיגלט, שמייכלין צו די בלאָע-קאָרן בלומין און זיך חברן מיט זיי ווי מיט לעבידיקע באַשעפי־נישן בין איך מיט ראובנין גילעגן מיט די פּנימלעך אַרויף צום הימל, און גיוועזן אַזוי זאָרגלאָז, ווי די וואָס האָבן פון צווישן די תבואה זיך איבערגי-רופן.

דערלייזונג

אַ מאַמע מיט אַ פאַטשיילע איינגיהילט
איבער הייזער שלאָבערינדיק,
אַ נרבה בעטנדיק.

א רוק דיך אָפּ,
גיי אַראָפּ פון וועג,
אפשר דרימלט ער איצט,
ביי דער מאַמין אויף דער האַנט,
דער פירער פון מיין פאלק,
מיר וואַרטן אַזוי לאַנג אויף אים...

און צו אַלע מאַמיס פון מיין פאלק
אין די גערטנער וועגלעך פירנדיק,
וועט מיין מילדקייט דורכגיין.
אפשר דאָ, אפשר דאָרט,
אין וויגעלע אויף אַ קישעלע אויסגיהאַפטן,
מיט אַ שמייכל אויפן פּנימל באַחנט,
פּאַרט ער, דער לאַנג דערוואַרטיטער.

א פאַרזיכטיק מאַמע פאַר אַ בייז אויג
פאַר אַ שלעכטן ווינט,
פאַר אַ פערד וואָס גייט אַראָפּ פון וועג,
פאַר אַ פויסט פון אַ פיינט,
וואָס קען דיין קינד איצט טרעפן.

עס זענין די אויגן בלינד שוין פון וויינין
פון בענקשאַפט און דערוואַרטונג
– עס וויינט? עס וויינט?
– א שלאָג עס נישט!...
דערצערן עס נישט...
א קוש עס קוש עס
קוש עס אויס
מיט אונדזער מיליאַניק מויל.
אין דער וויג נאָך
דיין קינד.

א גייט אַראָפּ פון וועג, דורכגייער
פאַרהאַלט נישט לאַנג דעם בליק
קיין בייז אויג, קיין שלעכטס חלילה
זאָל גישען.
אָוונטן, האַלט זיך איין!
ברען נישט צופיל, זון!
אפשר שלומערט ער דאָרט,
דער דערלייזער פון מיין פאלק
מיר וואַרטן אַזוי לאַנג אויף אים...

י. עמיאט

ווי אַ קאָנטראַסט צום צושמייכלטן פעלד איז גיווען דעם זיידנס גאָרן-שטיבל. דאָרט איז אַלץ אַזוי ערנצט גיווען. דאָרט איז דער זיידע דאָס רוב פון זיין מעת־לעת ; איבער ספרים גיזעסן, דאָ פלעג די זון אַריינקומין אויף די שפּיץ פינגער דרך־ארצדיק, און די שטראַלן האָבן איינגיהאַלטן דעם אָטים נישט אַרויסצופלאַצן פון גרויס שמחה זייער פרייד אין דער שטילקייט אַריין...

שטילער ווי ערגיץ אַנדערשוואו, פלעגן זיך די שאָטנס דאָ צולייגן און דרימלין מיט צוגילייגטע וויעס און אַט דעם גאָרן-שטיבל אַרויפקומינדיק, פלעגן ווי פון האַרצן אַרויס צוריק אויפלעבן די ווייטע זעאונ-גין פון מיין נישט קינדערישן גימיט.

אַלץ האָט דאָך דאָ גיהאַט אַזאַ מאָדנע שפּראַך. דער אויוון וואָס שטייט אין ווינקל און באַ-האַלט אין זיך אַ סוד, אפשר יענע פּאַסירונג פון קאַלך-אויוון פון אור כשדים, די פאַרשידינע אַלטע מעבל-שטיקער, יעדער מיט אַ באַזונדער פּנים, מיט אַ באַזונדער צורה, מיט זיין לשון.

מיט אַ פאַרקוועטשט האַרץ פלעג איך אַרומגיין, אַרומ-שפּרינגען און ברומין יענע טרויעריק תנועהלע, וואָס כ־האָב אין מיין קינדערישע נשמה גיטראָגן נאָך מיט-גינומין פון טשעכאָטשינקער מוזיק-אָרקעסטער, וואָס פלעג שפּילן אין פּאַרק. צו אַ ׃ דעם ניגון מיינים, דעם שענצטן אין דער וועלט, זענין נאָך צוגיקומין, נאָך שטילע טענער אין שבת ביינאַכט אַריין. אַט האָט אַ טירל זיך ווייגנדיק ערגיץ אויף אַ פאַרלאָזינים פלויט, גילאָזט הערן אַזאַ ווייטע אומישיקע מעלאָדיע אַ האָן האָט אין ביינאַכט אַריין זיך צוקרייט מאַנאַטאָן. דער ווינט האָט לייכט אַ שפּיל־גיטון מיטן בלעך פון דאַך און אים צוואויגט אין באַס־טענער, אַ שטיל פּורל איז אַנטשוויגן גיוואָרן אין דער ווייט, און צווישן דעם אַלים איז דער זיידע גיווען פאַרבאָרגן אין ספרים.

וואָס ברומסטו כסדר? איך פאַרליר זיך — קום וועט מין לערנין פּרק. נעם אַ משניות. די צוויי וועלטן מיינע האָבן זיך פאַראייניקט, וואו אַהין האָט גיצויגן מיין קינדעריש האַרץ? ערגיץ אין דער טיף האָט מיך אָוועקגיצויגן אין אַ ווייט און שטיל לאַנד פון יענע גאַלדינע מעשיות, וואו פרינצן זיצן אין זייערע גאַל-דינע שלעסער און אַזאַ שטילקייט הערשט, אַזאַ שטילקייט...

דאָ אין דער הויך אויפן גאָרן-שטיבל האָט זיך די חכמה פון דער וועלט פאַרקליבן, אַ רואיקע אַזאַ, אַ פאַרטראַכטע. דאָ הערשט רו, איך באַטראַכט דאָס פּנים פון זיידן די קנייטשן ווי פאַלדן פון אַ שטילן טייך, וואָס פליסט זיך בנעימותדיק גילאָסן, וויגן זיך איבער זיין בלייך גיזיכט, די אויגן שפּיגלין פון דער שטילקייט-בליצן פאַר קלוגשאַפט, און דער ניגון אַ גימיש פון טרויער און פרייד, דרינגט אַריין אין מיין קינדעריש האַרצל: כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא!

פייגעלעך מיינע פעלד-פייגעלעך לויפן אַרומפּ ענצטער, שטעלן זיך אויף די קאַרגיזן, צוויטשערן, אַרביטן מעשים, כ-זאָל מיך אומקוקן אויף זיי. זיי שיקן אַ בליק, כאַפּן זון-שטראַלן, אויף די פליגעלעך לאָזן בלאָזן די פעדערלעך פון ווינט. האַלטן זיך קוים קוים אויף אַ קליינים שפּיץ, וויגן זי־ אַט נאָר אַראָפּצו-לאָזן און בלייבן דאָך אַזוי צוגישמידט פון ליבשאַפט

(סוף אויף זייט יח)

עלע שמולעוויטש קאוונע / ארגאניזאציע

פרוי שמולעוויטש איז די הויפט-אנפירערן פון דער פרויען-ארג. „בית-יעקב" אין ליטע. מיר גיבן דא איר אינטערעסאנטן מאמר, וואס איז צוגלייך אקטועל פאר אונדזער בנות-באוועגונג.

רעדאקציע.

דער גרינדונגס-טאג פון „בית-יעקב" וואס ווערט פון יאר צו יאר פארוואנדלט אין א גראנדיעזער רעליג. פרויען-מאניפעסטאציע לייגט גלייכצייטיק ארויף אויף אונדז א גרויס אחריות, דאס פייערן א שמחה דארף ביי אונז שטענדיק זיין פארבונדן מיט א רייע פריערדיקע מעשים און גרויסע אויפטוען. אנ־אנדער ארגאניזאציע אויף אונדזער ארט וואלט זיכער געווען פארבלענדיט פון די גרויסע דערפאלגן און אויפטוען פון במשך די 7 פארגאנגענע יארן. נאר מיר חברות פון „בית יעקב" וועלכע דארפן זיך נישט יאגן נאך ביליקע רעקלאמע, און אויסערלעכע עפעקטן, דארפן האבן דעם מוט צו אנערקענען, אז נאך נישט אלץ קלאפט ביי אונדז ווי געהעריק.

אין וועמינס שולד: — אייגנטלעך קען מען דא קיינעם נישט באשולדיקן. ווייל די גורמים צו פאסיוויטעט אין אונדזערע רייען זענען אין א געוויסער מאס טיף פארווארצלט וואס נישט אין 7 יאר און נישט אין צוויי מאל 7 וועט געלונגען צו באזייטיקן.

די ארגאניזירונג פון דער רעליגיעזער פרוי איז כידוע, נישט געקומען אלס תוצאה פון א באוואוסטזיניקער אנערקענונג (ווייל נאך ביזן היינטיקן טאג געפונען זיך פיל רעליגיעזע פרויען וואס צווייפלען אין דער וויכטיקייט פון אזא ארגאניזירונג) נייערט אלס הכוח פון נייען צייט-גייסט, וואס האט פארשפרייט זיינע פליגלען אויף דער רעליגיעזער סביבה.

רעכנדיק זיך מיט דעם פאקט, האט זיך די רעליגיעזע פרוי געצוווּנגען אויף גיך זיך צו ארגאניזירן. דער „אויף גיך", האט נישט געגעבן די מעגלעכקייט פארצוברייטן צו דער נייטיקער צייט די געהעריקע צאל פירערנס און אקטיוויסטנס, וועלכע זאל מסוגל זיין אריינצווארפן זיך מיטן גאנצן ברען און אידעאליזם אין דער אנפירונג פון דער ארגאניזאציע, און איצט? נאך 7 יאר!

דאכט זיך, אז דאס פראבלעם האט שוין געדארפט פון זיך אליין געלעזט ווערן, און דאך זענען די רעזולטאטן נישט קיין צו באפרידנדיקע. אמת. אין משך פון די 7 יאר אנטפלעקט פיל, פיל נייע קרעפטן, וואס געבן זיך אפ מיט גרויס מסירת־נפש פאר דער אויפהאלטונג פון א טייל סניפים.

אבער נעמינדיק אין אכט די גרויסע צאל סניפים, וועלכע דארפן און קענען נאך ארגאניזירט ווערן — זענען מיר ביים היינטיקן טאג נישט ביכולת צוצושטעלן אזא גרויסע צאל פירערנס. ס-וואלט כלל נישט געווען אזוי פארדריסלעך אזא דערשיינונג, ווען מיר וואלטן געקומען צום אויספיר, אז אונדז פעלט בכלל גייסטיקע קרעפטן; דער פא' איז אבער נישט אזוי, — דען מיר קענען מיט שטאלץ קאנסטאטירן דעם פאקט, אז אין אונדזערע רייען געפונען זיך א גאנץ גרויסע צאל חברות מיט טיפן וויסן און יהדות, הויכע בילדונג, גידאנקן רייך. און אויך גוט צוגעפאסט מיט זייערע מידות און מעשים טובים. און וואלטן די דאזיקע כוחות פארשטאנען ווי אויסצונוצן אלע זייערע פעאיקייטן לטובת ב"י, וואלט היינט אונדזער באוועגונג געווען טאפלט גרויס; ווייל די פראקטיק האט געוויזן אז אין יעדער שטאט אין שטעטל פון ליטע זענען דא די בעסטע אויסזיכטן צו גרינדן א סניף. ווען אזוינס איז נישט געשען, איז עס די שולד פון די יעניקע, וועלכע וואלטן געקענט פיל לייסטן פאר אונדז און טוען עס ליידער נישט.

דער הויפט חסרון צוליב וועלכן ס-פעלן, ביי אונדז כוחות נעמט זיך דערפון, וואס נישט אלע זענען געקומען צו דער איבערצייגונג אז אנ־ארגאניזאציע מוז זיך באזי־ן אויף פאלגנדע יסודות: 1) דיסציפלין 2) לימוד 3) השתלמות 4) רעדנעריי 5) שרייבעריי 6) אקטיוויזם. — איינס פון די יסודות, אויף וועלכע ס-שפארן זיך אן אלע איבעריקע זיילן איז: דיסציפלין.

פיל פאסן אויף דיסציפלין אלס הכנעה, פארשקלאפונג אונטערטעניקייט וכדומה. איבערהויפט קענען זיך שווער צוגעוויינען צו דיסציפלין פרויען, וועלכע זענען קיינמאל אין אנ־ארגאניזאציע נישט געווען. ווען דיסציפלין וואלט געגאלטן אלס יסוד וואלט קיינמאל נישט געפעלט פאסנדע פירערנס, ווייל יעדער איינער אויף וועלכער עס וואלט ארויפגעלייגט געווארן א פליכט, וואלט געמוזט זוכן וועגן און מיטלען, ווי צו פארווירקלעכן און דערפילן דאס וואס די ארגאניזאציע האט אויף איר ארויפגעלייגט.

אויב דיסציפלין איז א נויטווענדיקייט פאר יעדער אנדער ארגאניזאציע, איז עס על אחת כמה וכמה פאר דער פרוי און נאך מער פאר אונדז רעליגיעזע פרויען. ווייל די ארגאניזירונג פון דער רעליג. פרוי איז א נייעס אין, אלס אזעלכע מוז זי מאכן אלע אנשטרענגונגען הן בשייכות מיט דער אינערלעכער אויסבויאונג און אין באצוג צו קענען קאנקורירן מיט אנדערע ארגאניזאציעס, וועלכע עקזיסטירן שוין פיל לענגער.

אין צוזאמענהאנג מיט דיסציפלין איז כדאי צו באמערקן אז ס־איז דורכאויס פאלש די הנחה אז ס־האט צו טון מיט באפעלערישקייט און הכנעה וכדומה. גיכער וואלט מען עס באדארפט באצייכנען מיטן נאמען סדר. פונקט אזוי ווי מיר זעען אין דער בריאה, אז אלץ איז פון דער השגחה עליונה דיסציפלינירט לויט א באשטימטן סדר. און וועלכער די וועלט וואלט נישט געקענט עקזיסטירן, אזוי אויך מוז געשטאלטיט ווערן די געזעלשאפט. א פשיטא שוין אנ־ארגאניזאציע, וועלכע מוז זיך ריכטן און האלטן ביי קלארע און פעסטע ריכטליניעס. און פונקט אזוי, ווי ס-וואלט געווען אנ־אומזין פון די וואסערן וועלכע וואלטן זיך באקלאגן אויף דעם, וואס מ-האט באגרעניצט זייערע רעכט נישט ארויסצופליסן איבער די ברעגים כדי צו פארפלייצן די ערד, פונקט אזוי האט נישט קיין זין צו מיינען אז דורכן האלטן זיך דיסציפלינירט מיט א סדר באגרעניצן מיר או זערע כוחות. מיר רעליגיעזע מוזן נעמען אין אכט אז יעדער כוח — ה גייסטיקער הן פיזישער — זענען לויט זייער באשטימונג באשאפן געווארן צו דינען די געטלעכע גירעכטיקייט; די רעליגיעזע ארגאניזאציע וועמענס ציל ס-באשטייט אין דינען ג—ט, דארף די אלע כוחות אויסנוצן לטובת איר אידעאל בשייכות מיט וואס דיסציפלין און סדר מוז בלייבן אלס יסוד.

* * *

אויב דיסציפלין דארף זיין אנ-עיקר, איז לימוד און השתלמות א עיקר-שבעיקרים. ווי אזוי און וואס זאל ביי אונדז געלערנט ווערן?

אויף דעם געביט איז נאך ווייט קיין איינהייטלעכע מיינונג נישטא. טייל מיינען אז דאס בעסטע און שענצטע וואס ב"י קען און דארף די חברות געבן איז א גוט-געבויטן פאפולערן פארטראג. דאגעגן איז מיט פרויען בכלל נישט וויכטיק צו לערנען די למודים אין טעקסט, ווייל ס-איז נישט צום נוצן. פאראן א מיינונג אז א פארטראג ברענגט נישט קיין נוצן. דער עיקר דארף מ'ן לערנען גרינטלעך פון טעקסט, וועמינס מיינונג איז ריכטיק; אויף דער פראגע קען מען ענטפערן מיט זיכערקייט: ביידע. דער פעלער איז אבער וואס מע מיינט אז איינס קען דערזעצן דאס צווייטע. דאס — איז אין קיין פאל נישט! ס-קען נישט טויגן ווען אין א ביי-גרופע זאל כסדר געלערנט ווערן אן דעם, ס-זאל נישט זיין ווען נישט ס-איז א פארטראג און ס-וואלט נישט זיין אויסער דעם לימוד, וואס איז אן און-פאר-זיך אומגעוויינטלעך וויכטיק, מוז אבער גלייכצייטיק געלייגט ווערן די הנחה, אז צוזאמען מיטן לימוד מוז קומען השתלמות. די תורה וואס איז א תורת-חיים ווארצלט אין לעבן גופא אין דעם טאג-טעגלעכן לעבנס-אויפפירונג און דעריבער מוז קומען אלס תוצאה פון ללמוד דער ללמד;

נאכדעם דער לש־ור, לעשות א. א. וו. מע מוז ד־ריבער געלערנט ווערן אין אזא פארים, אז די צוהערערנס זאלן יעדעס מאל עפיס אפלערנען פון לימוד, באקומענדיק דערביי די מעגלעכקייט זיך משתלם צו זיין. אויך מוזן מיר זיך היטן נישט צו זיין אין דער בחינה פון א „נאה דורש ואינו נאה מקיים". ווען איינער, אדער איינע נעמט אויף זיך די מיסיע פון א וועג-ווייזער פאדערט מען פון אים, אז זיין לעבנס-שטייגער זאל שטימען מיט זיין פריערדיקן; אין געגנפאל האט עס א שלעכטע ווירקונג, א פיל ערגערע, ווי מע וואלט איבערהויפט געשוויגן.

אויף דער פראגע, ווע כע לימודים זאלן אין די גרופיס געלערנט ווערן, וועט מען זיכער זאגן ראשית כל די יעניקע, וועלכע זענען וויכטיק פאר דער פרוי אלס יידישע טאכטער. ארויסגייענדיק פון דעם שטאנדפונקט וואלט זיין געווען, מיינען פיל, נאר דער טייל דינים וואס געהערט א פרוי. אין דער אמתן איז עס אבער א טעות אזוי צו מיינען. אויב מיר ווילן געבן א פרוי א מעגלעכקייט יידיש צו טראכטן, ריכטיקער געזאגט: איר מאכן באוואוסטזיניק און געבן אנ-עכט-יידישע השקפה. דורך וועלכע זי זאל קענען ווערן פעלזנפעסט און ביישטיין אלע נסיונות פון א הפקרדיקער צייט, מוזן מיר איר געבן וואס מער יידיש וויסן. דאס, וואס מע מיינט אז נישט אלץ קען די פרוי דערגרייכן, איז נישט ריכטיק. דעם שווערסטן רעיון — ווען ער זאל נאר גוט דערקלערט און פאפולאריזירט ווערן — וועט אים פארשטיין אפילו א קינד. דאגעגן, ווען ס-פעלט די נייטיקע הסברה, מאכט מען אומפארשטענדלעך דעם פשוטסטן רעיון. ס-איז דעריבער פאר פראגע ווי אזוי צו לערנען ווי און וואס צו לערנען. צוזאמען מיטן אוועקשטעלן אויף א געהעריקער הויך די לימודים אין די סניפים, איז כדאי צו לייגן א גאנץ באזונדערן אכט אויף דער אויסבילדונג פון די איצטיקע און קומינדיקע פירערנס.—די פראגע קען אמבעסטן געלעזט ווערן דורך שאפן פירערנס-קבוצות פאר לימוד און השתלמות. די פירערנס מוזן שטענדיק באקומען א גוטע און צוגעפאסטע אויסבילדונג כדי צו האבן די מעגלעכקייט אויפצושטייגן הן אין ידיעות, סיי אין אנטוויקלונג און הן אין מידות, ווען אזעלכע גרופיס זאלן געשאפן ווערן ביי יעדן סניף, וואלט דאס לעקטור-פראבלעם פון די „בית יעקב" גרופיס שוין באלד געלעזט געווארן.

* * *

רעדנעריי — „החיים והמות ביד הלשון", דאס גוטע, ווי דאס שלעכטע איז אפהענגיק פון ווארט. מיט גוטע רייד קען מען וועלטן בויען, מיט שלעכטע — וועלטן צושטערן. דער כוח פון ווארט, וועלכער איז אומגעהייער גרויס און איבט אויס זיין דרוק און איינפלוס הן אין באצוג צום יחיד און הן צום רבים, קומט באזונדערס צום אויסדרוק אין דער ארגאניזאציע.

דאס ווארט איז די שטויס־קראפט צו אלע מעשים. אויף ווי ווייט דאס ווארט איז ווירקנד, אויף אזוי פיל איז די ארגאניזאציע טעטיק. א דאנק דעם לעבידיקן איינדרוקספולן ווארט פירט אויס די ארגאניזאציעס אלע אירע פונקציעס. ארגאניזירט, שאפט, טוט און איז שטענדיק אין פיבערהאפטער באוועגלעכקייט.

רעדנעריי איז דעריבער דאס הארץ פון דער ארגאניזאציע. און ווי איז דעם יעניקן, וועמענס הארץ ס־שטעלט זיך אין מיטן אפ.

נעמינדיק אין אכט די וויכטיקייט פון רעדן אין ארגאניזאציע-לעבן, איז זעלבסטפארשטענדלעך, אז אין איינעם מיטן וואוקס פון אונדזער רעליגיעזער פרויען-ארגאניזאציע, איז שטענדיק אקטועל די פראגע וועגן אויסבילדן רעדנערנס. נישט געקוקט אויף דעם, וואס אין אלגעמיין ווערן די פרויען פארעכנט אלס בארעדעוודיקע, בלייבט דאך א פאקט, אז דער עפנטלעכער אויפטריט פאלט שווער פיל חבירות פון דער ארגאניזאציע די אימתא דצבורא. וואס איז ביי אלימין א שטערונג אויפצוטרעטן עפנטלעך מיט א רעדע, ווייזט זיך עס ביי דער פרוי (צוליב איר איינגעבוירענער צניעות און שעמעוודיקייט) נאך בולטער ארויס.

א צווייטער נאטירלעכער שטער צו רעדנעריי ביי דער פרוי איז די נישט צו-הויכע שטימע, וועלכע איז ביי דער פרוי מער אויסגעאיידלט, ווי ביים מאן און איז ווייט פון דראסטישקייט ביים רעדן. און דעריבער מוז די פרוי מאכן א געוויסע אנשטרענגונג, ווייל אין געגנפאל וועט עס נישט האבן די נייטיקע ווירקונג.

א קענטיקע שטעלונג צום עפנטלעכן אויפטרעטן איז ביי דער פרוי דאס נישט וועלן דורכפאלן. אין אלגעמיין גינומען דארף דער שטריך כלל נישט ווערן פארערכנט אלס חסרון. דאס וועלן איינהאלטן דעם גוטן נאמען איז א באוויז פון אנ־אינערלעך שטרעבן צו שלימות. אזא שטרעבן דארף דער מענטש שטענדיק פלעגן, דאס קען אים זיכער פארהיטן פון צו טון עטוואס אזוינס, וואס קען אים שאדינען אין די אויגן פון די פרעמדע און במילא וועט ער שטענדיק האנדלען גוט.

נעמינדיק אין אכט די נאטירלעכע שטערונגען, וועלכע זענען דא אויסגערעכנט געווארן, דארף אנגימערקט ווערן, אז פיל חבירות שרייבן צו דעם רעדן אזעלכע חסרונות, וועלכע רעדנעריי, ווי בכלל דאס עצם רעדן, באזיצט עס כלל נישט. למשל עס טרעפט מערערע מאל, ווען מע ווענדיט זיך צו א חבירה מיט א דרינגנדיקן פארשלאג צו האלטן א פארטראג און איר באקומט פאלגנדיקן ענטפער: „נישט איך רייס זיך צו דער טריבונע, נישט איך זוך קיין כבוד, נישט איך וויל האבן פאפולאריטעט און נישט איך וויל מע זאל שרייבן פון מיר אין די בלעטער". אדער — „איך וואלט יא געהאלטן א פארטראג, נאר איך האב א חשש, טאמער וועל איך האבן דערפאלג און גאר ווערן א בעל-גאווה" — ניין, שוין בעסער נישט רעדן!

וועלנדיק אנאליזירן די א"ר מאטיוון, וועלכע ווערן ארויסגעשטעלט פון א טייל (וועלכע וואלטן געראד האבן די מעגלעכקייט זיך אויסצובילדן אלס גוטע רעדנערנס) איז כדאי זיך אפצושטעלן א ביסל אויף זעלבסט-קאנטראלע.

ס־איז פאראן א זייער גוט און טיף-מוסרדיק ווארט, וואס זאגט: „חסידות כשרט משקה" — „מוסר פסלט טרערן". אין דעם פאל איז אונדז וויכטיק די צווייטע העלפט פונים שפרוך! ס־באווייזט אונדז אויף ווי ווייט א מענטש דארף און מוז חושד זיין און קאנטראלירן זיך אליין. דאכט זיך טרערן — וואס קען נאך זיין ריינער און לויטערער? טרערן — דאס איז דאך דער אויסדרוק פון די טיפסטע טיפנישן פון מענטשלעכע איבערלעבונגען; הן טרערן פון שמחה און סיי טרערן פון צער און ווייטיק — ווי קען דער מענטש זייער אויפריכטיקייט פארצווייפלען אין באצוג צו זיך אליין?!

און דאך — מענטש, טרוי זיך נישט! קאנטראליר זיך, נידער אראפ אין די באהאלטנסטע טיפנישן פון דיין נשמה, נישטער דורך אלע קעמערלעך ביז די סאמע פארבארגנסטע און בליק זיך דורך אזוי ווי מיט א רענטגען. און נאך אמאל און א דריט מאל — קאנטראליר און איבערצייג זיך. צי די טרערן — וועלכע דו פארגיסט און מאכסט מענטשן מיינען אז דו ווייטיקסט אויף זייער צער. זענען אפשר גאר ביי דיר טרערן פון שמחה... און דיינע טרערן פון שמחה — ענלעך, אז זיי זענען גאר פארדריסיקע: הלמאי יענער איז גליקלעכער? אפשר? און דערפאר טרוי זיך נישט, פסל דיינע טרערן!...

ווען מיר וועלן מיט דער אויבנדערמאנטער מידה פון זעלבסטקריטיק צוגיין צו אלע אונדזערע מעשים און באשטרעבונגען, וועלן מיר וועגן א סך זאכן פארשפארן צו האבן חששות.

אזוי למשל, וועט אונדז זיכער נישט איינפאלן אז מיר וועלן נישט רעדן איינאונאיינציק דערפאר ווייל מיר ווילן נישט קיין כבוד... אדער ווייל מיר שרעקן זיך טאמער ח"ו וועט אונדזער נאמען זיין אין צייטונג. ווען עפיס ענלעכס קומט אונדז אלס „שטערי" דארפן מיר עס באטראכטן אלס א פוילן תירוץ! דען אין קיין פאל ליגט דא נישט די סיבה.

אלס עצה טובה מע זאל וועגן עפיס ענלעכס וואס וויניקער טראכטן, איז נייטיק בשעת מעשה (אויך פריער, ווי נאכדעם) זיך דורכצודרינגען מיט א הייליק פייער פון אידעאליזם, און דערלאזן צום גידאנק די איינאונאיינציקע מחבה אז ביים היינטיקן טאג קען מען מיט רעדן פיל אויפטון פאר יידישקייט. דאס וואלט זיכער זייער פיל מיטהעלפן צו באזייטיקן דעם שעדלעכן גייסט, וועלכער פארקליידיט זיך טיילמאל אויך אין א לבוש פון עניוות אא"וו. גאנץ באזונדערס דארפן מיר באקעמפן די צוריקגיהאלטנקייט פון רעדן און פאסיוויטעט ביי די יעניקע חבירות, וועלכע שפירן ביי זיך אליין, אז זיי וואלטן האבן גינוג כוחות און קענען פיל ביישטראגן מיט זייער אויפטריט אין דער ארגאניזאציע, נאר טוען עס נישט מחמת דאס קימערן זיך טאמער וועלן זיי זיך נעמען האלטן גרויס... אויך דא אין דעם פאל וואלט גאר נישט געשאט אנצואווענדן די אליין-קאנטראלע און אויב מעגלעך „פסלן טרערן"...

זיכער איז דאס גרויסהאלטן זיך, אדער גאווה איינע פון די שעדלעכסטע דערשיינונגען און בלי ספק, אז מיר דארפן אנווענדן אונדזערע אלע כוחות עס צו באזייטיקן. אבער נאך אלימין מוזן מיר נעמען אין אכט אז דער ציל פון מענטשן איז שטייגן. און פונקט אזוי ווי ס-וואלט נישט האבן קיין זין, ווען איינער וועלכער שפירט אין זיך גרויסע כשרונות צום לערנען זאל זאגן אז ער וויל נישט לערנ'ן, ווייל לערנענדיק וועט ער דאך זיכער שטייגן און שטייגנדיק קען ער נאך באטראכט ווערן אלס עילוי און דאן קען דאך זיין די גיפאר, אז ער זאל נעמען קוקן פון אויבן-אראפ אויף די יעניקע חברים, וועלכע האבן נישט גרויסע כשרונות,—דורך וואס ער וועט קומען צו גאווה און ווי באלד אזוי, איז שוין „בעסער" ער זאל בלייבן אנ־עם הארץ און זיין זיכער מיט זיין ענוה... אזא השקפה איז נישט נאר, וואס זי איז נישט שכלדיק, נאר האט אפילו נישט קיין ארט און גיפיל, ווייל צו וויסן דארף מ'ן דאך, אז „יצר לב האדם רע מנעוריו" — די מדה פון גאווה איז אין מענטש במילא דא.

אויך דער עם-ארץ געפינט מיט וואס זיך אויסצופיינען; אויב נישט מיטן לערנ'ן, איז ער „גאוודיק" מיט דעם, וואס ער קען גארנישט... וואס גרעסער דער עם-ארץ, אלץ נארישער די גאווה. דער אונטערשיד איז נאר, וואס דאן, ווען דער עם-ארץ דארף באקעמפן זיין גאווה (ווען ס־קומט דערצו, אויב ער שפירט שוין אמאל יא) שטייט ער מיט ליידיקע הענט, אין גאנצן הילפלאז, נישט קענענדיק זיך העלפן און נישט וויסנדיק ווי אט די הילף זיך צו ברענגען. נישט

פון אונדזער באוועגונג

עקזעקוטיוו־זיצונג

ווי באקאנט, איז לויטן באשלוס פון דער פלענאר-זיצונג פון דער עקזעקוטיווע אין חודש שבט, אקטיוויזירט געווארן א טייל פון דער עקזעקוטיווע אין לאדזש און די דאזיקע אקטיווע עקזעקוטיווע איז טאקי טעטיק. במשך די לעצטע 2 חדשים זענען אפגעהאלטן געווארן עטלעכע זיצונגען. אויף דער לעצטער זיצונג איז ביניי פעסטגעשטעלט געווארן די דורכפירונג פון דעם פראפאגאנדע-טורנעע. עס איז פעסטגעשטעלט געווארן א פראגראם פאר די זומער-קאלאניעס, עס איז אויך פעסטגעשטעלט געווארן א פראוויזאריש פראגראם פארן דריטן פירערן-קורס, וואס וועט פארקומען במשך דעם חודש אב היינטיקן זומער. עס זענען אויך באהאנדלט געווארן פארשידענע לויפנדע פראגן. עס איז אויך באשלאסן געווארן אויפן שארפסטן אופן צו טאדלען די ארגאניזאציעס, וועלכע האבן נאך נישט דערפילט זייער חוב לגבי תרומת חברה. גלייכצייטיק איז באשלאסן געווארן צו ארגאניזירן אן-אדמיניסטראטיוון ראט פון אנגעזעענע יידישע פרויען פון אדמורי״ם און רבנים, וואס זאלן זיך שטעלן צו הי״ף דער באוועגונג. אין שייכות דערמיט זאל דורכגעפירט ווערן א תרומת-חברה-נכבדה-אקציע ביי פארמעלעכע חברות און פירערנס.

אינספעקציע־טורנעע

דער צ.ס. האט שוין פאנאנדערגישיקט בריוו צו די אלע, וואס קומען אין באטראכט זיך צו באטייליקן אין דעם טורנעע. די אלע, וואס וועלן מסכים זיין זיך צו באטייליקן אין טורנעע, וועלן באקומען צוגישיקט אינסטרוקציעס פונים צ..ס. דורכצופירן די אינספעקציע אין שטעט פון זייער סביבה. עס איז צו האפן, אז די אלע, אויף וועלכע עס איז ארויפגעלייגט געווארן דער חוב צו באטייליקן זיך אין טורנעע, וועלן זייער אויפגאבע דערפילן בשלימות. אין קומענדיקן נומער וועלן מיר שוין ברענגען א רשימה פון די דורכגעפירטע אינספעקציעס.

רעגיסטראציע אויף דער צענטראל־קאלאניע

ווי באקאנט, ווערט היינטיקס יאר א חוץ דעם פירערן-קורס אויך ארגאניזירט א צענטראל-קאלאניע פאר די שטעט, וואס ארדנען נשט איין קיין אייגענע זומער-קאלאניעס. די צענטראל-קאלאניע וועט זיין טעטיק אין דער צייט פון ב—כ״ה תמוז. די דאזיקע קאלאניע וועט גילטן ווי א מוסטער-קאלאניע און וועט גיפירט ווערן דורך אנגעזעענע לערערנס, רוטינירטע בנות-פירערנס מיט א גיהעריק פראגראם. די צענטראל-קאלאניע וועט וועט זיין טעטיק אין דער שיינער וואלד-געגנט אין קאמינסק (צווישן פיעטרקאוו און ראדאמסק). היות עס ווערן נאר אנגענומען א באגרעניצטע צאל, מוזן די, וואס ווילן אנקומען אויף דער קאלאניע זיך תיכף רעגיסטרירן. עס ווערן אנגענומען פון 15 יאר אן.

דריטער פירענס־קורס „חוות־שמואל"

דער צ״ס נעמט שוין אן ענערגישע שריט בכדי דורכצופירן דעם דריטן פירערנס-קורס „חוות שמואל" נאך מיט א פיל גרעסערן און ברייטערן פארנעם, ווי אינים פאריקן יאר. עס איז פארגיזען, אז דער פירערנס קורס זאל היינטיקס יאר נאך פילפאך שטייגן אין כמות, ווי אין איכות, ווי ביי די פריערדיקע צוויי קורסן. אלע ערנצטע פירערנס פון אונדזער באוועגונג גיבן זיך אפ א דין וחשבון פון די גרויסע אויפטוען און דערגרייכונגען פון די פריערדיקע קורסן און ממילא איז גאר שטארק די האפינונג אויפן נאנטן קורס.

אויב אין די פריערדיקע קורסן האבן גיפעלט א גאנצע רייע וויכטיקע סניפים, וואס האבן גידארפט זיין באטייליקט אינים קורס, איז שוין היינט כמעט ווי זיכער, אז דאס מאל וועט קיין איין סניף, וואס פילט א ביסל באחריות נישט פעלן אויף דעם קורס.

דער צ״ס אפעלירט אבער צו אלע, נישט צו באגיין דעם פאטאלן פעלער פון צו־שפעט זיך דעקלארירן אויפן קורס. דאס מוז מען מתקן זיין!

אין אלע ענינים רופט זיך אויסערגיוויינטלעך אפ קאמפליצירט דאס צו־שפעט זיך מעלדן צום קורס. דער צ״ס פילט זיך דאן אנמעכטיק צו׳ קענען באהערשן דעם עולם און אויספירן דאס זיך גישטעלטע פראגראם בשלימות. היות צום היינטיקן קורס וועט אויך זיין א צוגרייטונגס-פראגראם, מוזן אלע זיך מעלדן אין דער צייט. במשך דעם חודש סיוון וועט די רעגיסטראציע זיין ענדגילטיק אפגישלאסן. די, וואס וועלן זיך נישט מעלדן אין דער צייט וועלן אין קיין פאל נישט ווערן אנגינומען.

עס איז דעריבער דער הייליקסטער חוב פון די סניפים באצייטנס צוצושיקן אינים צ״ס אלע דעקלאראציעס, וואס זענען נייטיק פאר „חוות שמואל".

אונדזער אפעל אין דער ריכטונג מוז פארשטאנען ווערן, אז עס גייט דא דער עיקר אין דער טובה און אין דעם ציל צו דערגרייכן דאס מאקסימום אויפן דריטן מאל „חוות שמואל".

אזוי איז מיטן צדיק. און ס'שיינט, אז דאס, וואס די חז״ל זאגן „אם ראית תלמיד חכם עובר עבירה ביום אל תהרהר אחריו בלילה, ודאי עשה תשובה" — ווייל דער צדיק, וועלכער הערט נישט אויף זיך משתלם צו זיין האט שטענדיק גינוג גייסטיק גיווער, מיט וועלכן ער ווייסט ווי צו באקעמפן אין זיך די אדער יענע נעגאטיווע דערשיינונג נאך איידער זי קומט נאך אין גאנצן צום אויסדרוק.

דערפון דארפן מיר דרינגען, אז השתלמות איז דער וויכטיקסטער פאקטאר, וועלכער קען אונדז פירן צו אויסבעסערן אונדזערע מידות.

רעדנעריי, וועלכיס איז איינס פון די מיטלען. וואס פירן צו השתלמות, דארף דעריבער אויסגינוצט ווערן אין אונדזער ארגאניזאציע אויפן ברייטסטן אופן. נישט וויכטיק איז דאס רעדן כדי מזכה צו זיין דעם רבים, נאר אויך די רעדנערן אליין, גיניסט פיל פון דעם רעדן; ווייל איידער זי טרעט צו צום רעדן עפנטלעך, זוכט זי די נייטיקע מקורים אין חז״ל און ספרי מוסר, דורך וואס אירע ידיעות ווערן פיל באריינכערט און נעמינדיק אין אכט דעם „ומתלמידי יותר מכלם" טוט זי אויסער אלץ אויך פיל נוצן פאר מיך אליין.

ס'זענען דעריבער נישט באגרינדעט אלע חששות פון וועלכער זייט זאלן נישט קומין

מיר מוזן דעריבער מאכן די גרעסטע אנשטרענגונגען אויסצובילדן וואס מער רעדנערס. אונדזער ארגאניזאציע מוז עס האבן ויהי מה?

פונקט ווי אין אלע פאלן איז אויך די רעדנעריי וויכטיק צו אנטשלאסנקייט. מיר דארפן אלע באהערשט ווערן פון איין גרויסן ווילן און הייליק שטרעבן צו שטעלן זיך אין דינסט פון יהדות. לאמיר נישט נתפעל ווערן דערפון, וואס אונדז וועט אויסקומען אין די ערשטע צייטן טייל מאל דורכצופאלן! דער דורכפאל (אין פארים) איז ביי רעדנעריי, צום גרעסטן דערפאלג.

אין אינדזער הפקרדיקער תקופה, ווען דער שטן האט גיעפנט זיין מויל אין דער גאנצער ברייט און הערט נישט אויף צו רעדן על השם ועל משיחו, טאר נישט גישעען, אז די יעניקע, וועלכע אנטהאלטן אין זיך די גייסטיקע ווערטן פון אונדזער הייליקער לערע זאלן שווייגן! דאס גיבאט פון דער שעה פאר אונדזער ארגאניזאציע דארף דעריבער זיין: רעדן און לאזן הערן דאס ג—טלעכע ווארט!

(סוף קומט)

קאליש

א הארציקן מזל-טוב ווינטשן מיר ח' עלא טרוזשעווסקע מיט ה' אייבעשיץ (קאוואל), ח' פערל בערקע מיט ה' שטיינער (טורעק), ח' מאשע רעדליך מיט ה' געלבארט (קאליש) צו זייערע חתונות, ח' צירל וואקסמאן מיט ה' מאנספעלד (קאליש), די פארוו.-מיטגלידערן ביבליאטעקרן ח' מאלע שווייצער מיט ה' שאטאן (לאדזש), ח' מכלה פילץ מיט ה' שמולעוויטש (קאליש), פירער׳ן שיינדל פערלע מיט ה' פרענקל (בילין) צו זייערע תנאים. גליק און צופרידנהייט זאל אייך תמיד באגלייטן.

בנות אגודת ישראל
קאליש — פארז. פרוי פערלע.

דעם טיפסטן מיטגיפיל דריקן מיר אויס אונדזער איבערגעגעבענער חברה גאלדע רינגערמאכער און פאמיליע צוליבן טויט פון זייער ליבן פאטער נ״ע. זיי גיטרייסט! איר זאלט מער נישט וויסן פון קיין שלעכטס

ר. ראזנבערג־הורוויץ
שידלאווצע — בנות אגודת ישראל.

א ספעציעלן מיטגיפיל־אויסדרוק נעם צו פון מיר

דיין טרייע חברטע — מרים וויינמאן.

דעם טיפסטן מיטלייד דריקן מיר אויס אונדזער ח' לערערן פרל. קארן צוליב דעם פריצייטיקן טויט פון איר הייסגיליבטן פאטער ע״ה. זי זאל מער פון קיין צער נישט וויסן. דעם איינציקן טרייסט זאל זי גיפינין אין די ווערטער: צדיק ד' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו כי הוא שופט צדק.

בית יעקב און
קריניץ — בנות אגודת ישראל

דעם טיפסטן מיטגיפיל דריקן מיר אויס אונדזער ליבער חברה אסתר היללער צום פריצייטיקן טויט פון איר הייסגיליבטן פאטער ע״ה. אין דער מיטארבעט פאר אונדזער הייליקן ציל זאלסטו א טרייסט גיפינין. המקום ינחם אותך מהרי ציון וירושלים.

דער „קרייז"
ווארשע — ביי בנות אגודת ישראל.

(סוף פון זייט טו)

צו מיר, נאר ערשט וועלן זיי זיך אויף מיר נישט דערוואַרטן. זיי וועלן מיין בליק נישט גיווינין.

אז מיין מוחל ווערט אנגיפולט פאמעלעך מיט אזוי פיל נייע זאכן, מיט אזא גיזעצטער חכמה, וואס קילט מיין צו פרי אנטוויקלט גימיט און דא קלינגט אזוי אומעטיק פריידיק מיין זיידנס הייזעריקלעכע שטים, וואס פארטראכט זיך אלע ווייל ערגיץ אונטן ביי דער זייט, אין די מפרשים, זוכנדיק. צו מיר דערגייען נישט וואס אן-אמת אלץ דערפון וואס ער קלויבט דארטן. צו מיר דערגייט נאר דער פשוטער פשט. אבער דאס איז אזוי ווייט נאנט פון מיין קינדערשער וועלט און טרייסט אזוי מיין יונג אומרויאיק נשמהלע, הוא ער, היה אומר האט גיפלעגט זאגן. על שלשה דברים העולם עומד.

א הארציקן און ברכה-פולן מזל-טוב ווינטשן מיר אונדזער ל. ניוויאזנער לערע־ן פרל. ט. יערוזאלעם צו איר תנאים. דער אייבערשטער זאל אייער צוקונפט מיט הימליש גליק באשטראלן און ס'זאל הערשן ביי אייך תורה וגדולה במקום אחד.

בנות אגודת ישראל
קוטנע — לערערן ד. ברוין.

הארציקע מזל-טוב-ברכות ווינטשן מיר אונדזער ח' פרעזעסן פרוי פערלע צו די תנאים פון איר טאכטער שיינדל פירערן פון צעירות-בנות מיט ה' פרענקל (בילין). זאל אייער עתיד באשטראלט זיין מיט ג—טלעכער ברכה און און שטענדיקער צופרידנהייט.

די פארוואלטונג. און פירערנס
קאליש — פון בנות אגודת ישראל.

אַ ווערטער־רשימה: דײַטשמעריש - ייִדיש

פון שלמה בירנבוים

דער תמצית פונים „ארטאדאקסישן" אויסלייג איז יידישקייט. דעריבער, אז מע ניצט אים, אדער דאס לשון וואס מע שרייבט דערמיט, בויט זיך אויפן יסוד פון יהדות, הייסט עס, מ־איז גיבליבן שטיין אין מיטן וועג, ניין, ביים אנהייב וועג. און אזוי איז טאקי דער פאקט ביי־אונדז: אונדזער ווערטער־אוצר, אונדזער גראמאטיק, אונדזער סיגנון זענין (אין לשון־קודש פונקט אזוי ווי אין יידיש) גאר שטארק אונטער דער השפעה פון דער השכלה, פון דער אלטער און פון דער נייער. דאס איז די השפעה פון אייראפע, וואס לויט די היסטארישע תנאים הייסט דאס, פון דייטש. די מלחמה, וואס די יידישיסטן האלטן מיט דייטשמעריש, קען נאר זיין א האלבע. זייער וועלט שטייט דאך אפן יסוד פונים אייראפעאישן מאדערניזם, מוזן זיי רעדן אף זיין לשון. און זיי וועלן טאקי אנרופן „פארידישט", „יידיש" אזוינס, וואס ביי־אונדז וועט עס הייסן דייטשמעריש. ס־וואלט וויכטיק גיוועז, מע זאל זיך ביי־אונדז פארנעמין א ביסל מיט די דאזיקע ענינים. דערווייל האלט מען נאך ביים ערשטן שטאפל פונים וועג פון חיצונות צו תוכן, פון אויסלייג ביז סיגנון. דער צווייטער דארף זיין דער ווערטער־אוצר.

דא גיב איך א קליינע, נישט־סיסטעמאטישע רשימה פון דייטשמערישע ווערטער מיט פארטייטשונגען. ס־רוב פארטייטשונגען זענין פשוט יידישע ווערטער, וואס יעדער ייד ניצט זיי (למשל: קראפט — כוח, יכולת, שטארקייט). א פאר זענין עלטערע ווערטער, וואס קומין צו נוץ (למשל: בונד — פארבונד). א פאר זענין ווערטער, וואס איך לייג זיי פיר דעם יידישן שרייבער (למשל: באוואוסטזיניק — וויסיוודיק).

וועלכער ל״ז: וואס, וואס ער;
ל״נ: וואס... איר
וועלכע ל״נ: וואס, וואס זי; וואס... זי,
ל״ז: וואס, חאס זיי, וואס... זיי
וועלכן וואס, וואס... אים
וועלכס וואס, וואס עס
איבערצייגונג—זיכער מיינונג
מאנאט—חודש
יידנטום—יהדות; יידישקייט; יידן, דאס יידישע פאלק, כלל ישראל
ענלעך—גיראטן אין
אנערקענין—מודה זיין אף; מקבל זיין אף זיך
דאנקבאר—מכיר טובה
באציען זיך צו—האבן א שייכות צו; פירן זיך מיט
באציען זיך מיט דרך־ארץ—האבן דרך־ארץ
באציען זיך אף—שייך זיין, האבן א שייכות
ליידער—א שאד; די צרה איז; ביטער; בעוונותינו הרבים; רחמנא ליצלן
פליכט—חוב; התחייבות; חיוב
רעלאטיוו—לפי־ערכדיק
יארהונדערט—הנדערט יארן
מוט—באהארצטקייט
מוטיק—באהארצט; אן מורא; נישט איבערגישראקן.
אימשטאנד—אין זיין ביכולת
שטאנד זיין—קענין, זיין בכוח; יכלין
גרויזאם—אכזריותדיק; אומבארחמנותדיק; גזלניש, רוצחיש.
בונד—פארבונד
לאגע—מצב, מעמד
קערפער—גוף, לייב
גלייך־גיוויכט—גלייך־וואג
פראגע—שאלה; פראבלעם; ענין; זאך
אורטייל—פסק, פסק־דין, גזר־דין; משפט, מיינונג.
דרוקעריי—דרוק
קעגנזאץ—הפך
איבערזעצונג—פארטייטשונג, העתקה
גרופע—מחנה, כלל, קלאס, ציבור, קיבוץ; מין
ארט—מין, שטייגער, אופן, דרך.
יוגנט—דאס יונגע דור
איינשטימין—מסכים זיין; מוסכם ווערן
פארזיכטיק—אפגיהיטן, זהירותדיק, גיווארנט, זהיר
אויפגירעגט—אויפגירודערט, צורודערט.
אלזא—א כלל, טא, אלא, א קיצור
ביישפיל—דוגמא; משל, ראיה; דמיון; פאקט.
צום ביישפיל—למשל, א שטייגער, דהיינו
דורכויס—כלל, בכל אופן, (בשום אופן נישט)
ס־דראט—ס־איז א סכנה
גיביידע—בנין
נעמין אן־אנטייל—זיך משתתף זיין.
מיטלעלטער—מיטל־תקופה
דראנג—פארלא׳ו, חשק
שוואונג ?!
מיטגלידערן—חברטע
אכטונג—כבוד, דרך־ארץ
צום באדויערן—א שאד; די צרה איז; ביטער; בעוונותינו הרביב; רחמנא ליצלן
אנשטרענגען זיך—זיך אנטון א כוח
קאמף—מלחמה; ראנגלעניש; מחלוקת; יקריגעריי; רייסיניש.
מיטטיילן—מודיע זיין צו וויסן טון
באוואוסטזיניק—וויסיוודיק
דייטלעך—בולט, בחוש, בפירוש.
אידעע—רעיון
הויפט—עיקר
ליידנשאפט—גיבליטן; יצר; יצר הרע; תאווה.
אלגימיין—כלל
גייסט—רוחניות; נשמה; תוך; עצם; מידה; הארץ; גיפיל; גאנג.
האסטיק—בחפזון, אין איליניש, אין כאפיניש, גיך.
אלס—בבחינת; בתורת; ובחזקת; בדרך
אונטערשיד—חילוק; הבדל
מענטשהייט—דער מענטשלעכער כלל; דער כלל מענטשן; די מענטשן; דאס מענטשלעכע מין.
אויסדריקן—איבערגעבן; ארויסווייזן.
גיביט—מדינה; שטח; פעלד; ענין.
העפלעך—לייטיש; דרך־ארצדיק; בנימוס.
אומגיפער—אן ערך, בערך
גינוי—זהיר; וזריז; דווקא; אות־באות; בדיוק; באריכות.
לעכערלעך—א גילעכטער, חוזק, חוכא־טלולא
אויפגאבע—עובדא
גישלעכט—מין
באגריף—השגה; רעיון; ידיעה
הייראטן—חתונה האבן
פארלאבן זיך—שרייבן תנאים
אומאפהענגיק—פריי; אינים אייגינים רשות; נישט גיוועגט אין;
גלייכגילטיק—רואיק; נישט־אינטעריסירט; גלאט אזוי זיך
אנשטרענגונג—יגיעה; כוח
גיהיים—בסוד; בשתיקה; בסודי סודות; בחדרי חדרים.
אויספירלעך—באריכות, באריכותדיק.
גישפרעך—שמועס
קראפט—כוח; יכולת; שטארקייט
איבערראשט—אומגיריכטערהייט
אומגיהייער—אין לשער; אין־לשערדיק; ים, וועלט; גוזמאדיק; אימהדיק.
גימיינזאם—בשותפותדיק.

עת לעשות

דאס גרויסע זאמל־בוך

בירנבוימס גיקליבינע כתבים

מוז זיין דאס אייגנטום פון יעדן באוואוסטזיניקן רעליגיעזן ייד! לערנין און לייענין אין דעם בוך, איז א גיבאט פאר יעדן יוגנטלעכן פון אונדזער אגודיסטישער מחנה!

רייכער תוכן פונים בוך:

א) גאטס פאלק אין גאנצן מיט די שפעטערדיקע הערות. 1. הקדמה פון ארויסגעבער, 2. נתן בירנבוימס גענעאלאגיע (סדר היחוס), וואס נעמט ארום די מיוחסדיקע יידישע משפחות פון ניין הונדערט יאר.
ב) עת לעשות, 1) עת לעשות (תרע״ז), 2. ומפני חטאנו גלינו (תרפ״ב), 3. על חטא שחטאנו לפניך (תרצ״א), 4. נישט פארוואס צופרידן צו זיין (תרצ״ג), 5. דאס התחייבות פונים פאלק ישראל (תרפ״ט), 6. גורל אדער שלווהדיקייט (תרצ״ב).
ג) תיקון, 1. דברי העולם, 2. וואס מיר מיינין און וואס מיר ווילן (תרצ״א), 3. יידן, יהדות, יידישקייט און יורד-ארביט (תרפ״א), 4. נאר איין הילף (תרע״ה), 5 וואסער מוראדיקער טעות (תרפ״ב).
ד) חקירה, 1. יהדות און יידישקייט (תרפ״ג), 2. צייט-גייסט און יהדות (תרפ״ג), 3. עבודה-זרה און אפיקורסות (תרפ״ב), 4. די השפעה פונים יהדות אויף די אומות העולם (תרפ״ב), 6. יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ (תרס״ז), 7. באזונדערע מעלות (תרפ״ב), 8. יידיש, 9. אפאריזמין
ה) טעג און אייביקייט 1. שבת (תרפ״ה), 2. דער נביא (תרפ״ג) 3. הנרות הללו (תרפ״ג), 4. דער גאולה-יום-טוב פסח (תרפ״ג), 5. אפאריזמין, (תרפ״ב), 6. דער אתה בחרתנו יום-טוב.
ו) אויפן ים 1. די נסיעה אויפן ים, 2. צוריקפארנדיק.
ז) תוכן פון דער גענעאלאגיע 1. דאס גענעאלאגישע בילד, 2. אריינפיר, 3. רשימה פון ביאגראפיעס, 4. מפתחות, 5. משפחה און צונעמין, 6. רבנים, ר״מ, מחברים, פו״מ, 7. ספרים, 8. שטעט, 9. מקורים.

דאס בוך האלט 260 זייטן פרעכטיק ארויסגיגעבן.

פרייז 7.50 זל. פאר אבאנענטן נאר 4.50 זל.

אדרעס פון רעדאקציע: „Bajs Jakow" Łódź, Kilińskiego 44.

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

BAJS JAKOW (Dom Jakóba) | ŁÓDŹ, Kwiecień-Maj 1939 r. | ZE

א הארציקן מזל-טוב ווינטשן מיר אונדזערע ל. חברות הנה נאַכמאַן מיט ה' א. גראס (סארנע) יוכבד אפנער מיט ה' א. וואַכטעל (סארנע), סערל דיאַמאַנד מיט ה' וו. קראַקאווסקי (אשוויענטשים). צו זייערע תנאים פיל ברכה און גליק.

בנות אגודת ישראל
לערערנס: ר ענגלאַרד,
טאַרנע ר. קלינגבערג.

א הארציקן מזל-טוב ווינטשן מיר די חברות: פריידל בארנשטיין (אזארקאוו) מיט ה' אייַלענבערג (קיעלץ), ראנא רייכמאַן (אזארקאוו) מיט ה' זילבערשטיין (ווארשע) צו זייער תנ ים און יסכה יונגסט מיט ה' ליכטנשטיין (לישקאָוויץ) צו איר חתונה.

לערערן ר. מילשטיין,
אזארקאוו בנות א[illegible]ישראל.

צו די תנאים פון אונדזער ח[illegible] בנות חבר[illegible] דע טרויבע מיט ה' גו[illegible] ווינטשן מיר פיל גליק או[illegible] צופרידנ[illegible].
אייער בונד זיין א קש[illegible]
בנות [illegible]ודת [illegible]
לערערן שרה מער[illegible],
בלאַשקי מענער-ראַט.

א הארציקן מזל-טוב ווינטשן מיר אונדזער ליבער חברה פרל. שרה לעווי צו איר פארלאבונג מיט ה' אברהם משה הארואוויטש (לאדזש).

לערערן שרה קרייטנער,
זעלעוו „בנות-יוגנט" שענירער.

א הארציקן מזל-טוב ווינטש איך מיין ליבער חברת פרל. שרה לעווי צו איר פארלאבונג מיט ה' אברהם משה הארואוויטש (לאדזש).
אייער מזל זאל שיינען כשמש בצהרים.

שפרה רבקה יאכלאוויטש.

א סך גליק און צופרידנהייט ווינטשן מיר דיר ליבע טויבעלע צו דיין חתונה מיט ה' קילבערט (לאדזש). השי"ת זאל אייך העלפן, איר זאלט זוכה זיין צו בויען אייער עתיד אויף די בערג פון ציון. אייער לעבן זאל זיין גיבענטשט מיט תורה וגדולה במקום אחד.

בנות אגודת ישראל,
שטשעקאטשין ל. ד. וואַסערטייל.

אויך מיר ווינטשן דיר א סך מזל און ברכה.
דאבע וואַסערטייל
און גיטל שטרויס.

א הארציקן מזל-טוב, ברכה והצלחה ווינטש איך צו דער חתונה פון די בנות-חברות: זעלדע הירשבערג (ג. ב"י-לערערן) מיט ה' י. מ. שטענדראווסקי (דווארט), טישל פלאַם מיט ה' פ. סטריקאווסקי (זד. וואלא). רויזע נאַפאַרסטאַק (מינסק) מיט ה' ר. ראזנבערג (קאלביעל) און צו דער פארלאבונג פון דער ח' מרים יאסקאוויטש (דווארט-זד.וואלא) מיט ה' מ. ג. ברין (שעראדז). זייט זוכה צו בויען אייער הויז לשם ולתפארת בישראל.

ר. בענדיט
ב"י-לערערן אין דוואַרט.

מזל-טוב צו דער פארלאבונג פון מיין ליבער רעליגיע-לערערן פרל. ר. ב. טשאַרנאַטשאַפּקע מיט הרב י. ל. גרונדמאַן (איזביץ). זאל ד"ר אלמעכטיקער אייער צוקונפט מיט אייביקער צופרידנהייט און הימלישע ברכות בענטשן.

אסתר טרויבע,
שילערן פון 6 קלאַס
פאוושעכנע שול אין גאַלין.

א הארציקן מזל-טוב ווינטשן מיר אונדזער ליבער ג. לערערן ט. יערוזאַלים (לאדזש) צו איר תנאים מיט ה' באראוויעצקי (לאדזש). ז"ל אייער עתיד באשטראַלט זיין מיט ג-טלעכער ברכה און שטענדיקער צופרידנקייט.

מלכה פינטשעווסקאַ,
יוטא גנווירץ
בזשעזשין. און פריידע לידערמאַן.

צו די תנאים פון מיין פריינדן נחמה לעווקאָוויטש (ווירושאוו) מיט ה' פרידע (לאדזש) ווינטש איך א הארציקן מזל-טוב און אייביקע צופרידנהייט.

דיין פריינדן
ווירושאוו. פייגע רויזע בידערמאַן.

אונדזער אקטיווע פארוואַלטונגס-מיטגלידערנס: שרה דזיאַלאווסקאַ (ווירושאוו) צו איר חתונה מיט ה' בעסער (וויעלון) און ליבא יאסקאָוויטש מיט ה' פאלאטש (קאליש) ווי אויך דער בנות-חברה חי' דאבזשינסקא מיט ה' בעסער (בלאַשקי). השי"ת זאל אייער נייען לעבנס-וועג באגלייטן מיט גליק און הארמאַניע.

לערערן יאַרמ[illegible]רק
בנות-אגודת-[illegible]שראל
ווירושאוו. בנות-פאַרוואַלטונג.

גאָר באזונדער ווינטש איך זיי
ביילע גרינבערג.

די הארציקסטע ברכות אונדזער"ע מיטארביטערנס פון בנות-קאמיטעט צו אייערע חתונות שרה דזשאַלאווסקע און ליבע יאסקאוויטש, ווי אויך מיין קוזינקע גיטל לעוועהאף (פאביאַניץ) מיט ה' פערלעגער (לאדזש). השי"ת זאל בענטשן אייער צוזאמענבונד מיט פיל ברכות.

רייזל לעווענהאף,
ווירושאוו דינה דזשאַלאווסקע.

א הארציקן מזל-טוב און פיל ברכות ווינטשן מיר אונדזער השובער און ל. גיוו. לערערן פרל. אייבעשיץ (יענדשעוו) צו איר חתונה, ווי אויך אונדזערע חשובע חברות חנה חי' יאַרמאַרק, גיטל וואקסמאַן, שרה לויפער, ראַכל מינצער, רבקה קינרייך צו זייערע חתונות. אויך אונדזער אקטיווער און איבערגעגעבענער חברה יהודית גערסטנער צו אירע תנאים. גליק און צופרידנהייט זאל אייך תמיד באגלייטן.

לערערן ראדזינעק,
יאוואזשנע בנות אגודת ישראל.

מזל-טוב מיין ליבע יהודית צו דיין תנאים. זאל השי"ת דיין לעבן באגליקן און דיינע וואונטשן דערפילן

יאוואזשנע-ווירושאוו דיין טרייע פראַדל.

אויך מיר ווינטשן אונדזער ליבער שוועסטער חנה חי' יאַרמאַרק א הארציקן מזל-טוב צו איר חתונה.

פערל, פראַדל.

די הארציקסטע מזל-טוב-וואונטשן און פיל ברכות דריק איך אויך אויס מיין ז. חשובער און ליבער גיוו. לערערן פרל. אייבעשיץ צו איר חתונה. ווי אויך מיין ל. קוזינקע יהודית גערטנער צו איר תנאים.

לאה קלוגער.

לאירושי ידידי היקר המושלם במעלה ובחכמה אוצר בלום צו"מ חו"ב מר ישראל נדלר נ"י מגלינה אחולים לבביים וברכת מז"ט מאת
רעו ישראל עמיאט.

מעומק לבי אני מברכת את מרת פנינה פריילעך מוורקה לנשואיו. יהי דרכה זה דרך הצלחה ואושר

לודז לאה ברלינר.

לנשואי תלמידתי פרל שטרקמן מוורקה — ברכה חמה מעומק הלב.

לודז לאה ברלינר.

א הארציקן מזל-טוב דיר חוהלע מילשטיין (זשארנאוו) צו דיין תנאים שרייבן מיט מחנך ה' יחיאל גאלדבערג (קראָקע). זייט גיבענטשט מיט כל טוב עד בלי די.

ניטל פעלדפעבער.

א הארציקן מזל-טוב ווינטשן מיר דיר אסתר זעלמאַנס צו דיין חתונה מיט ה' שאול סקאַקאלסקי. זאל אייער צוקונפט באשטראַלט זיין מיט געטלעכער ברכה און שטענדיקע צופרידנהייט.

ווארשע דיין גרופע.

גם אני מברכת אותך אסתר זלמנס בברכת מזל-טוב חמה.

וורשה חברתך שרה רוטברד.

א הארציקן מזל-טוב ווינטשן מיר אונדזער ל. לערערן פרל. רחל מילשטיין (אזארקאוו) מיט ה' שמואל דארעמבוס (וולאצלאוועק) און בנות-פירערן פרל. ריינע רייכמאַן (אזארקאוו) מיט ה' רפאל זילבערשטיין (ווארשע) צו זייער תנאים-שרייבן. תזכינה לבנות ביתכם ברוח ישראל סבא.

ביילע מאַרטשאַק,
יוכבד פולמאַן
אזארקאוו
צ. גרינשטיין
אפאלע.

א הארציקן מזל-טוב ווינטשן מיר אונדזער ליבער גיוו. לערערן פרל. שרה בעסערגליק (פתח-תקוה) צו איר חתונה מיט ה' יצחק ערדינאסט (פתח-תקוה). בויט אייער הויז ברוח התורה והמסורה.

לערערן צ. גרינשטיין,
בנות אגודת ישראל,
אפאלע ביתדיעקב.

מזל-טוב ווינטשן מיר דיר אונדזער ליבער און לאנג-יעריקער בנות-חברה רבקה אייזנטאַל (אפאלע) צו דיין חתונה מיט ה' אברהם קאַן (לובלין). זאל ביי אייך פארבלייבן פאראייניקט תורה וגדולה במקום אחד.

לערערן צ. גרינשטיין,
בנות אגודת ישראל
צעירות בנות און חברות
רייזל פערל, פעסע
אפאלע. רויזע און הינדע פוקס.

גאָר א סך גליק און ברכות עד בלי די ווינטשן מיר אונדזערע זייער גיטרייע חברות: שרה חנה וויוויעצקע מיט ה' ליפשיץ (לאסק), יאספע מושקאַט מיט ה' בארנשטיין פראַדל לאה געלבאַרד מיט ה' לעווקאוויטש פייגע קלוגערמאַן מיט ה' בעסער פערל קאנשטאַם מיט ה' לייב און אסתר לייב מיט ה' לוביאַטאווסקי (חסערצאוו) זו זייערע תנאים און חי' פייגע יאַקובאוויטש מיט ה' קוטשינסקי צו דער חהונה. בויט אין גליק אייער צוקונפט אויף די בערג פון יהודה.

בנות אגודת ישראל
בעלכאַטאוו לערערן פערל באַציאַן.

דער זייער איבערגעגעבענער קאסירערן פון אונדזער קאסע ח' פייגע יאַקובאוויטש צו איר חתונה מיט ה' קוטשינסקי (פאביאַניץ) און מיטארביטערן פראַדל לאה געלבאַרד מיט ה' לעווקאוויטש, צו דער פארלאבונג מזל-טוב און א סך גליק ווינטשט

די פאַרוואַלטונג
פון דער הלוואה-קאַסע
בעלכאַטאוו ביי בנות אגודת ישראל.

א גאָר הארציקן מזל-טוב און ברכות עד בלי די ווינטש איך מיינע חברות צו זייער חתונה רייזל גרינבאַל מיט ה' גרינבאַל, רחל קיימאַוויטש מיט ה' גרינבוים, ווי אויך מיינע גיוו. שילערנס מלכה מאנקאבאצקא מיט ה' פיטקאוויטש, מרים יאַנאווסקאַ מיט ה' סקולסקי, רחל מילשטיין מיט ה' דארעמבוס שרה חנה וויוויעצקאַ מיט ה' ליפשיץ און גיטל דרעזנער מיט ה' וויגדאראוויטש צו זייערע תנאים. איר זאלט זוכה זיין צו בויען אייער צוקונפט אין גייסט פון תורה וגדולה.

לאדזש. צבי' מארטנפעלד.

תיקון טעות

אין דער גראַטולאַציע אין פריערדיקן נומער פאַר פרל. טשאַרנאַטשאַפּקע איז אריינגעפאלן א טעות: אנשטאַט עס וואונטש פאדעמבסקא, דארף זיין: ש. ל. פאָדסטאַלסקאַ.

פאַר גראַטולאַציעס מוז גיצאָלט ווערן פריעראויס:
P.K.O 602.295. Tel. 109-77.

Druk. M. Rozensziajn, Piotrków-Trybunalski Pl. Trybunalski 4.

Wydawca: Centr. Org. Żydów Ort. Sekr. dla Sekcji Żeńskiej. „Bnos Agudas Isroel". Łódź, Kilińskiego 44.

Redaktor: Luzer Gerszon Frydenzon
Adres Redakcji:
„Bajs Jakow" Łódź, Kilińskiego 44.